

Udskriftsdato: 9. januar 2026

CIR1H nr 10075 af 01/04/2025 (Gældende)

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Psykisk afvigende kriminelle

Ministerium: Justitsministeriet

Journalnummer: CMS VB 10883

Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet: Psykisk afvigende kriminelle

1. Overblik og tjekliste

Før tiltalerejsning og hovedforhandling skal du være opmærksom på følgende sagsbehandlingsskridt:

- Eventuel forsvarerbeskikkelse på efterforskningsstadiet, se pkt. 2.1.
- Eventuel tilknytning af kontaktperson, se pkt. 2.2.1.
- Varetægtsfængsling i surrogat eller anden anbringelse, se pkt. 2.4. og pkt. 2.5.
- Mentalundersøgelse kan foretages ambulant, se pkt. 3.1.4. eller under indlæggelse, se pkt. 3.1.5.
- Kendelse om mentalundersøgelse er påkrævet,
 - når sigtede ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen
 - når sigtede er varetægtsfængslet eller
 - når sigtede skal mentalundersøges under indlæggelse, se pkt. 3.1.3.
- Følgende akter/oplysninger skal sendes med anmodningen om mentalundersøgelse:
 - sagsmaterialet
 - mappe med personlige oplysninger
 - straffeattest
 - udskrift fra cpr.
 - samtykkeerklæring fra sigtede til, at der kan indhentes personoplysninger fra andre myndigheder, se pkt. 3.1.7.
 - oplysning om evt. kontaktperson, se pkt. 2.2.1.
- Ved anmodning om og modtagelse af mentalundersøgelse skal der ske registrering i POLSAS, jf. vejledning om registrering af mentalundersøgelser, se pkt. 3.1.8.
- Eventuel forelæggelse af mentalundersøgelsen for Retslægerådet, se pkt. 3.2.
- Beskikkelse af bistandsværge og underretning om retsmøder, se pkt. 3.5.
- Forelæggelse af påstande om foranstaltning eller forvaring for den regionale statsadvokat, se pkt. 3.3. og 3.3.1.
- I tilfælde, hvor der er spørgsmål om en foranstaltning, der indebærer tilsyn af Kriminalforsorgen, skal der indhentes en udtalelse fra Kriminalforsorgen om tilsynspligten og vilkår, se pkt. 3.6.
- Indhentelse af udtalelse fra tværfagligt samråd om den praktiske mulighed for fuldbyrdelse af domme vedrørende psykiske udviklingshæmmede, se pkt. 3.7. Kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning, herunder forvaringsdom, og kriminalitet begået før idømmelse af en foranstaltningsdom, se pkt. 5.6.

Umiddelbart efter dom eller kendelse (om lempelse eller skærpelse af en foranstaltning) skal du være opmærksom på følgende sagsbehandlingsskridt:

- Forelæggelse af dom for den regionale statsadvokat, se pkt. 6.1.
- Fremsendelse af kopi af dom til hjemstedskommune, region, hospital eller afdeling til fuldbyrdelse, se pkt. 6.1.
- Fremsendelse af kopi af dom til Kriminalforsorgen med anmodning om iværksættelse af eventuelt tilsyn, se pkt. 6.1.
- Varetægtsfængsling efter dom, herunder anke, se pkt. 6.1.3.
- Hvis der er sket udvisning, skal dommen også sendes til Udlændingestyrelsen og Hjemrejsestyrelsen. Der kan være tilfælde, hvor øvrige myndigheder skal underrettes, og der henvises derfor til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Udvisning ved dom, hvor de gældende retningslinjer for underretning i tilfælde af udvisning er beskrevet.

Efter dom skal du i øvrigt være opmærksom på følgende sagsbehandlingsskridt:

- Den regionale statsadvokat skal som udgangspunkt årligt indhente en erklæring fra afdeling/tilsynsførende myndighed om behov for opretholdelse af foranstaltning, se pkt. 6.2.
- Den regionale statsadvokats anmodning om forlængelse af foranstaltninger med længstetid skal indbringes for retten i god tid inden udløbet af længstetiden, se pkt. 6.2.3.
- Anklagemyndigheden skal på eget initiativ indbringe spørgsmål om ændring eller ophævelse af foranstaltninger uden længstetid for retten i god tid inden 5 år efter afgørelsen, og herefter mindst hvert andet år, se pkt. 6.2.4.
- Sager, hvor der rejses spørgsmål om ophævelse af foranstaltningen, skal forelægges for den regionale statsadvokat, se pkt. 6.2.7.
- Politidirektøren indbringer den idømte foranstaltning for retten og møder som hovedregel for anklagemyndigheden i byretten, se pkt. 6.2.8.
- I sager, hvor der rejses spørgsmål om domstolsprøvelse af en indlæggelse i henhold til en dom til ambulant behandling, som hjemler indlæggelse, skal anklagemyndigheden snarest muligt indbringe spørgsmålet for retten, se pkt. 6.2.2.
- Den regionale statsadvokat skal årligt gennemgå forvaringssagerne for at vurdere, om der er behov for at ændre, ophæve eller opretholde forvaringen, se pkt. 6.3.
- Den regionale statsadvokat tager stilling til spørgsmål om ændringer af forvaringsdomme. Politidirektøren indbringer sagen for retten samt møder i denne. Se pkt. 6.3.
- Såfremt der er sket udvisning ved dom skal udvisningen prøves i forbindelse med udskrivning, se pkt. 6.4.

Der henvises i øvrigt til ”Actioncard om politiets behandling af sager mod psykisk afvigende kriminelle”. Actioncardet kan findes på POLINTRA og her.

2. Politiets efterforskning og sagsbehandling

2.1. Forsvarerbeskikkelse

Mentale afvigelser hos sigtede kan give anledning til, at politiet også i de tilfælde, hvor forsvarerbeskikkelse ikke er obligatorisk efter retsplejelovens § 731, tager initiativ til at fremsætte begæring om forsvarerbeskikkelse på efterforskningsstadiet, herunder forud for afhøringer. Se herom pkt. 2.1. og pkt. 2.2. Det fremgår således af retsplejelovens § 732, stk. 1, at forsvarer kan beskikkes, når retten under henvisning til sigtedes person anser det for ønskeligt.

Selv om sigtede er mentalt afvigende, vil der dog i almindelighed ikke være anledning til, at politiet fremsætter begæring om forsvarerbeskikkelse, hvis sagen vedrører mindre betydningsfulde lovovertrædelser, og der utvivlsomt er et sikkert bevisgrundlag for sigtedes skyld. Som eksempler på sådanne lovovertrædelser kan nævnes visse særlovsovertrædelser, f.eks. overtrædelse af færdselsloven, lov om euforiserende stoffer og våbenloven samt mindre alvorlige overtrædelser af straffeloven, f.eks. butikstyveri, brugstyveri og hærværk.

Politiet skal vejlede sigtede om adgangen til at begære en forsvarer beskikket, jf. retsplejelovens § 732, stk. 2, og Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978. Det skal fremgå af politirapporten, at den sigtede har modtaget behørig vejledning, jf. retsplejelovens § 732, stk. 2.

2.2. Afhøring

Retsplejeloven indeholder ikke særlige regler om afhøring af sigtede eller tiltalte, der må antages at være omfattet af straffelovens § 16.

Mentalt afvigende, der bør bistås af en forsvarer, må ikke afhøres til politirapport, før retten har taget stilling til spørgsmålet om forsvarerbeskikkelse.

Dette gælder dog ikke i tilfælde, hvor uopsættelige efterforskningsskridt, f.eks. hensynet til offeret for en strafbar handling, gør det nødvendigt straks at få oplysninger fra sigtede. I tilfælde, hvor sigtede f.eks. er taget på fersk gerning, kan det ligeledes være nødvendigt at foretage en række indledende efterforskningsskridt, som forudsætter afhøringer af sigtede.

Når en forsvarer er beskikket, må afhøring til politirapport, påhør af diktat til politirapport, gennemgang af den nedskrevne politirapport eller gennemlæsning og eventuel underskrift af politirapporten ikke finde sted uden forsvarerens tilstedeværelse.

Det skal af politirapporten fremgå, hvornår afhøringen er påbegyndt og tilendebragt, samt at forsvareren har været til stede.

Det kan efter omstændighederne være hensigtsmæssigt med fonetisk optagelse af afhøringen. Afhørte skal i så fald gøres bekendt med optagelsen, jf. herved retsplejelovens § 751, stk. 3.

2.2.1 Kontaktperson

I forbindelse med afhøringen af en sigtet, der skønnes at være mentalt afvigende, skal politiet spørge den sigtede, om der eventuelt er en pårørende, bekendt eller anden person, der kan være den sigtedes kontaktperson i forbindelse med indkaldelse til mentalundersøgelse mv.

Hvis den sigtede peger på en kontaktperson, skal politiet samtidig få sigtedes samtykke til, at politiet må kontakte den pågældende, og at kontaktpersonen må få oplysninger om tidspunkt og sted for mentalundersøgelsen.

Hvis sigtede giver samtykke, skal politiet herefter kontakte personen og høre, om denne vil være kontaktperson. Politiet skal samtidig oplyse, at det arbejde, der udføres som kontaktperson, er ulønnet. Politiet skal notere kontaktpersonens kontaktoplysninger (adresse, e-mail, telefonnummer mv.) i sagen.

Anklageren skal videreformidle kontaktoplysningerne til Retspsykiatrisk Klinik eller den retspsykiatriske afdeling, der skal foretage mentalundersøgelsen.

Det bemærkes, at en kontaktperson ikke er det samme som en bistandsværg, der først beskikkes senere i forløbet. Se herom i pkt. 3.5.

2.3. Indenretlig afhøring

Under varetægtsfængsling i surrogat, f.eks. på psykiatrisk afdeling, vil reglerne om besøgs- og brevkontrol i retsplejelovens §§ 771 og 772 ikke kunne iagttages i samme omfang, som det er tilfældet under varetægtsfængsling i arresthus/anstalt. Se herom pkt. 2.4.

I sager vedrørende alvorlig kriminalitet, hvor sigtede må forventes at blive varetægtsfængslet i surrogat, og hvor der efter sagens omstændigheder kan være bestemte grunde til at antage, at sigtede vil vanskeliggøre forfølgningen af sagen, navnlig ved at fjerne spor eller advare eller påvirke andre, bør anklagemyndigheden derfor overveje at foretage en indenretlig afhøring af vidner og sigtede på et tidligt tidspunkt under sagens efterforskning, jf. § 747, stk. 2, nr. 1-3.

2.4. Varetægtsfængsling i surrogat med sigtedes samtykke – retsplejelovens § 765

Er betingelserne for anvendelse af varetægtsfængsling til stede, men varetægtsfængslingens øjemed kan opnås ved mindre indgribende foranstaltninger, kan retten træffe afgørelse herom, jf. retsplejelovens § 765, stk. 1. Det kræver dog, at sigtede samtykker heri.

Det følger videre af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og 4, at retten bl.a. kan bestemme,

- at sigtede skal tage ophold i egnet hjem eller institution (nr. 3),
- eller at sigtede skal undergive sig psykiatrisk behandling eller afvænningsbehandling for misbrug af alkohol, narkotika eller lignende, om fornødent på hospital eller særlig institution (nr. 4).

Det bemærkes i den forbindelse, at den eneste institution for mentalt retarderede, der i øjeblikket har en sikret afdeling, er Kofoedsminde i Lolland Kommune. På den sikrede afdeling modtager Kofoedsminde bl.a. arrestanter i medfør af retsplejelovens § 765.

Det følger af retsplejelovens § 770, at en varetægtsarrestant alene er undergivet de indskrænkninger, som er nødvendige til sikring af varetægtsfængslingens øjemed eller opretholdelse af orden og sikkerhed i varetægtsfængslet. Der bør i forbindelse med varetægtssurrogat af frihedsberøvende karakter i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og 4, kan politiet træffe bestemmelse om besøgs- og brevkontrol i medfør af en analogi af retsplejelovens § 771 og § 772, jf. U 1999.933Ø samt andre begrænsninger i en varetægtsarrestants rettigheder af hensyn til varetægtsfængslingens øjemed, jf. retsplejelovens § 773, se hertil desuden U. 2023.3105H. Det kan dog være vanskeligt for den enkelte institution eller den enkelte afdeling at sikre, at varetægtsarrestanten ikke modtager besøg uden om besøgskontrollen eller afsender eller modtager breve uden om brevkontrollen, ligesom det kan være vanskeligt at hindre varetægtsarrestantens brug af mobiltelefon. Anklagemyndigheden skal derfor altid være opmærksom på, om øjemedet med varetægtsfængslingen vil forspildes ved varetægtsfængsling i surrogat og eventuelt protestere imod, at retten træffer afgørelse herom.

Om mulighed for indenretlig afhøring med henblik på bevissikring, se pkt. 2.3.

Udgangstilladelse mv. for personer anbragt i varetægtssurrogat på hospital eller institution i medfør af retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 og 4, er reguleret i § 12 i bekendtgørelse nr. 1492 af 5. december 2024 om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

2.4.1. Håndtering af flugt- og befrielsestruede personer, herunder bandemedlemmer, hvor der opstår spørgsmål om overførsel til surrogat

Anklagemyndigheden skal altid være opmærksom på, om øjemedet med varetægtsfængslingen vil forspildes ved overførsel til surrogat og eventuelt protestere imod, at retten træffer afgørelse herom.

2.4.1.1 Psykiatriske udredningspladser

Der er i forlængelse af ”handlingsplanen til imødegåelse af udfordringer med fangeflugter” pr. den 15. august 2022 oprettet fire særlige udredningspladser (pt. to i Enner Mark Fængsel og to i Vestre Fængsel), som kan bruges til psykiatrisk udredning af undvigelsestruede indsatte. Målgruppen for udredningspladserne er indsatte, der er undvigelsestruede og/eller har en negativ stærk styrende adfærd, og som under indsættelsen begynder at frembyde sådanne tegn på psykisk sygdom, at der bør ske en psykiatrisk udredning, før der træffes beslutning om, hvorvidt fortsat varetægtsfængsling bør ske i en arrest eller i surrogat på en psykiatrisk afdeling.

Formålet med udredningspladserne er således, at der inden for fængslets sikkerhedsmæssige rammer kan foretages en psykiatrisk udredning af denne gruppe indsatte.

Anklagemyndigheden bør derfor i relevant omfang gøre retten opmærksom på disse udredningspladser, som et alternativ til overførsel til surrogatvaretægtsfængsling, når anklagemyndigheden er bekendt med, at der er tale om en indsat, hvor det er vurderingen, at vedkommende er undvigelsestruet og/eller har en negativ, stærkt styrende adfærd, og der samtidig opstår tvivl om, hvorvidt der foreligger en psykisk sygdom.

2.4.1.2 Tilbageførsel fra surrogat til arrest

Det skal til enhver tid sikres, at der er en løbende dialog mellem anklagemyndigheden og regionerne i situationer, hvor en flugt- og befrielsestruet person, herunder et bandemedlem er blevet varetægtsfængslet i surrogat på en retspsykiatrisk afdeling, og hvor det sundhedsfaglige personale på afdelingen efterfølgende vurderer, at der ikke er et psykiatrisk behandlingsbehov.

I sådanne situationer skal den retspsykiatriske afdeling have mulighed for direkte at kontakte den lokale anklagemyndighed, således at den surrogatanbragte kan blive fremstillet for domstolene med henblik på varetægtsfængsling i et almindeligt arresthus eller en arrestafdeling i et fængsel.

En tilbageførsel skal således ikke afvente en kommende fristforlængelse, men skal fremmes hurtigst muligt.

Såfremt en sådan information måtte tilgå politisøjlen skal informationen overgives til anklagemyndigheden hurtigst muligt med henblik på iværksættelse af ovennævnte.

2.4.2. Udveksling af oplysninger til brug for sikkerhedsvurderinger af surrogatanbragte

Politiet skal forud for fremstillinger af surrogatanbragte i grundlovsforhør udarbejde en sikkerhedsvurdering af den pågældende.

Det påhviler i den forbindelse anklagemyndigheden af egen drift straks at underrette og videregive oplysninger til politiet, såfremt der i perioden fra anholdelse frem til den pågældende indsættes til afsoning i kriminalforsorgens institutioner fremkommer oplysninger, der kan have betydning for politiets sikkerhedsvurdering, jf. cirkulære nr. 9612 af 9. august 2021 om myndighedernes ansvar i forhold til udveksling af oplysninger til brug for sikkerhedsvurderinger af anholdte, varetægtsarrestanter, og surrogatanbragte.

2.5. Anbringelse i anstalt eller hospital mv. af varetægtsarrestanter med eller uden arrestantens samtykke – retsplejelovens § 777

En varetægtsarrestant kan efter retsplejelovens § 777 anbringes i en anstalt for personer, der udstår fængselsstraf eller forvaring, eller i hospital mv., jf. straffelovens §§ 68 og 69. Betingelserne for overførsel til hospital eller anden institution (f.eks. Anstalten ved Herstedvester) er

1. anklagemyndighedens samtykke,
2. hospitalets/institutionens samtykke og
3. arrestantens samtykke.

Hvis helbredsmæssige hensyn eller hensynet til andres sikkerhed gør det påkrævet, kan retten undtagelsesvis godkende en anbringelse uden arrestantens samtykke, jf. retsplejelovens § 777, stk. 1, 2. pkt.

En overførsel i medfør af retsplejelovens § 777 kan således komme på tale, hvor der under en varetægtsfængsling fremkommer oplysninger om, at sigtede er psykisk syg eller mentalt retarderet og derfor bør opholde sig på psykiatrisk afdeling, institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller anden egnet institution i stedet for arresthus.

Arrestanter, der frivilligt overføres til en fuldbyrdelsesinstitution efter retsplejelovens § 777, stk. 1, 1. pkt., skal behandles efter de regler, der gælder for de øvrige personer, der er anbragt dér i henhold til dom, jf. § 777, stk. 1, 3. pkt. Det gælder også besøgs- og brevkontrol, og hvis institutionens regler ikke er tilstrækkelige til at opnå øjemedet med varetægtsfængslingen, f.eks. hvis der er kollusionsfare efter § 762, stk. 1, nr. 3, bør anbringelse efter § 777 ikke ske.

Arrestanter, der tvangsmæssigt er overført til institutionen efter retsplejelovens § 777, stk. 1, 2. pkt., behandles efter reglerne om varetægtsarrestanter, i det omfang hensynet til orden og sikkerhed i institutionen gør det muligt. Også i disse tilfælde gælder det, at overførsel ikke bør ske, hvis øjemedet med varetægtsfængslingen dermed vil forspildes.

Udgangstilladelse mv. er reguleret af retsplejelovens § 777, stk. 1, 4. pkt., hvorefter arrestanten ikke uden rettens godkendelse må forlade institutionen, bortset fra de tilfælde, der er nævnt i § 771, stk. 2. Institutionens ledelse kan efter retsplejelovens § 771, stk. 2, med politiets samtykke tillade udgang med ledsager for et kortere tidsrum fra afdelingen eller fra institutionens eller hospitalets område.

Sikringsafdelingen

Arrestanter kan i medfør af retsplejelovens § 777 bl.a. anbringes på Sikringsafdelingen under Afdeling for Retsspsykiatri, Region Sjælland, jf. punkt 2 i Regulativ af 1. juni 1994 for sikringsafdelingen. Sikringsafdelingen udgør en særlig enhed inden for hospitalet, men indgår samtidig som en integreret del

af hospitalets retspsykiatriske afdeling. Sikringsafdelingen skal, inden en patient modtages, modtage lægelige oplysninger i fornødent omfang samt den pågældende sags akter, jf. punkt 6 i regulativet.

Kofoedsminde

Arrestanter, der er mentalt retarderede, kan i medfør af retsplejelovens § 777 anbringes på den sikrede afdeling på institutionen Kofoedsminde i Lolland Kommune.

Der findes for tiden ikke andre lukkede sikrede institutioner for mentalt retarderede end Kofoedsminde.

2.5.1. Udveksling af oplysninger til brug for sikkerhedsvurderinger af varetægtsarrestanter

Politiet skal forud for fremstillinger af varetægtsarrestanter i grundlovsforhør udarbejde en sikkerhedsvurdering af den pågældende. Ved indsættelse af varetægtsarrestanter skal kriminalforsorgen ligeledes udarbejde en sikkerhedsvurdering.

Det påhviler i den forbindelse anklagemyndigheden af egen drift straks at underrette og videregive oplysninger til politiet og kriminalforsorgen, såfremt der fremkommer oplysninger, der kan have betydning for politiets og kriminalforsorgens sikkerhedsvurderinger, jf. cirkulære nr. 9612 af 9. august 2021 om myndighedernes ansvar i forhold til udveksling af oplysninger til brug for sikkerhedsvurderinger af anholdte, varetægtsarrestanter, og surrogatanbragte.

2.6. Påstandens udformning, hvis der ikke er plads på psykiatrisk afdeling

Hvis der på tidspunktet for varetægtsfængslingen ikke foreligger oplysning om, hvorvidt der er – eller hvornår der vil være – plads på psykiatrisk afdeling mv., kan der nedlægges påstand om varetægtsfængsling i surrogat, når plads haves.

Man skal i den forbindelse være opmærksom på, om frihedsberøvelsen vil komme til at stå i misforhold til den forvoldte forstyrrelse af sigtedes forhold, sagens betydning og den retsfølge, som kan ventes, hvis sigtede findes skyldig, jf. retsplejelovens § 762, stk. 3.

Der kan i den forbindelse henvises til U 2011.796H, hvor Højesteret udtalte, at manglende mulighed for varetægtsfængsling i surrogat efter retsplejelovens § 765, hvor dette er indiceret, så varetægtsfængsling i givet fald må ske i arrest, kan være et forhold, som kan indgå i proportionalitetsvurderingen efter retsplejelovens § 762, stk. 3. Efter en samlet vurdering fandt Højesteret imidlertid ikke, at varetægtsfængslingen af T, der var sigtet for overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, og som havde været varetægtsfængslet i mere end tre måneder, var i strid med § 762, stk. 3.

Der kan endvidere henvises til U 2011.1114/1H, hvor Højesteret stadfæstede byrettens kendelse om varetægtsfængsling i surrogat på en lukket psykiatrisk afdeling, når plads haves, indtil afsigelse af dom. Der var på fængslingstidspunktet rejst tiltale i sagen, og hovedforhandlingen var berammet til ca. 3 måneder herefter. Højesteret udtalte dog, at byretten burde have sikret sig muligheden for løbende at vurdere, om eventuel manglende overførsel af T til psykiatrisk afdeling kunne gøre opretholdelse af varetægtsfængslingen betænkelig, jf. proportionalitetsprincippet i retsplejelovens § 762, stk. 3. Der burde derfor have været fastsat en fængslingsfrist i medfør af § 767, stk. 1, i stedet for bestemmelsen om fængsling indtil afsigelse af dom i sagen.

2.7. Midlertidig anbringelse af helbredsmæssige grunde i medfør af retsplejelovens § 770, stk. 2

Varetægtsarrestanter kan i medfør af retsplejelovens § 770, stk. 2, af helbredsmæssige grunde anbringes i eller overføres til hospitaler, herunder psykiatriske afdelinger, uden for kriminalforsorgen.

En anbringelse eller overførsel i medfør af retsplejelovens § 770, stk. 2, er en lægelig beslutning og sker således uden rettens medvirken.

Varetægtsfængslet/arresthuset bør rette henvendelse til politiet og forsvareren, inden overførslen iværksættes, idet politiet kan være i besiddelse af oplysninger om arrestantens farlighed mv., der kan have betydning for vurderingen af, om anbringelsen er hensigtsmæssig.

Bliver opholdet af længere varighed, bør anbringelsen ske enten i medfør af retsplejelovens § 765 eller i medfør af retsplejelovens § 777.

Udgangstilladelse er reguleret i retsplejelovens § 771, stk. 2, hvorefter institutionens ledelse med politiets samtykke kan give en varetægtsarrestant udgangstilladelse med ledsager for et kortere tidsrum.

3. Forberedelse

3.1. Mentalundersøgelse

3.1.1. I hvilke tilfælde skal der iværksættes en mentalundersøgelse?

Sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1.

Om mentalundersøgelse skal foretages, beror på en samlet vurdering, der omfatter oplysningerne om sigtedes personlige forhold i en eventuel personundersøgelse efter retsplejelovens § 808, oplysninger om tidligere psykiatrisk behandling eller sociale hjælpeforanstaltninger, den aktuelle sag, tidligere sager, samt det umiddelbare indtryk af sigtede på gerningstidspunktet, under afhøringerne og sigtedes adfærd under en eventuel varetægtsfængsling.

Mentalundersøgelse vil være indiceret i nedennævnte tilfælde:

- 1) Hvis sigtede tidligere har modtaget psykiatrisk behandling, eller der i øvrigt kan være grund til at formode, at sigtede er sindssyg eller mentalt retarderet, jf. straffelovens § 16.
- 2) Når der i øvrigt, f.eks. på grund af de strafbare handlingers art og/eller grovhed, er grund til at formode, at sigtedes mentale tilstand afviger fra det normale. Mentalundersøgelse bør normalt ske, når sigtelsen angår
 - drab eller forsøg herpå,
 - grovere meningsløs eller særegen form for vold, herunder særligt i gentagelsestilfælde,
 - grovere voldtægt og voldtægt i gentagelsestilfælde eller forsøg herpå,
 - grovere eller gentagne seksualforbrydelser over for børn,
 - seksualforbrydelser omfattet af ordningen med behandling som alternativ til frihedsstraf, hvis sigtede ønsker at indgå i ordningen, jf. rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Seksualforbrydelser – Betinget dom med vilkår om behandling af personer der har begået visse seksualforbrydelser, kapitel 23, eller

- forsætlig brandstiftelse uden økonomisk motiv eller forsøg herpå.
- 3) Når kriminalitetsbetingelserne for anvendelse af forvaring efter straffelovens § 70 er opfyldt,, uanset om der er mistanke om psykisk sygdom. Spørgsmålet om, hvorvidt forvaring kan anses for påkrævet, skal fremgå specifikt af anmodningen om mentalundersøgelse, idet der i disse sager typisk anvendes en anden og mere ressourcetung sagsbehandling ved undersøgelsen. Af samme grund er det samtidig vigtigt, at spørgsmålet kun rejses i de sager, hvor det vurderes at være relevant.

Denne opregning er ikke bindende og ikke udtømmende.

Også i andre tilfælde kan mentalundersøgelse efter en konkret vurdering være formålstjenlig. Det gælder f.eks. med hensyn til

- 1) lovovertrædere, hvis kriminalitet må antages at være begrundet i, at stof- eller alkoholmisbrug har ført til alvorlig psykisk forstyrrelse,
- 2) unge lovovertrædere, som frembyder tegn på psykisk afvigelse eller mental retardering, hvis der er spørgsmål om anvendelse af ubetinget fængselsstraf, og
- 3) ældre lovovertrædere, der ikke tidligere er straffet, og nu sigtes for en overtrædelse, der skønnes at ville medføre ubetinget fængselsstraf, hvis der kan være grund til at formode, at kriminaliteten står i forbindelse med en aldersbetinget sjælelig svækkelsestilstand, såfremt det ikke vurderes, at sagen kan afgøres med et tiltalefrafald, se pkt. 6.

Hvis anklagemyndigheden forventer, at sagen skal afgøres med en bøde:

Mentalundersøgelse skal ikke iværksættes, når der ikke er spørgsmål om anden retsfølge end bøde.

Se mere i forarbejderne til lov nr. 268 af 26. juni 1976 (LFF1974-1975.2.94, specielle bemærkninger til nr. 5 og betænkning nr. 667 1972 side 142-143).

Andre tilfælde, hvor der ikke skal iværksættes mentalundersøgelse:

Oplysningerne fra en tidligere mentalundersøgelse vil efter omstændighederne kunne gøre en mentalundersøgelse upåkrævet, f.eks. hvis den sigtede er eller har været undergivet en foranstaltning, hvis der kun er gået få år fra den tidligere undersøgelse, hvis den sigtede er eller har været undergivet psykiatrisk behandling, eller hvis der på baggrund af en tidligere mentalundersøgelse ikke er tvivl om, at sigtede er mentalt retarderet.

I straffesager, hvor den tiltalte er undergivet en foranstaltning i henhold til en tidligere straffedom, skal der ikke sendes en anmodning til klinikken eller en retspsykiatrisk afdeling om foretagelse af mentalundersøgelse. I disse tilfælde skal der i stedet anmodes om en udtalelse fra det behandlingssted, der har ansvaret for den pågældende foranstaltning. Udtalelsen skal afgives af vedkommende behandlingssted uden betaling. Indhentelse af en supplerende erklæring om sigtedes psykiske tilstand kræver ikke retsken-delse eller samtykke fra sigtede, hvis sigtede ikke skal underkastes yderligere undersøgelser i anledning heraf. Hvis udarbejdelse af erklæringen kræver, at sigtede skal undergives yderligere undersøgelser, følges reglerne i retsplejelovens § 809.

I tilfælde, hvor sigtede ikke allerede er undergivet foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, men er – eller har været – underkastet psykiatrisk behandling eller hjælpeforanstaltninger, kan iværksættelse af en

mentalundersøgelse endvidere eventuelt undlades ved, at sagen forelægges for den pågældende institution eller afdeling, hvor sigtede har været tilknyttet, med anmodning om en udtalelse om sigtedes psykiske tilstand på gerningstidspunktet.

Anklagemyndigheden skal i disse tilfælde tillige anmode om oplysning om, hvorvidt sigtedes psykiske tilstand er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69, og i bekræftende fald, om der kan anbefales en egnet foranstaltning.

For personer undergivet dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap (type III og type II), og hvor Samrådet for udviklingshæmmede lovovertrædere eller kommunen anbefaler en skærpet foranstaltning, vil en ny mentalundersøgelse efter en konkret vurdering endvidere kunne undlades, idet den sigtede allerede er undergivet en foranstaltning, der medfører frihedsberøvelse.

Ved afgørelsen af, om mentalundersøgelse skal finde sted, må det tillige tages i betragtning, at undersøgelsen kan være en belastning for sigtede og vil kunne medføre en forsinkelse af sagen. Mentalundersøgelse skal derfor kun iværksættes, når undersøgelsen må antages at kunne få betydning for sagens afgørelse. Det vil således altid skulle overvejes, om der foreligger alternativer til at iværksætte en fuld mentalundersøgelse, jf. ovenfor.

Såfremt der i personundersøgelsen eller i, sagen i øvrigt, er indikationer på, at en person er omfattet af straffelovens § 69, og det ikke forventes, at der kan peges på en særforanstaltning, der er mere formålstjenlig end straf, bør der udvises tilbageholdenhed med at iværksætte mentalundersøgelse.

I sådanne tilfælde bør anklagemyndigheden endvidere være opmærksom på – i forbindelse med en anmodning om udarbejdelse af en personundersøgelse – at anmode kriminalforsorgen om at tage stilling til, om den pågældende findes egnet til at modtage en betinget dom med vilkår om f.eks. psykiatrisk behandling, jf. straffelovens § 57, nr. 6, frem for som udgangspunkt at anmode kriminalforsorgen om at vurdere, om personen bør mentalundersøges.

Hvis anklagemyndigheden vurderer, at sagen skal afgøres med et tiltalefrafald, skal der ikke iværksættes mentalundersøgelse. Der henvises til pkt. 5.6. og 5.7.

3.1.2. På hvilket tidspunkt skal mentalundersøgelsen iværksættes?

Behovet for mentalundersøgelse skal afklares så tidligt som muligt. Formålet hermed er at sikre, at undersøgelsen af den sigtede kan iværksættes uden at forsinke straffesagen væsentligt. Som udgangspunkt skal mentalundersøgelse således iværksættes sideløbende med efterforskningen. Det forudsætter dog, at der er foretaget en indledende juridisk vurdering af tiltalespørgsmålet i de væsentligste forhold i sagen.

Det kan efter en konkret vurdering være hensigtsmæssigt først at iværksætte undersøgelsen af sigtede efter, at hovedparten af efterforskningen er afsluttet. Dette vil navnlig være tilfældet, hvis det må forudses, at den sigtede skal deltage i en række politiafhøringer med henblik på at få afklaret sagens nærmere omstændigheder. I sådanne tilfælde vil det således ud fra en lægelig vurdering kunne være uhensigtsmæssigt, hvis den sigtede skal deltage i politiafhøringer sideløbende med de samtaler, prøver mv., som sigtede deltager i som en del af mentalundersøgelsen.

Anklagemyndigheden afgør, om der skal fremsættes begæring om mentalundersøgelse, og tager stilling til begæringer herom fra anden side, herunder fra forsvareren. Retten afgør ved kendelse tvistigheder om begæringer fra forsvareren eller sigtede om foretagelsen af mentalundersøgelse, jf. retsplejelovens § 746, stk. 1.

Hvis anklagemyndigheden først bliver bekendt med behovet for mentalundersøgelse kort tid før – eller under – hovedforhandlingen, kan det være relevant, at der tages stilling til skyldsspørgsmålet forud for, at mentalerklæringen indhentes.

Det følger af retsplejelovens § 879, at retten kan bestemme, at skyldsspørgsmålet skal behandles og afgøres først. Reglen findes i retsplejelovens kap. 78 om hovedforhandling i 1. instans, der som udgangspunkt gælder for alle sager i 1. instans.

For så vidt angår nævningsager skal skyldsspørgsmålet altid behandles og afgøres, inden sanktionsspørgsmålet behandles og afgøres, jf. retsplejelovens § 891.

Anklagemyndigheden skal i situationer, hvor det er relevant – f.eks. af hensyn til eventuelle vidner, der er tilsagt til hovedforhandlingen, og/eller af ressourcemæssige hensyn – som udgangspunkt fremsætte begæring om, at der afsiges skyldkendelse, inden sagen udsættes på mentalundersøgelse, medmindre særlige omstændigheder taler imod.

Det bemærkes, at en mentalundersøgelse kan ende med at anbefale, at den tiltalte idømmes en anbringelses- eller forvaringsdom, jf. straffelovens §§ 68-70. Sager, hvor der bliver spørgsmål om anbringelse i institution, behandles med domsmænd, såfremt sagen ville have været en domsmandssag, hvis tiltalte var egnet til almindelig straf. Såfremt sagen ville have været en nævningsag, hvis tiltalte var egnet til almindelig straf, behandles sagen som en nævningsag, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2. Disse sager vil således som udgangspunkt kunne fortsætte i den form, som de er rejst. For så vidt angår sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til forvaring, foretages ikke samme sontring, og i disse sager skal der således som udgangspunkt medvirke nævninger. Hvis sagen hidtil har været behandlet med domsmænd, vil sagen skulle afvises, og sagens fortsatte behandling ske ved nævningeting, medmindre tiltalte har fravalgt medvirken af nævninger under sagen. Der henvises til afsnit 3.8.

Der kan opstå spørgsmål om, hvorvidt anklagemyndigheden har begrænset sin sanktionspåstand, således at anklagemyndigheden ikke vil kunne nedlægge påstand om forvaring, jf. straffelovens § 70. Der kan i den forbindelse henvises til en sag fra 2007 (TfK 2008.339). Sagen er fra inden ændringen af retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2, ved lov nr. 661 af 11. juni 2024. Efter den hidtil gældende bestemmelse skulle sager, hvor der blev spørgsmål om anbringelse i institution, som udgangspunkt behandles med nævninger på samme måde som i sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til forvaring. I den pågældende sag rejste anklagemyndigheden i juli 2007 tiltale ved domsmandsret mod T med påstand om straf for blandt andet grov vold, jf. straffelovens § 245, stk. 1, jf. § 247, stk. 1. Efter at der var foretaget bevisførelse og udarbejdet en mentalundersøgelse, rejste anklagemyndigheden i december 2007 tiltale for samme forhold ved nævningeting med påstand om, at T blev dømt til anbringelse i psykiatrisk afdeling. Forsvareren nedlagde herefter påstand om fortsættelse af sagen ved domsmandsretten, hvilket anklagemyndigheden protesterede mod. Byretten bemærkede, at den ikke længere havde hjemmel til at behandle sagen, hvorfor den afviste sagen. Landsretten bemærkede, at der ikke var grundlag for at antage, at anklagemyndigheden før august 2007 havde haft kendskab til T's psykiske problemer. Under de foreliggende omstændigheder havde T ikke fået en sådan og beskyttelsesmæssig forventning om, at sanktionspåstanden skulle være

begrænset. Herefter og af de af byretten anførte grunde tiltrådte landsretten, at sagens fortsatte behandling skulle ske ved nævningeting, hvorefter landsretten stadfæstede byrettens dom, således at sagen fortsattes ved nævningeting. Det bemærkes, at byretten ikke i den konkrete sag havde taget stilling til skyldsspørgsmålet.

Tiltalte kan under hovedforhandlingen i en domsmandssag give afkald på nævningsagsbehandling. Der henvises til TfK2018. 408 (AM2018. 01.11V), der ligeledes er fra tiden inden lovændringen i 2024, hvor Retslægerådet, efter hovedforhandlingen var indledt, anbefalede anbringelse på psykiatrisk afdeling for så vidt angik den ene tiltalte T1. I det næste retsmøde rejste anklagemyndigheden tiltale ved nævningeting med påstand om, at T1 blev dømt til anbringelse på psykiatrisk afdeling, og anklagemyndigheden nedlagde samtidig påstand om, at byretten skulle afvise at fortsætte sagen som en domsmandssag, idet den saglige kompetence efter loven nu var tillagt et nævningeting, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4. De tiltalte påstod sagen fortsat som domsmandssag, idet de gav afkald på nævningsagsbehandling. Byretten tog anklagemyndighedens påstand til følge og afviste sagen. De tiltalte ankede dommen med påstand om, at sagen blev fremmet, således at der skete hjemvisning af sagen til byretten til fortsættelse af den afviste sag. Anklageskriftet i sagen var udarbejdet, før de retspsykiatriske udtalelser vedrørende T1 forelå, og hovedforhandlingen var ligeledes startet med afhøring af en række vidner, inden erklæringerne forelå. I forbindelse med forkyndelsen af det nye anklageskrift i retsmødet havde begge tiltalte givet afkald på nævningsagsbehandling, idet de ønskede domsmandssagen fortsat. Landsretten tog de tiltaltes samstemmende påstande til følge, idet det fremgår af retsplejelovens § 687, stk. 1, at tiltalte kan beslutte, at en straffesag, der efter § 686, stk. 4, skal behandles under medvirken af nævninger, i stedet skal behandles som en domsmandssag, og efter § 687, stk. 2, skal afkald meddeles senest 14 dage efter forkyndelsen af anklageskriftet, og denne frist var overholdt. Landsretten bemærkede yderligere, at der ikke var retssikkerhedsmæssige betænkeligheder forbundet med fortsat behandling som domsmandssag.

3.1.3. Kendelse/ikke kendelse

Rettens kendelse er altid påkrævet:

- når sigtede ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1,
- når sigtede er varetægtsfængslet, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1, eller
- når sigtede skal mentalundersøges under indlæggelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 2.
- når sigtede ikke samtykker i, at der indhentes oplysninger om dennes personlige forhold fra pårørende eller andre privatpersoner, jf. retsplejelovens § 810.

Der er i retsplejelovens § 809, stk. 2, hjemmel til at frihedsberøve sigtede alene med henblik på gennemførelse af en mentalundersøgelse under indlæggelse. Frihedsberøvelsen kan dog ikke udstrækkes længere, end hvad der er nødvendigt af hensyn til mentalundersøgelsen, jf. U 1999.1117Ø. Retten kan om nødvendigt fastsætte en frist for sagens fornyede forelæggelse for retten, jf. TfK 2003.50/2V, hvor Vestre Landsret traf bestemmelse om, at sagen skulle forelægges byretten på ny, såfremt frihedsberøvelsen blev udtrakt over 4 uger.

Er sigtede udeblevet fra et retsmøde trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald, kan retten uden sigtedes tilstedeværelse bestemme, at sigtede skal underkastes mentalundersøgelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 1. Det skal fremgå af indkaldelsen til retsmødet, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan medføre, at retten træffer bestemmelse om mentalundersøgelse. Er sigtede fængslet, kan han ikke mentalundersøges uden rettens bestemmelse.

Hvis sigtede ikke samtykker i, at der indhentes oplysninger om dennes personlige forhold fra pårørende eller andre privatpersoner, kan retten træffe beslutning herom, hvis retten finder, at det er af væsentlig betydning for sagens afgørelse, jf. retsplejelovens § 810, 1. pkt.

Det følger af retsplejelovens § 810, 2. pkt., at er sigtede udeblevet fra et retsmøde trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald, kan retten uden sigtedes tilstedeværelse bestemme, at der kan indhentes oplysninger om dennes personlige forhold fra pårørende eller andre privatpersoner. Det skal fremgå af indkaldelsen til retsmødet, at udeblivelse uden dokumenteret lovligt forfald kan medføre, at retten afsiger kendelse som nævnt i § 810, 2. pkt.

Det er en forudsætning for, at retten kan afsige kendelse efter retsplejelovens § 810, 1. pkt., at der foreligger oplysninger om, hvem af sigtedes pårørende og hvilke andre privatpersoner der skal rettes henvendelse til, og hvilke oplysninger, der herved ønskes tilvejebragt fra disse til brug for mentalundersøgelsen, jf. Højesterets kendelse af 25. februar 2022 (U. 2022.1845H), hvor Højesteret ikke fandt, at betingelserne for at træffe afgørelse efter retsplejelovens § 810 var opfyldt på det foreliggende grundlag. Det gælder også, hvis sigtede er udeblevet uden dokumenteret lovligt forfald, jf. TfK 2021.719Ø.

Såfremt den institution, der forestår udarbejdelsen af mentalundersøgelsen bliver opmærksom på, at det er nødvendigt for udarbejdelsen af denne, at der indhentes oplysninger om sigtedes personlige forhold fra sigtedes pårørende eller andre privatpersoner – og sigtede ikke ønsker at samtykke til dette – så skal institutionen rette henvendelse til anklagemyndigheden med anmodning om, at der indhentes kendelse herom, jf. retsplejelovens § 810. Det er vigtigt, at det af anmodningen fremgår, hvem af sigtedes pårørende og/eller hvilke andre privatpersoner der skal rettes henvendelse til, og hvilke oplysninger om sigtedes personlige forhold, der herved ønskes tilvejebragt fra disse til brug for mentalundersøgelsen f.eks. oplysninger om helbred, opvækst, parforhold/samliv, skolegang eller lignende. Anklagemyndigheden skal herefter hurtigt muligt anmode retten om at afsige kendelse, jf. retsplejelovens § 810.

Hvis anklagemyndigheden har anmodet kriminalforsorgen om at udarbejde en personundersøgelse med henblik på spørgsmålet om, hvorvidt der skal udarbejdes en mentalundersøgelse, vil kriminalforsorgen i forbindelse med udarbejdelse af undersøgelsen spørge sigtede, om denne vil give samtykke til at deltage i en mentalundersøgelse.

For sigtede på fri fod, der er uden fast bopæl, eller som af andre grunde er vanskelige at træffe, bør anklagemyndigheden allerede på dette stadie i sagen fra den sigtede få oplysning om en person, der kan bistå med kontakten til sigtede i forbindelse med gennemførelse af mentalundersøgelsen. Oplysning herom sendes til den institution, der skal foretage mentalundersøgelsen. Se også pkt. 2.2.1 og pkt. 3.1.7.

3.1.4. Ambulant mentalundersøgelse

Mentalundersøgelse sker som udgangspunkt ambulant, dvs. uden indlæggelse på psykiatrisk afdeling eller ophold på institution. Både arrestanter og personer på fri fod kan undersøges ambulant.

Det følger af retsplejelovens § 809, stk. 1, at retten uden sigtedes tilstedeværelse kan bestemme, at sigtede skal underkastes ambulant mentalundersøgelse, såfremt sigtede trods lovlig indkaldelse og uden dokumenteret lovligt forfald udebliver fra retsmødet. Denne mulighed er indsat ved lov nr. 714 af 8. juni 2018 om ændring af retsplejeloven (Nedbringelse af sagsbehandlingstiden i straffesager). Indkaldelsen til retsmødet skal forkyndes, og det skal fremgå af indkaldelsen, at udeblivelse uden lovligt forfald kan

medføre, at retten træffer bestemmelse om ambulant mentalundersøgelse efter retsplejelovens § 809, stk. 1.

Justitsministeriet, Retspsykiatrisk Klinik udfører ambulante mentalundersøgelser for politikredsene på Sjælland og Lolland-Falster, og for National enhed for Særlig Kriminalitet (NSK) i Østdanmark.

For så vidt angår politikredsene i Jylland, på Fyn og NSK i Vestdanmark foretages ambulante mentalundersøgelser efter anmodning fra anklagemyndigheden på

- Middelfart Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling (Fyn og Sønderjylland)
- Aarhus Universitetshospital, Retspsykiatrisk Klinik i Skejby (Midtjylland)*
- Aalborg Psykiatrisk Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling (Nordjylland),

jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54 og Aftale af 26. januar 2001 mellem Justitsministeriet og Fyns Amt, Nordjyllands Amt og Århus Amt om ambulante mentalundersøgelser.

Opmærksomheden henledes på, at der ikke skal indhentes personundersøgelse i medfør af retsplejelovens § 808, når det er åbenlyst, at der bør gennemføres en ambulant mentalundersøgelse, idet det påhviler de pågældende afdelinger og klinikker at indhente de oplysninger, der vedrører sigtedes ”ydre levnedsløb”, jf. punkt 3 i aftalen.

Bornholms Politi har på grund af sin geografi en individuel, lokal ordning om foretagelse af mentalundersøgelser. Denne ordning består i en aftale med privatpraktiserende psykiatere, som foretager undersøgelserne på Bornholm.

Ambulante mentalundersøgelser skal så vidt muligt være gennemført senest 6 uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret en ambulant mentalundersøgelse. Kan erklæringen ikke foreligge inden dette tidspunkt, oplyser vedkommende læge anklagemyndigheden herom og om, hvornår erklæringen kan forventes at foreligge, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene vest for Storebælt.

Politikredsene i Jylland, på Fyn, Bornholm og NSK i Vestdanmark afholder udgifterne forbundet med udarbejdelsen af ambulante mentalundersøgelser. Bevillingen til afholdelse af udgifterne til ambulante mentalundersøgelser på Sjælland, Lolland-Falster samt NSK i Østdanmark er placeret i Den Centrale Anklagemyndighed.

3.1.4.1. Ambulant mentalundersøgelse af særligt flugttruede arrestanter

I helt ekstra ordinære tilfælde, hvor en arrestant er særligt flugttruet, og hvor transport af observanden er forbundet med stor risiko, kan samtaler i forbindelse med en ambulant mentalundersøgelse, der skal foretages af Retspsykiatrisk Klinik, gennemføres i fængslet efter særlig aftale med klinikken.

3.1.5. Mentalundersøgelse under indlæggelse

Mentalundersøgelse under indlæggelse kan være indiceret, hvis

- den undersøgende læge anbefaler, at undersøgelsen skal ske under indlæggelse, eller
- sigtede nægter at medvirke til en ambulant mentalundersøgelse.

Politidirektøren kan fremsætte begæring om, at undersøgelsen sker under indlæggelse. Begæringer om mentalundersøgelse under indlæggelse skal forinden godkendes af en særligt udpeget medarbejder med faglige kompetencer på området.

Hvis der opstår spørgsmål om at få rettens kendelse om mentalundersøgelse under indlæggelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 2, skal der altid foretages en konkret vurdering af, om mentalundersøgelse under indlæggelse er påkrævet.

I vurderingen af, om en mentalundersøgelse under indlæggelse er påkrævet, kan der navnlig lægges vægt på, at straffesagen ikke vil kunne gennemføres uden en mentalundersøgelse, og at mentalundersøgelsen ikke kan gennemføres ambulant.

For så vidt angår i hvilke tilfælde, der bør iværksættes mentalundersøgelse henvises der til pkt. 3.1.1., hvor det bl.a. fremgår at mentalundersøgelse bl.a. vil være indiceret i tilfælde, hvor der er grund til at formode, at den sigtede kan være omfattet af straffelovens § 16. Det skal bemærkes, at såfremt der alene er indikationer på, at pågældende er omfattet af straffelovens § 69, vil sagen som udgangspunkt kunne afgøres med almindelig straf. Det er således vigtigt, at det nærmere vurderes, hvorfor den sigtede skal mentalundersøges, f.eks. ud fra oplysningerne i personundersøgelsen, eller hvis psykiatrien i forbindelse med, at sagen returneres uden erklæring til anklagemyndigheden, har foretaget en vurdering af, om den sigtede kan være omfattet af straffelovens § 16.

Der skal være foretaget relevante og nødvendige tiltag med henblik på at gennemføre mentalundersøgelsen ambulant. Det bør tillige undersøges, om det er muligt at fremskaffe oplysningerne på anden vis, f.eks. hvis den sigtede allerede er undergivet behandling, se pkt. 3.1.1. om – andre tilfælde, hvor der ikke skal iværksættes mentalundersøgelse.

I nogle tilfælde anbefaler den mentalundersøgende overlæge eller Retslægerådet, at mentalundersøgelsen foretages under indlæggelse, f.eks. med henblik på, at den sigtede skal vurderes uden et misbrug eller uden en igangværende medicinsk behandling. Der kan tillige være sikkerhedsmæssige betragtninger, der medfører, at mentalundersøgelsen ikke kan gennemføres ambulant, se f.eks. AM2024. 05.23V.

Såfremt en anmodning om mentalundersøgelse under indlæggelse alene kan anses for nødvendig fordi sigtede ikke er mødt op til mentalundersøgelsen, bør baggrunden for sigtedes manglende fremmøde undersøges nærmere. Der bør i denne forbindelse tages kontakt til sigtedes forsvarer med henblik på at undersøge, om sigtede fortsat er indstillet på at medvirke til en ambulant mentalundersøgelse, og hvorvidt sigtede har en kontaktperson, jf. pkt. 2.2.1., der vil kunne bistå sigtede. Den sigtedes manglende mulighed for transport vil som udgangspunkt ikke være tilstrækkelig til, at mentalundersøgelsen skal ske under indlæggelse, se TfK 2012.1073V.

Hvis Anklagemyndigheden ud fra en vurdering af kriminalitetens art og karakter, herunder den sigtedes rolle i det påsigtede, finder, at sigtede uanset eventuel sindssygdom må anses for at være tilregnelig for den kriminalitet, den pågældende måtte blive dømt for, er en mentalundersøgelse under indlæggelse ikke nødvendigvis ”påkrævet”.

Derudover skal de forskellige proportionalitetshensyn overvejes, herunder sagens karakter, den forventede straf og den indgribende proces, som mentalundersøgelse under indlæggelse udgør.

Hvis der eksempelvis er et klart misforhold mellem sagens betydning og den forventede straf, kan der ikke ske mentalundersøgelse under indlæggelse. Der henvises til Højesterets kendelse i U 2011.2643/2. I denne sag var sigtede, der ikke tidligere var dømt af betydning for sagen, sigtet for trusler mod sin tidligere ægtefælle, jf. straffelovens § 266. Kriminalforsorgen havde anbefalet, at sigtede skulle mentalundersøges. I april 2010 afsagde byretten på skriftligt grundlag og mod sigtedes protest kendelse om, at sigtede skulle underkastes ambulant mentalundersøgelse. Da sigtede ikke ønskede at medvirke hertil, afsagde byretten i januar 2011 kendelse om, at sigtede i stedet skulle underkastes mentalundersøgelse under indlæggelse, jf. retsplejelovens § 809, stk. 2, hvilket landsretten stadfæstede. Højesteret udtalte, at det var tvivlsomt, om det i april 2010 var tilstrækkeligt indiceret at træffe afgørelse om ambulant mentalundersøgelse. Herefter, og da en mentalundersøgelse under indlæggelse ville indebære en længere frihedsberøvelse, som ville stå i klart misforhold til sagens betydning og den straf, som kunne forventes, hvis sigtede fandtes skyldig, fandt Højesteret, at sigtede ikke skulle mentalundersøges under indlæggelse.

Mentalundersøgelse under indlæggelse skal som udgangspunkt foretages på en psykiatrisk afdeling i sigtedes bopælsregion. Regionsrådene har pligt til på deres psykiatriske sygehuse eller sygehusafdelinger at modtage personer, der efter retskendelse skal indlægges til mentalundersøgelse, jf. § 1, nr. 1, i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling mv.

Statsadvokaten kan bestemme, at personer, der skal undergives mentalundersøgelse, skal anbringes eller behandles på et nærmere bestemt sygehus eller en nærmere bestemt sygehusafdeling uden for bopælsregionen, når retssikkerheden eller andre særlige hensyn, herunder hensynet til den forurettede taler herfor, jf. § 18, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 657 af 28. juni 2019 om ret til sygehusbehandling mv.

Er der afsagt kendelse om mentalundersøgelse under indlæggelse, kan anklagemyndigheden dog bestemme, at undersøgelsen skal foretages på en psykiatrisk afdeling uden for bopælsregionen, jf. § 18, stk. 3, i bekendtgørelse nr. 657 af 28. juni 2019 om ret til sygehusbehandling mv.

Mentalundersøgelse under indlæggelse på psykiatrisk afdeling må som udgangspunkt forventes at kunne gennemføres på 8 uger, men det kan i nogle tilfælde være nødvendigt med en længere hospitalsindlæggelse, hvilket kan medføre en forsinkelse af erklæringen.

Regionerne afholder de udgifter, der er forbundet med udarbejdelse af mentalundersøgelser under indlæggelse efter retskendelse.

3.1.6. Mentalundersøgelse på Sikringsafdelingen under Afdeling for Retspsykiatri, Region Sjælland

På sikringsafdelingen modtages varetægtsfængslede efter kendelse til hospitalsmæssig mentalobservation i henhold til retsplejelovens § 809, stk. 2, når den varetægtsfængslede af anklagemyndigheden anses for så personfarlig eller risikoen for undvigelse for så stor, at observation på sikringsafdelingen er påkrævet, jf. § 2 i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling mv. og punkt 2 i Regulativ af 1. juni 1994 for sikringsafdelingen.

Opstår der spørgsmål om mentalobservation under indlæggelse på sikringsafdelingen, skal der tages kontakt til overlægen på sikringsafdelingen. Overlægen skal orienteres om grundlaget for begæringen og anmodes om oplysning om, hvorvidt sikringsafdelingen har kapacitet til at modtage arrestanten.

Forbliven på sikringsafdelingen, efter at mentalundersøgelse er afsluttet, og indtil der er faldet dom i sagen, kan besluttet efter reglerne i retsplejelovens § 777.

Herudover optages personer, der i henhold til dom eller administrativ resolution i medfør af § 40 (farlighedsdekret) i lov om anvendelse af tvang i psykiatrien skal anbringes i sikringsafdelingen, jf. lov om retspsykiatrisk behandling § 2 og pkt. 2 i regulativet. Der optages dog kun personer, som af Justitsministeriet skønnes egnede dertil.

Varetægtsfængslede – der ikke overføres på grundlag af farlighedsdekret eller med henblik på mentalundersøgelse – modtages herudover alene i henhold til retsplejelovens § 777, jf. punkt 2 i regulativet.

Det betyder, at sikringsafdelingen skal samtykke i overførslen.

3.1.7. Hvilke akter skal vedlægges en anmodning om mentalundersøgelse?

Anmodningen om mentalundersøgelse sendes til den institution/læge, der skal forestå undersøgelsen, eller til den afdeling, hvor indlæggelse skal ske. Forsvareren skal have tilsendt kopi af anmodningen.

Ved fremsendelsen af en anmodning om mentalundersøgelse skal følgende akter være vedlagt i kopi:

- Hele sagsmaterialet, herunder (anholdelses)rapporter, forholds- og bilagsfortegnelse eller (udkast til) anklageskrift, udskrifter af lydfiler mv. inkl. alle retsbogsudskrifter, herunder en eventuel kendelse om mentalundersøgelse. I omfangsrige sager kan behovet for fremsendelse af bilag aftales med den ansvarlige overlæge på den institution, der skal foretage undersøgelsen. For sigtede på fri fod, der har samtykket i mentalundersøgelsen, vedlægges samtykkeerklæring. Nye relevante akter og akter fra eventuelle tillægsforhold skal eftersendes.
- Mappe med personlige oplysninger (herunder eventuel tidligere indhentet personundersøgelse efter retsplejelovens § 808) samt særakter.
- Aktuell straffeattest.
- Aktuell udskrift fra Det Centrale Personregister, evt. vedlagt historiske adresser
- Eventuel samtykkeerklæring fra sigtede til, at der kan indhentes personoplysninger fra andre myndigheder.
- Oplysninger om beskikket forsvarer.
- Oplysninger om eventuel kontaktperson, jf. pkt. 2.1.1.
- Verserende sigtelser i Kriminalregistret (det skal angives ved fremsendelsen, om eventuelle verserende sigtelser er relevante for undersøgelsen).

Samtykkeerklæringen skal ledsage anmodningen om mentalundersøgelse, således at institutionen eller afdelingen umiddelbart efter modtagelsen kan indhente relevante oplysninger, samtidig med at sigtede indkaldes til den første samtale.

Institutionen eller afdelingen kan – under nærmere betingelser – indhente personoplysninger fra andre myndigheder, selvom sigtede ikke har givet samtykke til det. I den forbindelse skal der indledningsvis

tages stilling til, om oplysningerne skal indhentes fra en sundhedsperson eller fra en anden forvaltningsmyndighed. Det bemærkes, at indhentelse af oplysninger fra offentlige myndigheder falder uden for rammerne af retsplejelovens § 810.

Spørgsmålet om videregivelse af helbredsoplysninger og andre fortrolige oplysninger fra sundhedspersoner er reguleret i sundhedslovens kapitel 9. Den relevante bestemmelse findes i lovens § 43, der omhandler videregivelse af oplysninger til andre formål end behandling. Efter § 43, stk. 2, nr. 2, kan der bl.a. ske videregivelse af oplysninger uden samtykke, når videregivelsen er nødvendig for berettiget varetagelse af en åbenbar almen interesse eller af væsentlige hensyn til patienten, sundhedspersonen eller andre. Betingelserne i § 43, stk. 2, nr. 2, vil i almindelighed være opfyldt i forbindelse med udveksling af oplysninger til brug for udarbejdelsen af en mentalerklæring. Der må alene indhentes de oplysninger, som er nødvendige for at opfylde formålet.

Adgangen til at videregive personoplysninger mellem forskellige forvaltningsmyndigheder er som udgangspunkt reguleret af reglerne om databeskyttelse i bl.a. databeskyttelsesloven og databeskyttelsesforordningen, jf. forvaltningslovens § 28, stk. 1. Videregivelse af personoplysninger, der skal bruges i forbindelse med udarbejdelsen af en mentalerklæring, vil almindeligvis kunne ske efter bestemmelserne i databeskyttelsesforordningens artikel 6, stk. 1, litra c og e (for så vidt angår almindelige personoplysninger) eller artikel 9, stk. 2, litra f, jf. artikel 6, stk. 1, litra c og e (for så vidt angår følsomme personoplysninger som f.eks. helbredsoplysninger). Desuden skal de grundlæggende principper for behandling af personoplysninger være opfyldt, jf. databeskyttelsesforordningens artikel 5, stk. 1, hvilket bl.a. indebærer, at der alene må videregives de oplysninger, som er nødvendige for at opfylde formålet.

Originalbilagene forbliver i politi-kredsen til brug ved yderligere behandling af sagen.

3.1.8. Registrering i POLSAS af anmodning om mentalundersøgelse samt modtagelse heraf

Der skal ske registrering i POLSAS (skærm billedet bilag/anmærkninger) i forbindelse med en anmodning om udarbejdelse af mentalundersøgelse samt modtagelse heraf, jf. vejledning om registrering i POLSAS af mentalerklæringer. Se mere i bilaget Vejledning om registrering i POLSAS af mentalerklæringer.

3.1.9. Indholdet af mentalerklæringer

En mentalerklæring skal som udgangspunkt indeholde følgende oplysninger:

1. Indledning

- Kort præsentation af sagen
- Væsentlige oplysninger om observanden (alder, etnicitet, køn, tidligere kriminalitet, aktuel sigtelse)
- Erkender/nægter sig skyldig
- Varetægtsfængslet/varetægtsfængslet i surrogat/på fri fod

2. Sygdomme, kriminalitet mv. i slægten

- Somatisk sygdom, (medtages kun, hvis det har betydning for erklæringen)
- Psykiatrisk sygdom,
- Eventuel genetisk disposition
- Misbrug og kriminalitet i familien (medtages kun, hvis det har betydning for erklæringen)

3. Levnedsbeskrivelsen

- Social anamnese, herunder:
 - Barndomshjem
 - Skolegang
 - Erhvervsforløb
 - Ægteskabelige forhold
 - Økonomi

4. Tidligere kriminalitet

- Tidligere domme af relevans for den foreliggende sag
- Observandens egne bemærkninger til tidligere kriminalitet

5. Den nu påsigtede kriminalitet

- Kort omtale af sigtelse, herunder gerningstidspunkt
- Kort resumé af straffesagen baseret på sagens akter
- Observandens eventuelle egne bemærkninger til den påsigtede kriminalitet

6. Andres oplysninger om observandens psykiske udvikling og tilstand

- Eventuelle oplysninger fra psykiatere, psykologer, familiemedlemmer, § 808-undersøgelse mv. med angivelse af observandens alder i forbindelse med de enkelte oplysninger

7. Tidligere mentalundersøgelser

- Konklusioner fra eventuel tidligere mentalerklæringer citeres kronologisk (eller vedlægges)

8. Observandens egne oplysninger om sin psykiske udvikling og tilstand

- Observandens oplysninger om psykiske udvikling af betydning for den konkrete straffesag
- Detaljeret psykiatrisk anamnese og en grundig psykopatologisk udspørgen eventuelt ved hjælp af relevant psykometri, f.eks. det semistrukturerede interview PSE

9. Fysisk helbred, misbrug, aktuel behandling

- Somatisk anamnese, herunder:
 - Alvorlige legemlige sygdomme (medtages kun, hvis det har betydning for erklæringen)
 - Psykosomatiske symptomer og sygdomme af psykiatrisk relevans, herunder neuroinfektioner, epilepsi eller alvorlige hovedtraumer.
 - Relevante oplysninger fra sundhedsvæsenet resumeres.
- Observandens egne oplysninger om sit fysiske helbred
- Misbrugsanamnese, inklusiv eventuelle behandlingsforsøg
- Aktuel medicinsk behandling eller anden behandling mod legemlig sygdom

10. Observandens forhold under observationen

- Beskrivelse af observandens forhold i perioden fra observation, f.eks. hvorfra og hvordan han eller hun møder, eller hvordan varetægtsfængslingen er forløbet
- Beskrivelse af observandens evne/vilje til at samarbejde ved undersøgelsen og eventuelle udeblivelser

11. Psykologisk undersøgelse

- Angivelse af de anvendte psykologiske tests med disses konklusioner samt diskussion af eventuelle uoverensstemmelser mellem resultaterne af den psykologiske og den psykiatriske undersøgelse. (Undersøgelsen vedlægges som bilag)
- Hvis ikke der er fundet indikation for psykologisk undersøgelse, skal baggrunden fremgå her.

12. Klinisk vurdering

- Undersøgerens objektive indtryk af observanden, herunder beskrivelse af eventuelle ændringer i observandens tilstand under forløbet af undersøgelsen, omfanget af observandens medvirken ved undersøgelsen mv.

13. Diskussion

- I vanskelige sager resumeres og diskuteres undersøgelsens væsentligste elementer, oplysninger, observationer og resultater.

14. Konklusion og begrundelse

- Kort konklusion med overskuelige og utvetydige og klare udsagn.
- Egnet til fremlæggelse under sagens behandling for retten.
- Opbygges i følgende afsnit:
 - Et indledende afsnit hvor det beskrives, hvorvidt observanden er sindssyg, og om han eller hun må antages at have været det på gerningstiden, om han eller hun var påvirket af rusmidler, og om der er tegn på at en abnorm rustilstand kunne have foreligget, begavelsesniveau og eventuel organisk hjernelidelse
 - Kort om opvækstforhold, uddannelse og social status
 - Kort om misbrug
 - Kort om eventuel psykiatrisk anamnese
 - Fund ved aktuelle undersøgelse
 - Et helt præcist afsluttende afsnit indeholdende reference til relevante paragraffer i straffeloven og eventuelt begrundet foranstaltningsforslag i overensstemmelse med Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om psykisk afvigende kriminelle
 - Eventuelt stillingtagen til tidsubestemt forvaring
 - Eventuelt stillingtagen til henvisning til visitationsudvalget ved seksualkriminalitet.

Retslægerådet har i Retslægerådets Årsberetning 1994, side 61 ff. bemærket, at den skriftlige behandling i Retslægerådet forudsætter grundige og fagligt kompetente speciallægeerklæringer.

3.1.10 Alternativer til fuld mentalerklæring

I visse tilfælde kan Retspsykiatrisk Klinik eller den retspsykiatriske afdeling beslutte, at der ikke skal udarbejdes en fuld mentalerklæring.

Anklagemyndigheden sender anmodning om udarbejdelse af mentalerklæring til Retspsykiatrisk Klinik eller den retspsykiatriske afdeling, der efter visitation af sagen beslutter, hvilken type erklæring der skal udarbejdes. Koncepter til anmodning om mentalundersøgelse findes i Anklagemyndighedens Konceptsamling og POLSAS.

Såfremt anklagemyndigheden er bekendt med, at sigtede/tiltalte allerede er undergivet en foranstaltning, skal anmodningen om mentalundersøgelse sendes direkte til den behandlingsansvarlige overlæge. Der henvises til pkt. 3.1.1.

Følgende typer erklæringer kan udfærdiges som alternativ til almindelig/fuld mentalerklæring:

1. Supplerende mentalerklæring

Sigtede er (endnu) ikke dømt.

Der er udarbejdet en egentlig mentalerklæring, men på grund af ændrede omstændigheder, f.eks. nye forhold, anmoder anklagemyndigheden om en ny vurdering af sigtede.

Der skal som udgangspunkt alene udarbejdes et supplement til den allerede foreliggende mentalerklæring. Den, der underskriver erklæringen, skal vurdere, om den foreliggende erklæring er for gammel til, at et supplement er tilstrækkeligt.

Der tages udgangspunkt i den allerede udarbejdede mentalundersøgelse. Der skal alene indhentes oplysninger for den periode, der ikke er omfattet af mentalundersøgelsen.

Kun hvis der er ændringer til de enkelte punkter i den oprindelige erklæring, skal dette anføres/beskrives i den supplerende erklæring.

Den supplerende erklæring skal indeholde konklusion, hvori det anføres, om sigtede er omfattet af straffelovens § 16, stk. 1 eller 2, og om der kan anbefales en egnet foranstaltning efter straffelovens § 68.

Findes sigtede omfattet af straffelovens § 69, stk. 1, skal der tages stilling til, om en foranstaltning efter § 68, 2. pkt. – og i givet fald hvilken – findes mere formålstjenlig end straf.

Konklusionen dækker ”alle forhold” og afløser konklusionen i den oprindelige erklæring. Supplementet hæftes oven på den oprindelige erklæring.

Erklæringen laves for samme regning af klinik eller center.

2. Retspsykiatrisk udtalelse

I de tilfælde, hvor sigtede allerede er undergivet foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, kan der som alternativ til en fuld mentalerklæring udarbejdes en retspsykiatrisk udtalelse af den behandlingsansvarlige overlæge. Der kan ydes supervision af den regionale retspsykiatriske afdeling eller klinik.

I udtalelsen skal forløbet af den igangværende foranstaltning beskrives, og i konklusionen anføres det, om sigtede (stadig) er omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, og om der kan peges på en egnet foranstaltning efter straffelovens § 68.

Findes sigtede omfattet af straffelovens § 69, stk. 1, skal der tages stilling til, om en foranstaltning efter § 68, 2. pkt. – og i givet fald hvilken – findes mere formålstjenlig end straf. Hvis det på ny anbefales, at der idømmes en særforanstaltning, skal udtalelsen indeholde en redegørelse for, hvilke nye

behandlingsmæssige tiltag der forventes taget i brug og som skønnes at indebære, at den anbefalede særforanstaltning er mere formålstjenlig end almindelig straf til at forebygge ny kriminalitet.

Udtalelsen skal afgives af vedkommende behandlingssted uden betaling (som en erklæring efter straffelovens § 72.)

Der kan være situationer, hvor der er behov for en ny mentalobservation af sigtede.

I tilfælde, hvor sigtede ikke allerede er undergivet foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, men er – eller har været – underkastet psykiatrisk behandling eller hjælpeforanstaltninger, kan iværksættelse af en mentalundersøgelse eventuelt undlades ved, at sagen forelægges for den pågældende institution eller afdeling, hvor sigtede har været tilknyttet, med anmodning om en udtalelse om sigtedes psykiske tilstand på gerningstidspunktet.

Anklagemyndigheden skal i disse tilfælde tillige anmode om oplysning om, hvorvidt sigtedes psykiske tilstand er omfattet af straffelovens § 16 eller § 69, og i bekræftende fald, om der kan anbefales en egnet foranstaltning.

3. Mentalerklæring, kort version

Retspsykiatrisk Klinik eller den regionale retspsykiatriske afdeling, der er anmodet om en mentalerklæring, kan vurdere, at der i stedet for fuld mentalerklæring, kan udarbejdes en kortere retspsykiatrisk erklæring. En kort erklæring kan f.eks. være tilstrækkeligt i tilfælde, hvor sigtede har været idømt foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, der er blevet ophævet eller er udløbet, eller hvor sigtede åbenlyst er sindssyg eller i en tilstand, der må sidestilles hermed, og som derfor henhører under persongruppen som er omfattet af straffelovens § 16.

Erklæringen skal som minimum indeholde:

1. Indledning
2. Påsigtet kriminalitet
3. Kort levnedsbeskrivelse
4. Resumé af psykiatrisk anamnese (sygehistorie)
5. Rusmiddelmisbrug
6. Medicinsk status
7. Aktuelt psykiatrisk
8. Konklusion

I konklusionen anføres, om sigtedes psykiske tilstand er omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, eller § 69, og om der kan anbefales en egnet foranstaltning efter straffelovens § 68.

En kort version kan som udgangspunkt ikke anvendes, når der er tale om grov personfarlig kriminalitet, eller hvis der er spørgsmål om forvaring eller anbringelse, eller hvis der er tale om sædelighedskriminalitet, hvor anbefaling af forelæggelse for visitationsudvalget med henblik på den særlige behandlingsordning kan komme på tale.

I de tilfælde, hvor sigtede er kendt med en psykiatrisk diagnose i det psykiatriske behandlingssystem, kan mentalundersøgelse eventuelt helt undlades ved at indhente udtalelse fra den behandlende læge eller afdeling, hvor sigtede har været tilknyttet, jf. pkt. 3.1.1.

3.2. Forelæggelse for Retslægerådet

Sagen skal som udgangspunkt forelægges for Retslægerådet i følgende tilfælde

- 1) Når mentalerklæringen anbefaler dom til anbringelse, type I-III og A. 1. og A. 2., og den sigtede ikke i forvejen er undergivet dom til anbringelse.
- 2) Når der er rejst spørgsmål om anvendelse af forvaring, jf. straffelovens § 70.
- 3) Når der er spørgsmål om at anvende foranstaltninger for personer omfattet af straffelovens § 73.
- 4) Når mentalerklæringen anbefaler en foranstaltning, der ikke er omfattet af de sædvanligt forekommende foranstaltningstyper, jf. pkt. 5.1.-5.3.
- 5) Når der er spørgsmål om anvendelse af straffelovens § 16, stk. 1, 3. pkt.
- 6) Når der i øvrigt foreligger særlig anledning til, at rådets erklæring om sanktionsspørgsmålet indhentes. En særlig anledning kan foreligge, når der ikke i mentalerklæringen anbefales en særforanstaltning, men hvor der i sagen er oplysninger om, at sigtede enten tidligere har været indlagt på psykiatrisk afdeling, eller at der tidligere har været iværksat foranstaltninger over for sigtede.

Anklagemyndigheden skal endvidere i følgende tilfælde være opmærksom på, om sagen bør forelægges for Retslægerådet. Der kan i den forbindelse navnlig lægges vægt på kriminalitetens art og mentalundersøgelsens indhold og konklusion

- 1) Når sigtelsen angår alvorligere personfarlig kriminalitet, og den sigtede ifølge mentalerklæringen er sindssyg eller mentalt retarderet.
- 2) Når mentalundersøgelsen finder sigtede omfattet af straffelovens § 16, stk. 2, og der ikke er udarbejdet en aktuel psykologisk vurdering, IQ-målingen er tæt på 70, eller der er oplysninger i øvrigt, der indikerer, at det er tvivlsomt, om den sigtede er mentalt retarderet.
- 3) Når der er tvivl om, hvilken foranstaltning der er bedst egnet til at forebygge lovovertrædelser, eller der i øvrigt er andre tvivlsspørgsmål vedrørende sanktionsspørgsmålet.

Politikredsen forelægger mentalundersøgelsen for Retslægerådet. Hvis der er beskikket en forsvarer for sigtede, skal politikredsen sende en kopi af forelæggelsen til forsvareren med oplysning om muligheden for at stille yderligere spørgsmål. Eventuelle spørgsmål fra forsvareren stilles via kredsens.

Anmodning om forelæggelse samt relevante sagsakter sendes så vidt muligt elektronisk til Retslægerådet, som angivet efter retningslinjerne på Retslægerådets hjemmeside.

3.3. Forelæggelse af påstand om foranstaltning eller forvaring

Politikredsen skal i visse tilfælde forelægge sagen for den regionale statsadvokat, inden der nedlægges påstand om foranstaltning eller om forvaring efter straffelovens § 68-70. Det er i disse tilfælde statsadvokaten, der afgør, hvilken foranstaltning anklagemyndigheden skal nedlægge påstand om.

Følgende sager skal forelægges for statsadvokaten:

- Sager, hvor der kan blive spørgsmål om forvaring.
- Sager, hvor der kan blive spørgsmål om anbringelse på Sikringsafdelingen.

- Sager, hvor den sigtede i forvejen er undergivet en foranstaltning.
- Sager, hvor sigtede vurderes at være tilregnelig uanset sindssygdom.
- Sager, hvor den sigtede vurderes omfattet af straffelovens § 73.
- Sager, hvor politikredsen agter at fravige Retslægerådets anbefaling, eller der er tvivl om anbefalingen i mentalundersøgelsen eller i Retslægerådets udtalelse.

Der vil desuden kunne ske forelæggelse i øvrige sager, hvis politikredsen konkret finder anledning til det. Forelæggelse i disse sager vil som udgangspunkt kunne ske mundtligt.

Sager, der behandles i NSK, forelægges for den relevante regionale statsadvokat. Det vil sige, at for så vidt angår NSK i Østdanmark forelægges påstanden for Statsadvokaten i København og for så vidt angår NSK i Vestdanmark forelægges påstanden for Statsadvokaten i Viborg.

Alle sager med påstand om foranstaltning, der ikke skal forelægges for statsadvokaten, skal godkendes af en særligt udpeget medarbejder med faglige kompetencer på området, inden sagen sendes til retten.

Godkendelsen skal bl.a. sikre, at der foretages en korrekt og ensartet behandling af sagerne, herunder at påstanden om foranstaltning er formuleret i overensstemmelse med de typer af påstande, der er fastsat i pkt. 5 nedenfor, og i overensstemmelse med pkt. 4.4. om længstetid, således at der ikke opstår problemer med fuldbyrdelsen af dommen.

Ved vurderingen af, hvilken foranstaltning der bør nedlægges påstand om, indgår en afvejning af sikkerheds- og behandlingsmæssige hensyn, men også proportionalitetsbetragtninger under hensyntagen til kriminalitetens art og grovhed.

3.4. Hvis tiltalte har uafsonede straffe eller allerede er idømt en foranstaltning, jf. straffelovens §§ 68-70

Hvis tiltalte har uafsonede straffe:

Hvis anklagemyndigheden nedlægger påstand om en foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, skal anklagemyndigheden samtidig nedlægge påstand om ophævelse af eventuelt uafsonede straffe, herunder reststraf fra prøveløsladelse, hvis prøvetiden ikke er udløbet, jf. § 89 a, stk. 1.

Hvis tiltalte allerede er idømt en foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70:

Hvis anklagemyndigheden nedlægger påstand om en foranstaltning efter straffelovens §§ 68-70, skal anklagemyndigheden samtidig nedlægge påstand om ophævelse af en allerede idømt - og fortsat igangværende - foranstaltning, jf. princippet i straffelovens § 89 a, stk. 1, jf. § 72, stk. 1, og analogien af § 72, stk. 2, 1. pkt. Se herom i TfK 2011.308 V.

3.5. Beskikkelse af bistandsværge

3.5.1. Hvem skal have beskikket en bistandsværge?

Hvis der bliver tale om at dømme en tiltalt til anbringelse i psykiatrisk sygehus eller afdeling, institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i forvaring mv., kan retten beskikke en bistandsværge for den pågældende efter straffelovens § 71, stk. 1, således at bistandsværgen kan bistå tiltalte under sagen.

Det drejer sig om sager, hvor der nedlægges påstand om:

- Anbringelsesdom (type A. 1. og A. 2.), jf. pkt. 5.1.1.
- Dom om foranstaltninger over for mentalt retarderede (type I-III), jf. pkt. 5.2.
- Forvaringsdom, jf. pkt. 5.5.

Er tiltalte dømt til anbringelse som nævnt i § 71, stk. 1, eller giver afgørelsen mulighed for en sådan anbringelse, skal retten beskikke en bistandsværge for den pågældende, jf. straffelovens § 71, stk. 2. Bistandsværgeren skal holde sig underrettet om den dømtes tilstand og drage omsorg for, at opholdet og andre foranstaltninger ikke udstrækkes længere end nødvendigt.

Ud over de ovenfor nævnte drejer det sig om sager, hvor den pågældende er dømt til:

- Behandling (type B. 1. og B. 2.), jf. pkt. 5.1.2.
- Ambulant behandling (type C. 3. og C. 4.), jf. pkt. 5.1.3.
- Tilsyn af kommunen med mulighed for anbringelse i institution (type IV), jf. pkt. 5.2.4.

3.5.2. Hvornår skal beskikkelsen ske?

Justitsministeriet har i bekendtgørelse nr. 947 af 24. september 2009 fastsat regler om bistandsværger.

Ifølge bekendtgørelsens § 5, stk. 1, skal politiet bistå retten med at finde en person, der kan beskikkes som bistandsværge.

Som bistandsværge skal så vidt muligt beskikkes en af den sigtedes, tiltaltes eller dømtes nærmeste pårørende, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 3. Hvis den sigtede, tiltalte eller dømte ikke selv foreslår en person eller har nære pårørende, der er villige eller egnede til at blive beskikket, skal politiet indstille den bistandsværge, der står for tur til at blive beskikket på Rigspolitiets fortegnelse over bistandsværger.

Politiet skal forud for beskikkelsen af en pårørende som bistandsværge informere den pågældende om, hvad opgaven som bistandsværge indebærer, jf. pkt. 3.5.3.

Når politiet skønner, at der kan blive tale om at beskikke en bistandsværge for en sigtet eller tiltalt, skal spørgsmålet rejses over for retten på så tidligt et tidspunkt, at den, der eventuelt beskikkes, får mulighed for at være til stede under sagens behandling, jf. bekendtgørelsens § 4.

Hvis der skal beskikkes en bistandsværge for en dømt, som ikke har haft en sådan værge beskikket under sagens behandling, skal politiet om fornødent henlede rettens opmærksomhed på spørgsmålet, når dommen er afsagt, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 2.

Hvis der ikke er beskikket en bistandsværge forud for hovedforhandlingen i byretten, jf. straffelovens § 71, stk. 1, skal der som udgangspunkt beskikkes en bistandsværge i umiddelbar forlængelse af domsafsigelsen, således at oplysning om bistandsværgeren, herunder relevante kontaktoplysninger, kan medsendes i forbindelse med, at dommen sendes til fuldbyrdelse, jf. pkt. 6.1. om fuldbyrdelse af foranstaltningsdomme.

Hvis domfældte ikke har fået beskikket en bistandsværgen forud for hovedforhandlingen i en eventuel ankesag, skal dette ske snarest muligt inden sagens behandling i landsretten. Politiet skal samtidig med beskikkelsen orientere bistandsværgen om den sigtedes, tiltaltes eller dømtes folkeregisteradresse og sidst kendte opholdssted, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 3.

3.5.3. Orientering og underretning af bistandsværgen

Bistandsværgens opgaver er reguleret i straffeloven og i bekendtgørelse nr. 947 af 24. september 2009 om bistandsværgen. Når en pårørende beskikkes som bistandsværgen, skal politiet orientere den pågældende om, hvad hvervet indebærer.

Det fremgår bl.a. af § 7 i bekendtgørelse nr. 947 af 24. september 2009 om bistandsværgen, at bistandsværgen så vidt muligt skal handle i samråd med den sigtede, tiltalte eller dømte. Ifølge bekendtgørelsens § 8 har en bistandsværgen, som beskikkes under straffesagens behandling, i første række til opgave sammen med den beskikkede forsvarer at bistå den sigtede eller tiltalte under sagens behandling, jf. herved straffelovens § 71, stk. 1. Efter dommen er det ifølge straffelovens § 71, stk. 2, bistandsværgens opgave at holde sig underrettet om den dømtes tilstand og at drage omsorg for, at opholdet på sygehuset/sygehusafdelingen, i institutionen eller anstalten og andre foranstaltninger ikke udstrækkes længere end nødvendigt. Ifølge bekendtgørelsens § 8, stk. 2, skal bistandsværgen rådgive og vejlede den sigtede, tiltalte eller dømte om klageadgang, herunder i henhold til lov om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien, samt om muligheden for at søge en idømt foranstaltning ændret eller ophævet, jf. straffelovens § 72. Bistandsværgen skal endvidere bistå den pågældende med at udforme eventuelle klageskrivelser og anmodninger om foranstaltningsændring eller -ophævelse samt yde bistand ved behandlingen af disse sager.

Bistandsværgen skal snarest muligt efter beskikkelsen besøge den sigtede, tiltalte eller dømte og til stadighed holde sig i forbindelse med denne. Besøg skal ud over første besøg finde sted efter behov. Dette følger af § 9 i bekendtgørelse nr. 947 af 24. september 2009 om bistandsværgen.

En pårørende bistandsværgen har krav på godtgørelse til befordring og overnatning, jf. § 18, stk. 4, i bistandsværgenbekendtgørelsen.

Politiet skal holde bistandsværgen underrettet om, hvornår der afholdes retsmøder vedrørende den sigtede, tiltalte eller dømte, herunder retsmøder med henblik på beskikkelse af ny bistandsværgen, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 1.

Udskrifter af domme og kendelser angående den sigtede, tiltalte eller dømte skal efter anmodning herom udleveres til bistandsværgen, medmindre efterforskningsmæssige hensyn undtagelsesvis taler herimod. Indhentede oplysninger om den sigtedes, tiltaltes eller dømtes personlige forhold og mentale tilstand skal endvidere efter anmodning herom udleveres til bistandsværgen, hvis den sigtede, tiltalte eller dømte meddeler samtykke hertil, jf. bekendtgørelsens § 10, stk. 2.

3.5.4. Underretning om bistandsværgen til relevante offentlige myndigheder

Det er den enkelte politikreds, der administrerer bistandsværgenbeskikkelser, udbetaling af vederlag til bistandsværgen samt underretter de relevante myndigheder om bistandsværgenbeskikkelse. Den lokale anklagemyndighed sender efter domsafsigelsen retsbogen med bistandsværgenbeskikkelsen og dommen

til de relevante myndigheder (typisk kriminalforsorgen, psykiatrien, kommunen eller Samrådet for udviklingshæmmede lovovertrædere).

Anklagemyndigheden orienterer ligeledes de relevante myndigheder, hvis der sker ombeskikkelse af bistandsværger. Oplysninger om beskikkede bistandsværger registreres i politiets sagsstyringssystem (POLSAS). Relevante offentlige myndigheder, herunder hospitaler, der skal bruge kontaktoplysninger på en konkret bistandsværger, vil ved kontakt til politiets servicecentre kunne få oplysninger herom.

3.6. Tilsyn af kriminalforsorgen

I tilfælde, hvor der er spørgsmål om påstand om en foranstaltning, der indebærer tilsyn af kriminalforsorgen kombineret med psykiatrisk behandling, skal kriminalforsorgen inden domsafsigelsen have adgang til at vurdere, om man kan påtage sig tilsynet og om eventuelle nærmere vilkår.

Det drejer sig om sager, hvor der nedlægges påstand om:

- dom til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse (type B. 2.), jf. pkt. 5.1.2.
- dom til ambulant behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen (type C. 2.), jf. pkt. 5.1.3.
- dom til ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen, således at kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse (type C. 4), jf. pkt. 5.1.3.

Hvis der er påstand om, at en foranstaltning ændres sådan, at den nye foranstaltning indeholder tilsyn af kriminalforsorgen (eksempelvis hvor en type A. 1. foranstaltning ændres til en behandlingsdom med tilsyn af kriminalforsorgen), skal kriminalforsorgen have adgang til at vurdere, om kriminalforsorgen kan påtage sig tilsynet og om eventuelle yderligere vilkår, inden sagen afgøres i retten.

3.7. Tværfaglige samråd

I en række regioner og kommuner er der oprettet tværfaglige samråd for sigtede og domfældte psykisk udviklingshæmmede. Anklagemyndigheden kan således inden hovedforhandlingen indhente en udtalelse fra de tværfaglige samråd om den praktiske mulighed for fuldbyrdelse af domme vedrørende psykisk udviklingshæmmede, herunder om anbringelses- og sikkerhedsmæssige spørgsmål.

3.8. Nævningesag eller domsmandssag?

Sager, hvor der nedlægges påstand om foranstaltninger efter straffelovens kapitel 9 behandles i strafferetsplejens former, jf. retsplejelovens § 684, stk. 1, nr. 3. Tiltale rejses ved anklageskrift, jf. retsplejelovens § 834. I øvrigt gælder følgende regler:

3.8.1. Nævningesag i 1. instans

Sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til forvaring i medfør af straffelovens § 70, behandles som nævningesager i 1. instans, jf. retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 3.

Sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til anbringelse i institution i medfør af straffelovens § 68, behandles med nævninger i 1. instans, såfremt sagen ville have været en nævningsesag, hvis tiltalte havde været egnet til almindelig straf, mens den behandles med domsmænd, såfremt sagen ville have været en domsmandssag, hvis tiltalte var egnet til almindelig straf. Dette følger af retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2.

Det bemærkes, at de gældende bestemmelser i retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2 og 3, blev affattet ved lov nr. 661 af 11. juni 2024. Efter de hidtil gældende regler skulle sager, hvor der blev spørgsmål om anbringelse i institution, som udgangspunkt behandles med nævninger på samme måde som i sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til forvaring. De nuværende regler for, hvornår nævninger skal medvirke i sager, hvor der bliver spørgsmål om dom til anbringelse, trådte i kraft den 15. juni 2024, og finder anvendelse i sager, hvor tiltale er rejst efter lovens ikrafttræden.

Det skal fremgå af anklageskriftet, at anklagemyndigheden nedlægger påstand om dom til anbringelse i institution efter straffelovens § 68 eller om forvaring efter straffelovens § 70.

Kravet om behandling ved nævningeting gælder således fortsat ikke i de tilfælde, hvor den dømte kan udskrives uden retskendelse (jf. påstandene nævnt under type B og C i pkt. 5.1. om foranstaltninger over for personer, der er sindssyge, og type IV og V i pkt. 5.2. om foranstaltninger over for mentalt retarderede), uanset der ved almindelig straf ville være nedlagt påstand om fængsel i 6 år eller derover.

Nævningebehandling skal heller ikke anvendes, hvis tiltalte har besluttet, at sagen skal behandles under medvirken af domsmænd, jf. retsplejelovens § 687 og pkt. 3.8.3. om domsmandssag efter tiltaltes beslutning.

Nævninger medvirker ikke i straffesager vedrørende overtrædelse af straffelovens §§ 172, 173, 191, 286, 289 eller 290, medmindre sagen omfatter andre lovovertrædelser, der efter § 686, stk. 4, skal pådømmes under medvirken af nævninger, jf. retsplejelovens § 686, stk. 5, nr. 1.

Det er derfor Rigsadvokatens opfattelse, at nævninger som udgangspunkt ikke skal medvirke i sager om overtrædelse af de ovenfor nævnte bestemmelser, selv om der er spørgsmål om anbringelse eller forvaring.

Der kan dog blive tale om nævningsesagsbehandling efter reglen i § 686, stk. 5, nr. 1, 2. led. Af denne bestemmelse følger, at nævninger skal medvirke, hvis sagen omfatter andre lovovertrædelser, der efter stk. 4 skal behandles under medvirken af nævninger.

Der kan således i sager om f.eks. overtrædelse af straffelovens § 191 – uanset om påstanden er en fængselsstraf, anbringelse eller forvaring – foreligge en sådan kombination med andre lovovertrædelser, at disse andre overtrædelser fører til, at sagen efter bestemmelsen i § 686, stk. 4, skal behandles under medvirken af nævninger.

I TfK 2009.675Ø, hvor der var rejst tiltale for overtrædelse af straffelovens § 191 med påstand om anbringelse i psykiatrisk afdeling, tiltrådte landsretten byrettens afgørelse om, at sagen fortsat skulle behandles som en domsmandssag.

3.8.2. Domsmandssag efter tiltaltes beslutning

En tiltalt kan beslutte, at en straffesag, der ellers skulle behandles under medvirken af nævninger efter § 686, stk. 4, nr. 2, i stedet skal behandles under medvirken af domsmænd, jf. retsplejelovens § 687, stk. 1.

Tiltaltes beslutning skal træffes i et retsmøde eller meddeles retten skriftligt, efter at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte spørgsmålet med sin forsvarer, jf. nærmere § 687, stk. 2. Tiltaltes beslutning skal tillige foreligge i relation til et eventuelt tillægsanklageskrift.

Tiltalte kan ikke tilbagekalde et afkald på nævningesagsbehandling, når afkaldet er meddelt retten. Afkaldet har også virkning for straffesagens behandling under anken, jf. § 687, stk. 3.

For sager med flere tiltalte gælder særlige regler, jf. § 687, stk. 4.

3.8.3. Domsmandssager efter retsplejelovens § 686, stk. 2

Domsmænd skal medvirke i sager, hvori der opstår spørgsmål om anvendelse af foranstaltninger efter straffelovens §§ 68, 70 eller 73, jf. retsplejelovens § 686, stk. 2, hvis sagen ikke skal behandles som en nævningesag, jf. pkt. 3.8.1. om nævningesag i 1. instans.

Dog skal der ikke medvirke domsmænd i sager, hvor anklagemyndighedens påstand er, at det skal have sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning efter straffelovens § 68, medmindre sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte, jf. retsplejelovens § 686, stk. 3, nr. 4.

Endvidere er det ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blevet muligt at behandle en foranstaltningssag som en tilståelsessag efter retsplejelovens § 831.

Under en eventuel ankesag medvirker domsmænd i samme omfang, jf. retsplejelovens § 689, stk. 3, nr. 2, og stk. 4, nr. 3.

3.9. Tiltaltes tilstedeværelse under sagen

Reglerne i retsplejelovens § 853 og § 855 om tiltaltes tilstedeværelse og undtagelserne herfra gælder også for sager, hvor der nedlægges påstand om foranstaltninger. Det betyder, at tiltalte som udgangspunkt fysisk skal være til stede under hovedforhandlingen, medmindre retten efter anmodning fra tiltalte har tilladt, at tiltalte ikke er til stede under hovedforhandlingen eller en del af denne, jf. retsplejelovens § 853, 2. pkt., eller betingelserne i retsplejelovens § 855 for at fremme hovedforhandlingen uden tiltaltes tilstedeværelse er opfyldt.

Af bemærkningerne til retsplejelovens § 853, 2. pkt., jf. Folketingstidende 2023-24, tillæg A, L115 som fremsat, side 92, fremgår bl.a., at tilladelse bl.a. vil kunne gives, hvis tiltalte på grund af psykisk lidelse ikke ønsker at deltage i hovedforhandlingen, herunder med henblik på at skåne den tiltalte for en situation, der grundet den psykiske lidelse er u hensigtsmæssigt belastende for den tiltalte. Tilladelse vil dog ikke kunne gives, hvis retsformanden finder, at tiltaltes tilstedeværelse er nødvendig af hensyn til sagens behandling.

Det forudsættes, at tiltalte har haft lejlighed til at drøfte anmodningen og konsekvenserne heraf med forsvareren, og at det dermed også vil være en forudsætning, at tiltalte trods sin eventuelle psykiske lidelse har en rimelig forståelse af, hvad anmodningen indebærer.

Der gælder ingen formkrav til tiltaltes anmodning, som kan fremsættes skriftligt eller mundtligt, herunder mundtligt over for forsvareren, sådan at denne herefter skriftligt eller mundtligt viderebringer anmodningen til retten. Anmodningen kan også fremsættes telefonisk over for forsvareren under en pause i et retsmøde, som tiltalte er udeblevet fra.

Endelig fremgår det af lovbemærkningerne, at før retsformanden tager stilling til, om tiltaltes anmodning skal imødekommes, bør anklagemyndigheden have lejlighed til at udtale sig.

Ved siden af reglen i retsplejelovens § 853, 2. pkt., gælder desuden en adgang for retten til under ganske særlige omstændigheder at gennemføre en hovedforhandling uden tiltaltes tilstedeværelse, når tiltalte på grund sin psykiske tilstand er ude af stand til at forstå og følge hovedforhandlingen, jf. herved Højesterets kendelse gengivet i U 2001.611H. Under sådanne ganske særlige omstændigheder er det ikke en betingelse, at tiltalte anmoder om tilladelse til ikke at være til stede.

Vedrørende domfældtes tilstedeværelse under en sag om opretholdelse eller ophævelse af en idømt foranstaltning henvises til pkt. 7.2.8.1.

4. Jura

4.1. Straffelovens § 16

Efter straffelovens § 16, stk. 1, er personer, der på gerningstidspunktet var utilregnelige på grund af sindssygdom eller lignende tilstand, straffri. Tilsvarende gælder for personer, der er mentalt retarderet i højere grad.

Herudover straffes personer, der på gerningstidspunktet var mentalt retarderede i lettere grad, ikke, medmindre særlige omstændigheder taler for at pålægge straf. Tilsvarende gælder personer, der befandt sig i en tilstand, som ganske må ligestilles med mental retardering, jf. straffelovens § 16, stk. 2.

Vejledning om den retlige placering og diagnosticering af personer med mental retardering kan bl.a. findes i Retslægerådets årsberetninger fra 2010 (side 81 ff.), 2015 (side 73 ff.) og 2018 (side 15 ff.).

Vurderingen af, om en person er sindssyg mv., er en lægelig vurdering, som fastsættes i en mentalundersøgelse. I konklusionen på erklæringen vil det ofte fremgå, ”at tiltalte var sindssyg mv. som omfattet af straffelovens § 16”. Der er ikke hermed taget stilling til, om tiltalte også var utilregnelig som følge af sindssygdommen.

Anklagemyndigheden skal således foretage en juridisk vurdering af, om der må antages at være en sådan forbindelse mellem sindssygdommen og den begåede kriminalitet, at tiltalte kan anses for at være utilregnelig. Hvis tiltalte – på trods af sindssygdom mv. – har været tilregnelig på gerningstidspunktet, kan retten idømme almindelig straf.

Ved vurderingen af, om tiltalte var tilregnelig, kan der lægges vægt på karakteren og arten af det påsigtede forhold, herunder om der er tale kriminalitet, som kræver en vis grad af organisering og planlægning, eller om der foreligger øvrige omstændigheder, som kan tale for, at tiltalte på trods af sin sygdom var i stand til at handle fornuftsmæssigt.

Der findes flere eksempler i retspraksis på, at retten har vurderet, at tiltalte, som er fundet sindssyg mv., har været tilregnelige på gerningstidspunktet og dermed har kunnet idømmes en frihedsstraf. Der henvises i den forbindelse til afgørelserne gengivet i TfK 2008.265 V, TfK 2010.194 Ø og TfK2023. 200 om narkotikakriminalitet, og afgørelsen gengivet i U 2016.328 Ø, der vedrører overtrædelse af færdselsloven.

I TfK 2008.265 blev tiltalte (T2) fundet skyldig i narkotikakriminalitet. Det blev lagt til grund, at han var sindssyg, og at han også havde været sindssyg på gerningstidspunktet. Landsretten anførte, at dette ikke automatisk bevirker straffrihed efter straffelovens § 16, stk. 1, idet dette tillige krævede, at han på gerningstiden havde været utilregnelig på grund af sindssygdommen. Ved afgørelsen af, om tiltalte på gerningstiden havde været tilregnelig eller utilregnelig, lagde landsretten bl.a. vægt på indholdet af mange telefonsamtaler, der var ført mellem tiltalte og en medtiltalt. Disse telefonsamtaler vidnede i høj grad om en person, der havde besiddet evnen til at handle fornuftsmæssigt - i det omfang dette begreb kunne benyttes ved ulovlig handel med narkotiske stoffer. Tiltalte fremstod således efter de førte telefonsamtaler som en person, der i høj grad havde været bevidst om pris, kvalitet, risikovurderinger mv. Dette indtryk var også bestyrket ved hans optræden under hovedforhandlingen i landsretten i forbindelse med tolkens oversættelse. Landsretten fandt på den baggrund, at der ikke forelå holdepunkter for at antage, at der havde været en sådan forbindelse mellem tiltaltes sindssygdom og den begåede kriminalitet, at han kunne anses for utilregnelig. Han var derfor ikke straffri i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Han blev herefter straffet med fængsel i 3 år.

I TfK 2010.194/2 blev den ene tiltalte (T2) fundet skyldig i bl.a. overtrædelse af narkotikaloggivningen. Han var i 2007 blevet dømt til psykiatrisk behandling for overtrædelse af straffelovens § 191 og var sindssyg på gerningstidspunkterne. Landsretten fandt imidlertid - af de af byretten anførte grunde - at der ikke var en sådan forbindelse mellem T2's sindssygdom og den begåede kriminalitet, at han var utilregnelig, og han var derfor ikke straffri. Landsretten stadfæstede herefter byrettens dom, hvorved T2 var straffet med 7 års fængsel. For så vidt angik spørgsmålet om tiltaltes utilregnelighed fremgik det bl.a. af byrettens dom, at retten bl.a. havde lagt vægt på, at tiltalte forud for gerningstidspunktet drev selvstændig virksomhed og således måtte antages at have været i stand til at foretage økonomiske og forretningsmæssige dispositioner, samt at den forbrydelse, som retten fandt tiltalte skyldig i, krævede en nærmere planlægning, herunder adskillige kontakter til andre medvirkende.

I U 2016.328Ø havde tiltalte gjort sig skyldig navnlig i flere overtrædelser af færdselsloven. Ifølge en retspsykiatrisk erklæring var tiltalte på gerningstidspunktet sindssyg eller befandt sig i en tilstand, der må ligestilles hermed. Ved vurderingen af, om tiltalte af denne grund måtte anses for at have været utilregnelig, lagde landsretten blandt andet vægt på indholdet af tiltaltes udtalelser om den aktuelle kriminalitet, således som disse var gengivet i den retspsykiatriske erklæring. På denne baggrund fandt landsretten, at der ikke forelå holdepunkter for at antage, at der havde været en sådan forbindelse med tiltaltes sindssygdom og den begåede kriminalitet, at han kunne anses for at have været utilregnelig. Han var derfor ikke straffri efter straffelovens § 16, stk. 1. Tiltalte idømtes 40 dages betinget fængsel og en bøde.

I TfK2023. 200 blev tiltalte fundet skyldig i overtrædelse af straffelovens § 191, ved i november 2018 at have været i besiddelse af amfetamin og hash med henblik på videreoverdragelse samt salgsregnskaber/skyldnersedler vedrørende yderligere amfetamin forud herfor. Efter den retspsykiatriske erklæring blev det lagt til grund, at tiltalte var sindssyg, og at han også havde været sindssyg på gerningstidspunktet. Efter de fremlagte regnskaber sammenholdt med tiltaltes forklaring blev det lagt til grund, at tiltalte systematisk havde besiddet og solgt stoffer i et ikke ubetydeligt omfang til en flerhed af personer. Tiltalte havde været bevidst om risikoen ved køb af stoffet, idet han havde mødtes med sin leverandør på offentlige steder, han havde fastsat videresalgspris, afvejet amfetamin og holdt regnskab både over for sin leverandør og sine egne kunder. Der var herefter ikke holdepunkter for at antage, at der havde været en sådan forbindelse mellem tiltaltes sindssygdom og den begåede kriminalitet, at han kunne anses for at have været utilregnelig. Tiltalte var herefter ikke straffri i medfør af straffelovens § 16, stk. 1. Straffen blev udmålt til fængsel i 3 år, som efter en samlet vurdering, og med henvisning til lang sagsbehandlingstid, undtagelsesvis kunne gøres delvist betinget, således at 6 måneder af straffen skulle fuldbyrdes, mens resten af straffen blev gjort betinget med en prøvetid på 2 år og bl.a. på vilkår, at tiltalte i prøvetiden underkastede sig psykiatrisk behandling, herunder på hospital, hvis kriminalforsorgen fandt det fornødent.

Forsætsvurderingen

Det er på samme måde som i andre straffesager en betingelse for at idømme en person, der er omfattet af straffelovens § 16, en foranstaltning efter straffelovens § 68, at den pågældende har haft tilregnelse (forsæt eller uagtsomhed) til at begå det strafbare forhold.

Vurderingen af, om en person, der er sindssyg, har haft forsæt eller har handlet uagtsomt, skal i princippet foretages på samme måde, som hvis den pågældende ikke havde været sindssyg. Det fremgår direkte af retsplejelovens § 891, stk. 2, at der ved afgørelsen af skyldsspørgsmålet (i nævningsager) skal ses bort fra, om tiltalte på gerningstidspunktet befandt sig i en tilstand som nævnt i straffelovens § 16. Først i forbindelse med afgørelsen af sanktionsspørgsmålet afgøres det, om pågældende på gerningstidspunktet var utilregnelig på grund af sindssygdom mv., jf. ovenfor, og om der på den baggrund skal idømmes en foranstaltning i medfør af straffelovens § 68.

4.2. Straffelovens § 69

Straffelovens § 69 omfatter personer, der ved den strafbare handling foretog sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed.

Bestemmelsen omfatter bl.a. sinker og andre svagt begavede personer, udtalt personlighedsforstyrrede personer, personer med følgevirkninger af alkohol- eller stofmisbrug, personer med lettere demens og undertiden unge lovovertrædere. Også personer med visse seksuelle abnormiteter kan være omfattet af bestemmelsen. Se mere under pkt. 5.3.

4.3. Foranstaltninger efter straffelovens § 68

Foranstaltninger efter straffelovens § 68 kan anvendes, hvis det findes formålstjenligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser. Foranstaltningen fastsættes ved dom og kan bestå i mindre indgribende foranstaltninger, i anbringelse i psykiatrisk afdeling eller institution for personer med vidtgående psykiske

handicap eller i en afgørelse, der giver mulighed for administrativt, dvs. uden yderligere medvirken af en domstol, at træffe bestemmelse om indlæggelse/anbringelse, ligesom udskrivning kan ske administrativt.

Opregningen i § 68 er ikke udtømmende, og en foranstaltning kan tilpasses lovovertræderens individuelle behov.

Det er anklagemyndighedens opgave at nedlægge påstand om den foranstaltning, der efter anklagemyndighedens opfattelse ud fra lægelige anbefalinger og sagens karakter i øvrigt, er mest formålstjenlig for at forebygge lovovertrædelser.

Over for tiltalte, der frifindes for straf i medfør af straffelovens § 16, kan der ifølge straffelovens § 68 bl.a. træffes bestemmelse om anbringelse på psykiatrisk afdeling, i egnet hjem eller institution til særlig pleje eller forsorg, eller om afvænnning, psykiatrisk behandling mv.

Endvidere kan foranstaltninger efter § 68, 2. pkt., anvendes over for tiltalte, der ved den strafbare handling foretog sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner, og som ikke er af den i § 16 nævnte beskaffenhed. Dette fremgår af § 69.

Endelig kan foranstaltninger efter § 68 eller § 69 anvendes over for tiltalte, der efter den strafbare handling, men før dom er afsagt, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den i § 16 eller § 69 nævnte art, hvis det findes formålstjenligt, eller indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes. Dette fremgår af § 73.

”Institution” i straffelovens § 68 a og § 69 a omfatter psykiatrisk afdeling, institution for personer med vidtgående psykiske handicap og andre institutions- eller institutionslignende forhold, f.eks. anbringelse i familiepleje eller på psykiatrisk plejehjem, jf. betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

4.4. Længstetid

Efter straffelovens § 68 a og § 69 a skal der i en række tilfælde fastsættes en længstetid for foranstaltningen efter § 68 og § 69.

For personer, der er omfattet af § 69, skal der tillige fastsættes en længstetid for ophold i institution, hvis foranstaltningen giver mulighed herfor, jf. § 69 a. Institution omfatter f.eks. psykiatrisk afdeling og institution for personer med vidtgående psykisk handicap, jf. betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

I forbindelse med en påstand om en foranstaltningsdom skal der således også nedlægges påstand om, hvorvidt der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen og i givet fald om varigheden af længstetiden. Denne påstand skal angives i anklageskriftet.

I de følgende afsnit omtales valget af længstetider i forbindelse med dommen nærmere, ligesom der redegøres for de regler, der gælder om længstetider ved ændring af foranstaltninger efter straffelovens § 72.

4.4.1. Længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte efter straffelovens § 68 eller § 72, jf. § 68 skal eller kan anbringes i institution

Hvis en foranstaltning efter § 68 eller § 72, jf. § 68, medfører, at den dømte skal anbringes i institution, eller giver mulighed herfor, skal der fastsættes en længstetid på 5 år for denne foranstaltning, jf. § 68 a, stk. 1.

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 1, indebærer, at der ved denne type foranstaltninger i alle tilfælde skal fastsættes en længstetid på 5 år, medmindre der er tale om personfarlig kriminalitet som nævnt i § 68 a, stk. 2, jf. pkt. 4.4.3. om længstetid for foranstaltninger vedrørende personfarlig kriminalitet.

Foranstaltningens længstetid omfatter både varigheden af selve foranstaltningen og varigheden af institutionsophold, som foranstaltningen medfører eller kan medføre. Længstetiden på 5 år omfatter også foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning.

Længstetiden udelukker ikke, at der inden udløbet af denne i medfør af straffelovens § 72 træffes afgørelse om ændring eller ophævelse af foranstaltningen, f.eks. hvis den dømtes forhold i foranstaltningstiden ændrer sig.

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 1, 3. pkt., åbner mulighed for, at retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse kan fastsætte en ny længstetid på 2 år.

Forlængelse kan ske med 2 år ad gangen, dvs. også i tilfælde, hvor længstetiden tidligere har været forlænget med 2 år. Forlængelse kan imidlertid kun ske under særlige omstændigheder, f.eks. hvis den dømtes tilstand er blevet forværret på en sådan måde, at den pågældende frembyder fare for andre, eller hvor der i øvrigt ved længstetidens udløb foreligger et åbenbart behov for at fortsætte en behandling eller pleje, der er motiveret af kriminalitetsforebyggende hensyn. Der kan i den forbindelse henvises til betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

4.4.2. Længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte efter straffelovens § 69 skal eller kan anbringes i institution

Hvis en foranstaltning efter § 69 medfører, at den dømte anbringes i institution, eller hvis foranstaltningen giver mulighed herfor, fastsættes en længstetid på 5 år for denne foranstaltning og en længstetid for opholdet, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år, jf. § 69 a, stk. 1.

Normalt fastsættes en længstetid for ophold i institution på et år, men ved alvorlig kriminalitet, hvor der er påstand om anbringelse, kan længstetiden efter anklagemyndighedens påstand fastsættes til længere tid end et år.

Som eksempler på domme, hvor længstetiden for opholdet er fastsat til længere end et år, kan nævnes:

I Vestre Landsrets dom af 11. oktober 2012 (AM2012. 10.11V2) blev den ene tiltalte (A) blandt andet fundet skyldig i drab og vold efter straffelovens § 245, stk. 1. Tiltalte A blev fundet omfattet af straffelovens § 69, idet han ved de strafbare handlingers foretagelse var i en tilstand, der var betinget af forstyrrelse af de psykiske funktioner. I medfør af straffelovens § 69, jf. § 68, 2. punktum blev han dømt

til anbringelse i psykiatrisk afdeling uden længstetid for foranstaltningen. Længstetiden for opholdet blev under hensyntagen til sagens meget alvorlige karakter fastsat til 5 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 2, jf. stk. 1, 1. punktum.

I Retten i Århus dom af 4. december 2014 (AM2013. 12.04B) blev tiltalte fundet skyldig i forsøg på voldtægt af sin moder. Tiltalte blev fundet omfattet af straffelovens § 69, idet han ved de strafbare handlingers foretagelse var i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner. Han blev idømt anbringelse i psykiatrisk afdeling uden længstetid for foranstaltningen, jf. straffelovens § 69 a, stk. 2. Under hensyntagen til sagens meget alvorlige karakter blev længstetiden for opholdet fastsat til 3 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 2, jf. stk. 1, 1. punktum.

Ved denne type foranstaltninger skal der således i alle tilfælde fastsættes en længstetid på 5 år, medmindre der er tale om personfarlig kriminalitet som nævnt i § 69 a, stk. 2, jf. pkt. 4.4.3. om længstetid for foranstaltninger vedrørende personfarlig kriminalitet. Længstetiden på 5 år omfatter også foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse fastsætte en ny længstetid på 2 år for foranstaltningen eller en ny længstetid for opholdet. Nye længstetider kan fastsættes af samme grunde som nævnt i pkt. 4.4.1. om længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte efter straffelovens § 68 eller § 72, jf. § 68 skal eller kan anbringes i institution.

Alle indlæggelser medregnes ved beregningen af længstetiden for opholdet. Dette betyder, at ikke kun indlæggelser i henhold til dommen medregnes, men også frivillige indlæggelser og tvangsindlæggelser på psykiatrisk afdeling, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69.

Det fremgår af den nævnte cirkulæreskrivelse, at ophold i daghospital ikke betragtes som en indlæggelse, der skal medregnes.

Det følger ligeledes af den nævnte cirkulæreskrivelse, at Justitsministeriet har anmodet overlægerne på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om at indberette enhver indlæggelse inden for den af retten fastsatte længstetid til statsadvokaten med henblik på dennes varetagelse af kontrol med foranstaltningens varighed. I de tilfælde, hvor der skønnes at være behov for forlængelse af længstetiden, påhviler det ligeledes overlægerne at indberette dette til statsadvokaten, så vidt muligt i god tid før udløbet af den fastsatte længstetid.

Når længstetiden for ophold i institutionen efter § 69 a, stk. 1, er udløbet, kan indlæggelser i henhold til dommen ikke fortsætte eller iværksættes, jf. også pkt. 7.2. om statsadvokatens kontrol med foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-69.

Kontrollen med længstetid for ophold i institutionen er beskrevet i pkt. 7.2. om statsadvokatens kontrol med foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-69.

4.4.3. Længstetid for foranstaltninger vedrørende personfarlig kriminalitet

Ved foranstaltninger, der medfører institutionsanbringelse eller giver mulighed herfor, fastsættes der i almindelighed ingen længstetid, jf. § 68 a, stk. 2, 1. pkt., og § 69 a, stk. 2, 1. pkt., hvis den dømte findes skyldig i

- drab
- røveri
- frihedsberøvelse
- alvorlig voldsforbrydelse
- trusler af den i § 266 nævnte art
- brandstiftelse
- voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse
- eller forsøg på en af de nævnte forbrydelser.

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 2, indeholder en udtømmende opregning af de gerningstyper, som kan føre til, at der fastsættes en tidsubestemt foranstaltning, der medfører, at den dømte skal anbringes i institution, eller som giver mulighed herfor. Herved udelukkes det, at der kan anvendes tidsubestemte foranstaltninger af denne type i anledning af berigelseskriminalitet, der ikke er forbundet med vold eller trussel om vold. Spørgsmålet om, hvorvidt en forbrydelse i øvrigt er omfattet af bestemmelsen, f.eks. har karakter af en alvorlig voldsforbrydelse, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og de omstændigheder, hvorunder den er begået, jf. betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

I U 2001.2391V fandt landsretten, at der forelå en ”alvorlig voldsforbrydelse” i en sag, hvor domfældte blev fundet skyldig i forsøg på vold efter straffelovens § 245, stk. 1, ved flere gange at have stukket ud mod forurettedes hals med en kniv.

I TfK 2001.697Ø fandt landsretten ikke, at der forelå en ”alvorlig sædelighedsforbrydelse” i en sag om blufærdighedskrænkelser og forsøg på overtrædelse af straffelovens § 224, jf. § 222. Domfældte havde kysset og befølt en 12-14 årig pige, lagt sig ovenpå hende og befølt pigen omkring kønsdelen.

I U 2008.1959H hvor den tiltalte var dømt for overtrædelse af straffelovens § 252, stk. 1, og trusler efter § 266, tilkendegav Højesteret, at overtrædelse af straffelovens § 252, stk. 1, ikke kan anses for en voldsforbrydelse som nævnt i § 68 a, stk. 2. Under hensyn til karakteren af trusselsforholdene og til sammenhængen mellem disse forhold og overtrædelsen af straffelovens § 252, stk. 1, tiltrådte Højesteret dog, at der ikke var grundlag for at fravige udgangspunktet om, at der ved domfældelse for trusler efter straffelovens § 266 ikke skulle fastsættes en længstetid for foranstaltningen, jf. § 68 a, stk. 2.

I U 2017.397 blev tiltalte fundet skyldig i fire tilfælde af blufærdighedskrænkelser over for en dreng, der var henholdsvis 14 og 15 år på gerningstidspunkterne. Blufærdighedskrænkelsen bestod i, at tiltalte befølte drengens skridt uden på underbukserne og forsøgte at tage drengens underbukser af, ligesom tiltalte gned sin nøgne krop og sit erigerede lem op ad drengen, indtil tiltalte fik udløsning. Tiltalte blev idømt behandling på psykiatrisk afdeling, jf. straffelovens § 68. Byretten fastsatte ingen længstetid for foranstaltningen, jf. § 68 a, stk. 2, 1. pkt. Landsretten var enig med byretten i, at der var tale om en groft krænkende forbrydelse begået over flere omgange mod en meget ung og yderst sårbar dreng. Uanset forbrydelsens grovhed fandt landsretten, at der ikke forelå en så alvorlig sædelighedsforbrydelse, at der ikke skulle fastsættes længstetid for foranstaltningen, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2.

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 2, udelukker ikke, at der f.eks. ved trusler af den i § 266 nævnte art i medfør af § 68 a, stk. 1, 1. pkt., fastsættes en længstetid på 5 år, hvis det efter en konkret vurdering findes tilstrækkeligt for at forebygge yderligere lovovertrædelser, jf. § 68, 1. pkt. Indtræder der under foranstaltningstiden sådanne ændringer i den dømtes forhold, at retten, hvis disse forhold havde foreligget ved sagens pådømmelse, efter bestemmelsen i § 68 a, stk. 2, 1. pkt., havde fastsat foranstaltningen på ubestemt tid, må der efter omstændighederne ved kendelse fastsættes en ny længstetid i medfør af den foreslåede bestemmelse i § 68 a, stk. 1, 2. pkt., jf. betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

I TfK 2001.508Ø blev der ikke fastsat en længstetid i en sag, hvor domfældte blev fundet skyldig i brandstiftelse på et asylcenter og et hospital og vold mod en politiassistent. Landsretten henviste til beskaffenheden af de lokaliteter, hvor ildspåsættelserne fandt sted, og oplysningerne om tiltaltes psykiske tilstand.

I U 2005.3452H, hvor den tiltalte blev fundet skyldig i bl.a. røveri og trusler og dømt til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap med mulighed for overførsel til en sikret afdeling, fandt Højesteret ikke grundlag for at fravige udgangspunktet i straffelovens § 68 a, stk. 2, hvorefter der i almindelighed ikke fastsættes nogen længstetid, hvis den dømte er fundet skyldig i bl.a. røveri og trusler.

Hvis domfældte er omfattet af personkredsen i § 69, skal der dog ifølge forarbejderne til § 69 a, stk. 1, fastsættes en længstetid for ophold på institution, der i almindelighed ikke kan overstige 1 år, selvom der ikke fastsættes længstetid for selve foranstaltningen. Se i øvrigt pkt. 4.4.2. om længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte efter straffelovens § 69 skal eller kan anbringes i institution.

Højesteret har i U 2019.4077 fastslået, at der ikke ved en efterfølgende prøvelse er adgang til at tidsbegrænse en foranstaltning uden længstetid. Højesteret skulle under sagen tage stilling til, om en foranstaltning uden længstetid kunne ændres således, at foranstaltningen blev gjort tidsbegrænset og udløb på en af retten fastsat dato. Pågældende (A) var i 2013 i medfør af straffelovens § 68 dømt til at undergive sig tilsyn af kommunen således, at han skulle efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelser om ophold og behandling og således, at tilsynsmyndigheden kunne træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap. A blev endvidere dømt til at undergive sig ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling efter tilsynsmyndighedens bestemmelse. Under hensyn til arten af den pådømte kriminalitet blev der ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2. Højesteret fastslog, at der hverken efter straffelovens § 68 a eller § 72 er adgang til ved en senere prøvelse af foranstaltningen at ændre den oprindelige bestemmelse om, at foranstaltningen skal være uden tidsbegrænsning, således at foranstaltningen tidsbegrænses, og der fastsættes en udløbsdato for foranstaltningen. Landsretten var nået til samme resultat.

4.4.4. Længstetid ved foranstaltninger efter straffelovens § 68, der ikke medfører eller kan medføre anbringelse i institution

Bestemmelsen i § 68 a, stk. 3, regulerer de foranstaltninger, der ikke omfattes af § 68 a, stk. 1, dvs. foranstaltninger, der ikke medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor, og som ikke er fastsat som led i en lempelse af en tidligere tidsbegrænset foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor.

For sådanne foranstaltninger gælder, at der ved afgørelsen skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen, der ikke kan overstige 3 år. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse forlænge længstetiden, men den samlede længstetid kan ikke overstige 5 år.

4.4.5. Længstetid ved foranstaltninger efter straffelovens § 69, der ikke medfører eller kan medføre anbringelse i institution

Bestemmelsen i § 69 a, stk. 3, regulerer de foranstaltninger, der ikke omfattes af § 69 a, stk. 1, dvs. foranstaltninger, der ikke medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor, og som ikke er fastsat som led i en lempelse af en tidligere tidsbegrænset foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor. Der kan f.eks. være tale om foranstaltninger, der alene indebærer tilsyn eller pligt til at følge et ambulant psykiatrisk behandlingsforløb.

For sådanne foranstaltninger gælder, at der ved afgørelsen skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen, der ikke kan overstige 3 år. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Under særlige omstændigheder kan retten efter anmodning fra anklagemyndigheden ved kendelse forlænge længstetiden, men den samlede længstetid kan ikke overstige 5 år.

4.4.6. Længstetid ved lempelse eller skærpelse af foranstaltninger efter straffelovens § 72

Lempelse af den hidtidige foranstaltning

Længstetiden gælder også for foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, jf. § 68, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning, jf. § 68 a, stk. 1, 2. pkt., og § 69 a, stk. 1, 2. pkt. En længstetid på 5 år omfatter således også en lempelse af foranstaltningen, som fastsættes senere.

”Lempelse” i straffelovens § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1, omfatter f.eks. en situation, hvor en hidtidig foranstaltning, der har medført institutionsanbringelse, ændres til en foranstaltning, der alene giver mulighed for institutionsanbringelse eller alene indebærer tilsyn uden mulighed for institutionsanbringelse. For så vidt angår en hidtidig foranstaltning, der har givet mulighed for institutionsanbringelse, vil det være en lempelse, hvis denne foranstaltning ændres til en foranstaltning, der ikke giver mulighed for institutionsanbringelse, men f.eks. alene indebærer tilsyn, jf. betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

Længstetider ved lempelse af tidsubestemte foranstaltninger fastsat efter § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, er ikke nærmere omtalt i forarbejderne. I disse tilfælde påhviler det anklagemyndigheden at indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de seneste 2 år. Herefter gælder en pligt til at forelægge spørgsmålet for retten mindst hvert andet år.

Skærpelse af den hidtidige foranstaltning

Det er også efter straffelovens § 72 muligt at skærpe den foranstaltning, som den domfældte er idømt.

Det er således f.eks. muligt at ændre (skærpe) en foranstaltning omfattet af straffelovens § 68 a, stk. 3, til en foranstaltning omfattet af straffelovens § 68 a, stk. 1, eller efter omstændighederne efter stk. 2, f.eks. i tilfælde, hvor det på grund af en indtrådt forværring i den dømtes tilstand i foranstaltningstiden må anses for påkrævet for at forebygge yderligere lovovertrædelser.

Ændres en hidtidig foranstaltning, der har givet mulighed for institutionsanbringelse, senere til en foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse, indebærer ændringen en skærpelse i forhold til den dømte, idet foranstaltningen medfører, at den dømte permanent skal opholde sig på institutionen. Hvis den hidtidige foranstaltning har en længstetid, skal der fastsættes en ny længstetid på 5 år efter § 68 a, stk. 1, 1. pkt.

Det samme gælder, hvis en foranstaltning, der oprindeligt har medført institutionsanbringelse og senere er ændret til tilsyn uden mulighed for institutionsanbringelse, på ny ændres til en foranstaltning, der medfører institutionsanbringelse eller mulighed herfor.

Længstetiden regnes fra ændringstidspunktet.

Der kan henvises til betænkning nr. 1372/1999, afsnit 4.2.1.2.

Spørgsmålet om skærpelse af foranstaltninger efter § 69 a er ikke nærmere omtalt i forarbejderne til lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven (L 144 af 8. december 1999).

Længstetider ved skærpelse af tidsubestemte foranstaltninger fastsat efter § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, er ikke nærmere omtalt i forarbejderne. Også i disse tilfælde påhviler det anklagemyndigheden at indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de seneste 2 år. Herefter gælder en pligt til at forelægge spørgsmålet for retten mindst hvert andet år.

4.4.7. Beregning af længstetid for et ophold, jf. § 69 a, stk. 1, 1. pkt.

Hvilke ophold, der skal indgå i beregningen af længstetiden for et ophold fastsat i henhold til straffelovens § 69 a, stk. 1, 1. pkt., har i praksis givet anledning til tvivl. Problemet opstår i sager, hvor den pågældende, der er omfattet af personkredsen i straffelovens § 69, er dømt til behandling på psykiatrisk afdeling, således at overlægen – eventuelt sammen med Kriminalforsorgen – kan træffe bestemmelse om genindlæggelse.

Det er Rigsadvokatens opfattelse, at der i sager, hvor der i medfør af straffelovens § 69 a er fastsat en længstetid for opholdet, som altovervejende udgangspunkt ved beregningen af længstetiden for dette ophold alene skal medtages ophold på psykiatrisk afdeling, herunder både tvangsmæssige og frivillige ophold.

Det kan dog ikke udelukkes, at der efter en konkret vurdering kan være andre ophold, der skal medtages ved beregningen af længstetiden for opholdet.

Dette kan efter Rigsadvokatens opfattelse i givet fald særligt blive aktuelt, hvis det pågældende sted/institution tilbyder en psykiatrisk behandling af tilsvarende karakter som den behandling, der tilbydes på en psykiatrisk afdeling, dvs. en lægelig behandling.

Vestre Landsret har i U 2008.1071V truffet afgørelse om, at et ophold på et særligt botilbud for voksne sindslidende ikke skulle medregnes ved beregningen af længstetiden for ophold i henhold til en behandlingsdom. Samme resultat nåede Vestre Landsret frem til i AM2008. 05.20V. Der var her tale om et bosted, hvor der ikke foregik lægelig behandling. Domfældtes ophold i boenheden var en videreførelse af en allerede lægelig og institueret behandling.

På baggrund af de to kendelser fra Vestre Landsret må det lægges til grund, at ikke alle institutionsophold uden videre skal medtages i beregningen af længstetiden af et ophold, jf. § 69 a, stk. 1, 1. pkt.

Landsretten foretog i de to sager en konkret vurdering af, hvorvidt de domfældte havde været anbragt på psykiatrisk afdeling eller i en institution, der kunne betragtes som en psykiatrisk afdeling, idet alene sådanne anbringelser skulle medtages i beregningen af længstetiden for opholdet.

I Vestre Landsrets kendelse af 9. januar 2020 (AM2020. 01.09V) afgjorde landsretten, at et ophold på et bosted, hvor der ikke foregik lægelig behandling, ikke udgør et "ophold i institution", som var omfattet af tidligere idømt dom. Tiltalte var i november 2013 idømt behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kunne træffe bestemmelse om genindlæggelse, jf. straffelovens § 68, 2. pkt., jf. § 69. Der blev ikke ved dommen fastsat en længstetid for foranstaltningen, men der blev fastsat en længstetid for dømtes ophold i institution på 1 år. Dømte opholdt sig på bostedet som følge af, at han havde fået et botilbud efter servicelovens § 108. Det forhold, at dømte efter det oplyste ville blive indlagt på en psykiatrisk afdeling, hvis han ikke samtykkede i at tage ophold på bostedet, kunne ikke føre til et andet resultat.

Der henvises endvidere til Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69.

5. Straf og andre retsfølger

5.1. Påstand om foranstaltninger over for personer, der er sindssyge eller i en tilstand sidestillet hermed

Der fastsættes i dette afsnit retningslinjer med hensyn til udformningen af påstanden om de sædvanligt forekommende foranstaltningstyper, der kan anvendes over for personer omfattet af straffelovens § 16, stk. 1, 1. pkt., eller § 16, stk. 1, 3. pkt.

Foranstaltningstyperne kan inddeles i anbringelsesdom (type A. 1. og A. 2), behandlingsdom (type B. 1 og B. 2.) og dom til ambulant behandling (type C. 1., C. 2., C. 3. og C. 4).

Anklagemyndigheden skal i sin påstand angive, hvorvidt og i givet fald hvilken længstetid der bør fastsættes for foranstaltningen. Se herom pkt. 4.4. om længstetid.

Foranstaltningerne skal fuldbyrdes med bistand af det psykiatriske sygehusvæsen. Se herom pkt. 7.1. om fuldbyrdelse af foranstaltningsdomme.

5.1.1. Anbringelsesdom

Type A. 1.

Påstand om dom til anbringelse i psykiatrisk afdeling nedlægges, når tiltalte er sindssyg og frembyder en sådan fare for sikkerheden, at tiltalte efter anklagemyndighedens opfattelse ikke bør kunne udskrives uden ifølge retskendelse. Disse domfældte vil ikke kunne anbringes uden for psykiatrisk afdeling eller udskrives efter vedkommende overlæges egen bestemmelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og pkt. 4.4. om længstetid.

Type A. 2.

Påstand om dom til anbringelse på Sikringsafdelingen under Afdeling for Retspsykiatri, Region Sjælland nedlægges, når tiltalte er sindssyg og fra lægelig side bedømmes som udtalt farlig og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger.

Der er tale om en særlig form for anbringelsesdom, hvor domfældte ikke vil kunne anbringes uden for sikringsafdelingen. Påstanden forudsætter, at Justitsministeriet har skønnet, at den sigtede er egnet til optagelse på sikringsafdelingen, jf. Regulativ af 1. juni 1994 for sikringsafdelingen. Sager, hvor der skal nedlægges påstand om dom til anbringelse på sikringsafdelingen, skal statsadvokaten således forelægge for Justitsministeriet gennem Rigsadvokaten.

Det må antages, at der i sager af denne art normalt ikke skal fastsættes en længstetid, jf. § straffelovens 68 a, stk. 2.

5.1.2. Behandlingsdom

Type B. 1.

Påstand om dom til behandling på psykiatrisk afdeling eller under tilsyn heraf og således, at overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse, vil være indiceret i tilfælde, hvor behandlingsmæssige hensyn træder i forgrunden, og hvor hensynet til sikkerheden ikke er så påtrængende, at domstolskontrol med udskrivning kan anses for påkrævet. En afgørelse af dette indhold forudsætter som udgangspunkt, at behandlingen bliver indledt med indlæggelse i psykiatrisk afdeling. Domfældte vil kunne udskrives til fortsat ambulant behandling og vil kunne genindlægges uden rets-kendelse, om fornødent med bistand af politiet. Beslutningen om udskrivning og indlæggelse træffes således af overlægen.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og pkt. 4.4. om længstetid.

Type B. 2.

Det tilsyn, der kan føres af afdelingen ved udskrivelse under en foranstaltning af den karakter, der er nævnt under B. 1., vil ofte være utilstrækkeligt over for psykisk afvigende lovovertrædere. Hvis det på forhånd er klart, at social støtte, f.eks. et tilsyn, der giver mulighed for at opsøge domfældte i tilfælde af udeblivelse, er påkrævet, bør påstanden lyde på dom til behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om genindlæggelse. Bortset herfra har denne foranstaltning samme indhold som foranstaltningen under B. 1.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, og pkt. 4.4. om længstetid.

5.1.3. Dom til ambulant behandling

Hvis det skønnes, at der ikke er behov for indlæggelse, f.eks. hvis det af sagen fremgår, at tiltalte allerede frivilligt indgår i et ambulant behandlingsforløb og dermed har vist sig velmotiveret for ambulant behandling, kan der i stedet nedlægges påstand om dom til ambulant behandling, jf. nedenfor under type C. 1. og C. 2. Det kan ofte vise sig påkrævet at indlægge den dømte uden at ændre foranstaltningen. I disse tilfælde anvendes dom som anført nedenfor under type C. 3. og C. 4.

Type C. 1.

Påstand om dom til ambulant behandling ved psykiatrisk afdeling nedlægges, når den fornødne behandling ventes at kunne gennemføres ambulant, og hensynet til sikkerheden ikke gør en mere indgribende foranstaltning påkrævet. En foranstaltning af dette indhold forpligter den dømte til at møde til behandling og undergive sig tilsyn i det omfang, som fastsættes af overlægen.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og pkt. 4.4. om længstetid. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, afgøres efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Type C. 2.

De samme grunde, som er nævnt ovenfor under påstand B. 2., vil ofte gøre det påkrævet at kombinere ambulant behandling med tilsyn af Kriminalforsorgen. I så fald nedlægges påstand om dom til ambulant behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og pkt. 4.4. om længstetid. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, afgøres efter en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Type C. 3.

Det kan være så tvivlsomt, om en ambulant behandling er gennemførlig, at der – navnlig når det drejer sig om tilfælde, hvor det er vigtigt, at indlæggelse kan ske straks uden foranstaltningsændring – kan være anledning til at foretrække en påstand om dom til ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling, således at overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse i psykiatrisk afdeling.

Der nedlægges påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1 og 2, og pkt. 4.4. om længstetid.

Type C. 4

Hvis der til den ambulante behandling er knyttet tilsyn af Kriminalforsorgen, bør påstanden, når der er behov for umiddelbar indlæggelsesadgang, udformes som en påstand om dom til ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at kriminalforsorgen sammen med overlægen kan træffe bestemmelse om indlæggelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke skal fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1 og 2, og pkt. 4.4. om længstetid.

Afgørelser af indhold som i type C. 3. og C. 4 indebærer, at domfældte uden retskendelse og uden tvangsindlæggelse i henhold til bekendtgørelse af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien kan indlægges på psykiatrisk afdeling om fornødent med bistand af politiet.

5.2. Påstand om foranstaltninger over for mentalt retarderede

Der fastsættes i dette afsnit retningslinjer med hensyn til udformningen af påstande om foranstaltninger over for mentalt retarderede, jf. straffelovens § 16, stk. 1, 2. pkt., eller § 16, stk. 2.

Der er ved formuleringerne taget udgangspunkt i, at der ikke for tiden findes lukkede afdelinger for personer med vidtgående psykiske handicap, men en sikret afdeling (Kofoedsminde). Se herom pkt. 7.1.2. om fuldbyrdelse af foranstaltninger over for mentalt retarderede.

Foranstaltningerne kan inddeles i typerne I-V.

Anklagemyndigheden skal i anklageskriftet angive, hvorvidt og i givet fald hvilken længstetid der bør fastsættes for foranstaltningen, jf. pkt. 4.4. om længstetid.

Anklagemyndighedens Årsberetning 1990, side 112 ff., indeholder en redegørelse om foranstaltninger over for denne gruppe kriminelle.

Yderligere oplysninger kan endvidere findes i pjecer tilgængelige på Socialstyrelsens hjemmeside, under udgivelser.

5.2.1. Dom til anbringelse i sikret afdeling (type I)

Påstand om dom til anbringelse i sikret afdeling for personer med vidtgående psykiske handicap er beregnet på mentalt retarderede personer, der må anses som udtalt farlige og derfor frembyder nærliggende risiko for personfarlige handlinger. Dommen indebærer, at den pågældende anbringes på den sikrede afdeling på Kofoedsminde.

Den pågældende kan endvidere underkastes psykiatrisk behandling og lægeligt godkendt misbrugsbehandling som en integreret del af den idømte foranstaltning.

Det må antages, at der i sager af denne art normalt ikke skal fastsættes en længstetid, jf. straffelovens § 68 a, stk. 2.

5.2.2. Dom til anbringelse i institution med mulighed for overførsel til sikret afdeling (type II)

Påstand om dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, således at domfældte efter bestemmelse fra kommunen kan overføres til sikret afdeling anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning, og at der er risiko for ny personfarlig kriminalitet, således at den mentalt retarderede i givet fald hurtigt skal kunne overføres til sikret afdeling. Overførsel til sikret afdeling kræver således ikke rettens godkendelse.

Dommen indebærer, at den pågældende anbringes i institution med døgnovervågning.

Den pågældende kan underkastes psykiatrisk behandling og lægeligt godkendt misbrugsbehandling som en integreret del af den idømte foranstaltning.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. pkt. 4.4. om længstetid.

5.2.3. Dom til anbringelse i institution (type III)

Påstand om dom til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap anvendes typisk over for mentalt retarderede, der har begået personfarlig kriminalitet i form af f.eks. brandstiftelse, røveri, voldtægt eller vold, og hvor det skønnes, at den mentalt retarderede har behov for konstant overvågning.

Dommen indebærer, at domfældte anbringes i åben institution med døgnovervågning. Det betyder, at institutionen som udgangspunkt ikke vil være låst, bortset fra under nogle nærmere fastsatte betingelser, hvorefter der kan ske dørlåsning om natten i maksimalt 8 timer. Se nærmere herom i § 137 j i lov nr. 495 af 21. maj 2013 om ændring af lov om social service og lov om retssikkerhed og administration på det social område (Kriminalpræventive sociale indsatser) .

Anklagemyndigheden skal under henvisning hertil overveje, om der i den konkrete sag er behov for at nedlægge påstand om en type II-dom, således at kommunen kan træffe afgørelse om overførsel til sikret afdeling, hvis det måtte blive nødvendigt.

Den pågældende kan underkastes psykiatrisk behandling og lægeligt godkendt misbrugsbehandling som en integreret del af den idømte foranstaltning.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. pkt. 4.4. om længstetid.

5.2.4. Dom om tilsyn af kommunen med mulighed for anbringelse i institution (type IV)

Påstand om dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedens bestemmelse om ophold og arbejde, og således at tilsynsmyndigheden kan træffe bestemmelse om anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, anvendes i sager, hvor det må påregnes, at en social indsats i form af tilsyn kan være tilstrækkelig, men hvor der kan opstå behov for, at den mentalt retarderede skal anbringes i institution. Påstanden forhindrer ikke, at den domfældte anbringes i institution med døgnovervågning.

Påstanden kan suppleres, f.eks. med et vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug.

Hvis mentalundersøgelsen eller kommunen anbefaler et særvilkår om psykiatrisk behandling eller misbrugsbehandling, bør vilkåret formuleres således:

Der nedlægges tillige vilkår om, at domfældte efter tilsynsmyndighedens nærmere bestemmelse skal undergive sig psykiatrisk behandling, herunder lægeligt godkendt misbrugsbehandling.

Anbringelse i institution i henhold til en sådan dom sker ved administrativ beslutning. Den kræver således ikke rettens godkendelse.

Der nedlægges enten påstand om, at der ikke fastsættes en længstetid, eller om en længstetid på 5 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1 og 2, jf. pkt. 4.4. om længstetid.

5.2.5. Dom om tilsyn af kommunen (type V)

Påstand om dom om tilsyn af kommunen, således at domfældte efterkommer tilsynsmyndighedernes bestemmelse om ophold og arbejde, anvendes over for mentalt retarderede, der skønnes at have behov for social støtte i dagligdagen.

Påstanden kan eventuelt suppleres med særlige vilkår om psykiatrisk behandling, der også giver mulighed for lægelig godkendt behandling mod misbrug.

Hvis mentalundersøgelsen eller kommunen anbefaler et særvilkår om psykiatrisk behandling eller misbrugsbehandling, bør vilkåret formuleres således:

Der nedlægges tillige vilkår om, at domfældte efter tilsynsmyndighedens nærmere bestemmelse skal undergive sig psykiatrisk behandling, herunder lægeligt godkendt misbrugsbehandling.

Der nedlægges påstand om en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. straffelovens § 68 a, stk. 3, jf. pkt. 4.4. om længstetid. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

5.3. Påstand om foranstaltning eller straf over for personer omfattet af straffelovens § 69

Retten kan træffe bestemmelse om foranstaltninger efter straffelovens § 68, 2. pkt., for personer omfattet af straffelovens § 69 i stedet for at idømme straf, hvis dette findes formålstjenligt. Ved alvorlige personlighedsmæssige afvigelser kan det blive aktuelt at anvende forvaring efter straffelovens § 70, jf. nedenfor om forvaring.

I langt de fleste tilfælde kan der ikke i de lægelige udtalelser peges på foranstaltninger, der findes mere formålstjenlige end straf. I disse tilfælde må anklagemyndighedens påstand som udgangspunkt være frihedsstraf. Det bør dog efter omstændighederne – hvor der er tale om mindre grove lovovertrædelser – overvejes, om sagen i stedet kan afgøres med en betinget dom, hvorved der kan fastsættes vilkår efter straffelovens § 57, herunder om tilsyn samt om at efterkomme tilsynsmyndighedens bestemmelser f.eks. om afvænningsbehandling, om ophold på egnet hjem eller institution eller om arbejde mv.

En foranstaltning vil normalt kun blive fundet formålstjenlig, hvis der er mulighed for at iværksætte en lægelig behandling eller forsorgsmæssigt tilsyn, der vil være egnet til at forebygge ny kriminalitet.

I de fleste tilfælde vil de foranstaltninger, der er nævnt under pkt. 5.1. om foranstaltninger over for personer, der er sindssyge, eller pkt. 5.2. om foranstaltninger over for mentalt retarderede, kunne anvendes. Påstanden om foranstaltning bør i givet fald udformes i overensstemmelse med påstandene i disse afsnit.

Der kan dog efter omstændighederne også blive tale om – som særforanstaltning – at anvende bestemmelser om tilsyn og om ophold – eventuelt efter tilsynsmyndighedens bestemmelse – på kriminalforsorgens institutioner, f.eks. pensioner, eller institutioner under regionerne eller kommuner, f.eks. ungdomsinstitutioner, plejehjem eller lignende. Inden en sådan påstand nedlægges, bør der ske forudgående høring af den relevante tilsynsmyndighed (Kriminalforsorgen eller kommunen).

For unge, der på gerningstidspunktet endnu ikke er fyldt 18 år, kan der i øvrigt være mulighed for at anvende ungdomssanktion efter straffelovens § 74 a, hvis den unge ikke er så psykisk afvigende, at foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 69 er påkrævet, og betingelserne for i øvrigt at anvende ungdomssanktion er opfyldte, jf. nærmere herom i rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Behandlingen af sager mod unge lovovertrædere.

I forbindelse med udformningen af påstanden skal der tages stilling til, om der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 1, ingen længstetid, jf. straffelovens § 69 a, stk. 2, eller en længstetid, der ikke kan overstige 3 år, jf. straffelovens § 69 a, stk. 3, og pkt. 4.4. om længstetid. Spørgsmålet om, hvorvidt der bør nedlægges en påstand om en længstetid på mindre end 3 år, må afgøres ud fra en konkret vurdering af omstændighederne i den enkelte sag.

Hvis afgørelsen medfører, at den dømte skal indlægges eller anbringes i institution eller giver mulighed herfor, skal der tillige fastsættes en længstetid for opholdet, jf. pkt. 4.4. om længstetid.

Der skal således altid i sager, hvor der idømmes foranstaltning efter straffelovens § 69 fastsættes to længstetider – en for foranstaltningens varighed og en for opholdets varighed.

5.4. Straffelovens § 73

Straffelovens § 73 omhandler de tilfælde, hvor gerningsmanden efter den strafbare virksomhed er ophørt, men før endelig dom, er kommet i en ikke blot forbigående tilstand, der er omfattet af straffelovens § 16 eller af straffelovens § 69.

Der kan over for personer omfattet af straffelovens § 73 især blive tale om at anvende foranstaltninger som nævnt ovenfor under pkt. 5.1. om foranstaltninger over for personer, der er sindssyge.

Endvidere kan det i sjældne tilfælde forekomme, at foranstaltningerne over for personer omfattet af straffelovens § 69, jf. pkt. 4, anvendes, hvis en svækkelse eller forstyrrelse af de psykiske funktioner er indtrådt i tiden mellem den strafbare handling og dommen.

I disse tilfælde skal retten træffe to afgørelser. For det første skal der tages stilling til, om der skal idømmes straf eller træffes bestemmelse om strafbortfald. Dernæst skal retten – hvad enten den første afgørelse falder ud til straf eller strafbortfald – træffe bestemmelse om, hvorvidt det er formålstjenligt at anvende foranstaltninger.

Disse sager forelægges altid for Retslægerådet, jf. pkt. 3.2. om Retslægerådet.

I de tilfælde, hvor anklagemyndigheden finder, at der bør idømmes straf, og der desuden skal anvendes foranstaltninger, indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes, skal anklagemyndigheden tillige tage stilling til påstanden om, hvilken foranstaltning der skal anvendes, indtil fuldbyrdelse af straffen kan ske.

I to sager refereret i U 1999.1488H og U 2001.1334H, hvor der var tale om alvorlig kriminalitet og langvarig frihedsstraf, fandt Højesteret, at den midlertidige foranstaltning burde være anbringelse på hospital for sindslidende, selv om Retslægerådet i begge sager havde peget på en behandlingsforanstaltning.

Spørgsmålet om fastsættelse af længstetid i forbindelse med domme efter straffelovens § 73 er ikke omtalt i forarbejderne til lov nr. 320 af 13. juni 1973 om ændring af straffeloven mv. (L 128 af 14. december 1972).

Ved U 2002.58H har Højesteret truffet bestemmelse om, at tiltalte – der var omfattet af straffelovens § 73 – skulle anbringes i hospital for sindslidende, indtil straffen på 9 års fængsel for narkotikakriminalitet kunne fuldbyrdes. Samtidig bestemte Højesteret, at der skulle fastsættes en længstetid for hospitalsanbringelsen på 5 år. Højesteret bemærkede i den forbindelse, at det efter bestemmelseernes ordlyd og formålet med § 68 a må antages, at § 68 a også finder anvendelse i tilfælde, hvor der i medfør af § 73, stk. 1, træffes bestemmelse om foranstaltninger efter § 68.

I de sager, hvor en dom efter § 73 medfører, at der idømmes straf, men således at der skal anvendes foranstaltninger, indtil straffen måtte kunne fuldbyrdes, må det på baggrund af den nævnte højesteretsdom antages, at der – i tilfælde, hvor der ikke er tale om personfarlig kriminalitet omfattet af § 68 a, stk. 2, eller § 69 a, stk. 2 – skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen.

Er der derimod tale om tilfælde omfattet af § 68 a, stk. 2, eller § 69 a, stk. 2, skal der normalt ikke fastsættes en længstetid.

I U 2006.1665H var tiltalte, der af landsretten var fundet skyldig i drab og legemsangreb af særlig farlig karakter og idømt 12 års fængsel, efter landsrettens dom blevet sindssyg. Højesteret fandt ikke, at der under hensyn til oplysningerne om tiltaltes helbredsforhold og den alvorlige kriminalitet var grundlag for at lade straffen bortfalde i medfør af straffelovens § 73. Det blev bestemt, at tiltalte skulle anbringes i psykiatrisk afdeling, indtil fængselsstraffen kunne fuldbyrdes. Højesteret bestemte samtidig, at der i medfør af § 68 a, stk. 2, ikke skulle fastsættes længstetid for anbringelsen.

Der henvises også til U 2017.93 H om ændring af en idømt foranstaltning efter straffelovens § 73. I den pågældende sag var den tiltalte ved byrettens dom straffet med fængsel i 2 år og 6 måneder for overtrædelse af straffelovens § 192 a, jf. § 21, og § 191. Byretten havde samtidig bestemt, at tiltalte, der i hvert fald efter gerningstidspunktet havde udviklet en ikke blot forbigående sindssygelig tilstand, jf. straffelovens § 16, skulle indlægges på psykiatrisk afdeling, indtil straffen kunne fuldbyrdes, jf. straffelovens § 73, stk. 1, 2. pkt. Byretten fastsatte en længstetid på 5 år for foranstaltningen, men bestemte samtidig, at længstetiden ikke kunne overstige længden af den idømte straf. Byretten og landsretten havde efterfølgende ændret foranstaltningen til ambulantly psykiatrisk behandling med mulighed for, at kriminalforsorgen sammen med overlægen inden for en længstetid på 5 år kunne træffe afgørelse om indlæggelse. Landsretten havde herunder bestemt, at længstetiden skulle regnes fra landsrettens kendelse. Højesteret bemærkede, at efter straffelovens § 73, stk. 3, medregnes varigheden af en anbringelse i institution i straffetiden, hvorimod bestemmelsen ikke er til hinder for, at varigheden af anbringelsen overstiger længden af den idømte straf. Højesteret bemærkede endvidere, at byretten havde idømt T såvel en fængselsstraf som en foranstaltning efter straffelovens § 68, at der efter karakteren af den pådømte kriminalitet skulle have været fastsat en længstetid på 5 år efter § 68 a, stk. 1, og at byrettens dom fra 2014 måtte forstås således, at længstetiden i strid med § 68 a, stk. 1, blev fastsat til 2 år og 6 måneder. Højesteret tiltrådte, at den foranstaltning, som tiltalte var idømt ved byrettens dom, var ændret som sket. Højesteret bemærkede herefter, under henvisning til at der ved dommen i 2014 var fastsat en længstetid på 2 år og 6 måneder, at længstetiden også omfatter foranstaltninger, som senere fastsættes efter § 72, og som medfører en lempelse af den hidtidige foranstaltning, jf. straffelovens § 68 a, stk. 1, 2. pkt., og at der ikke er hjemmel til at fastsætte en ny længstetid på 5 år. Højesteret anførte herefter, at efter straffelovens § 68 a, stk. 1, 3. pkt., kan retten under særlige omstændigheder fastsætte en ny længstetid på 2 år. Anklagemyndigheden havde imidlertid ikke anført, at der forelå sådanne særlige omstændigheder, og hverken byretten eller landsretten havde taget stilling til, om sådanne særlige omstændigheder forelå. På den baggrund ophævede Højesteret byrettens og landsrettens bestemmelser om ny længstetid, således at længstetiden på 2 år og 6 måneder, som var fastsat ved byrettens dom i 2014, stadig var gældende.

I de sjældne tilfælde, hvor der efter § 73 træffes bestemmelse om bortfald af straffen, således at foranstaltningen helt træder i stedet for straf, skal der i forbindelse med udformningen af påstanden tages stilling til, om der skal fastsættes en længstetid for foranstaltningen.

Den regionale statsadvokat fører tilsyn med domme efter § 73, hvor retten har bestemt, at der skal anvendes foranstaltninger, indtil eventuel overførsel til afsoning af frihedsstraffen, jf. pkt. 7.2. om den regionale statsadvokats kontrol med foranstaltninger.

Hvis de lægelige oplysninger taler for, at foranstaltningen ophører, må statsadvokaten rette henvendelse til kriminalforsorgen, der sørger for fuldbyrdelse af den resterende del af straffen.

5.5. Påstand om forvaring - straffelovens § 70

Betingelserne for at idømme forvaring er fastsat i straffelovens § 70, hvor stk. 1 omfatter drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig voldsforbrydelse trusler som nævnt i § 266 og brandstiftelse,, og § 70, stk. 2 omfatter voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse.

Betingelserne for anvendelse af forvaring er grundigt behandlet i Straffelovrådets betænkning nr. 1584 fra 2024.

Som det fremgår af betænkningen, side 12-13, er der i de senere år sket en udvikling, hvor forvaringsdømte i dag er anbragt i forvaring i længere tid end tidligere inden prøveudskrivning eller ophævelse af foranstaltningen. Mens den gennemsnitlige anbringelsestid inden løsladelse i perioden 1984-1994 tidligere er opgjort til 7 år og 10 måneder, viser Rigsadvokatens seneste opgørelse, at den gennemsnitlige anbringelsestid inden prøveudskrivning i perioden 2016/2017 til oktober 2023 var ca. 15 år og 2 måneder.

I nyere retspraksis er der i overensstemmelse hermed eksempler på, at der er idømt forvaring i sager, hvor alternativet til forvaring var en meget langvarig tidsbestemt fængselsstraf. Der kan i den forbindelse henvises til dommen U. 2018.1843 Ø, hvor T blev idømt forvaring for drab på en tjenstgørende politiembedsmand. Anklagemyndigheden havde for landsretten påstået forvaring, subsidiært fængsel i 16 år. Landsretten tiltrådte – efter at have omtalt udviklingen i anbringelsestiden for forvaringsdømte – at alternativet til forvaring ville være fængsel i 16 år, og idømte herefter forvaring.

I sager, hvor valget står mellem på den ene side påstand om en længerevarende fængselsstraf på op til 16 år og på den anden side påstand om forvaring, bør anklagemyndigheden således som udgangspunkt nedlægge påstand om forvaring, hvis betingelserne for at idømme forvaring i øvrigt er opfyldt.

I sager, hvor valget står mellem på den ene side en påstand om fængsel på livstid og en påstand om forvaring, bør der nedlægges påstand om fængsel på livstid.

Når der foreligger en endelig dom til forvaring, påhviler det politidirektøren snarest at sørge for, at dommen fuldbyrdes. Forvaringsdomme fuldbyrdes af Direktoratet for Kriminalforsorgen.

5.6. Kriminalitet begået forud for eller under en igangværende foranstaltning, herunder forvaringsdom

5.6.1 Kriminalitet begået forud for en idømt foranstaltning, herunder forvaringsdom

Hvis politikredsen vurderer, at en sag om kriminalitet begået forud for en idømt foranstaltning kan afgøres med et tiltalefrafald, jf. retsplejelovens § 722, stk. 1, nr. 4, jf. princippet i straffelovens § 89, kan politikredsen træffe afgørelse uden, at sagen forelægges for den regionale statsadvokat.

Ved afgørelsen af, om en sag kan afgøres med tiltalefrafald, skal anklagemyndigheden vurdere, om tiltalte ville være blevet idømt en skærpet foranstaltning, hvis der var sket samtidig påkendelse. Anklagemyndigheden skal i den forbindelse blandt andet lægge vægt på:

- kriminalitetens karakter og grovhed samt
- den igangværende foranstaltnings karakter, og hvor længe den igangværende foranstaltning har været i kraft

Hvis tiltalte ville være blevet idømt en skærpet foranstaltning, såfremt forholdet havde været medtaget til samtidig påkendelse under sagen, skal anklagemyndigheden som udgangspunkt rejse tiltale for forholdet med påstand om idømmelse af (skærpet) foranstaltning og ophævelse af den igangværende foranstaltning, jf. straffelovens §§ 88 og 89.

5.6.2. Ny kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning

Politiet skal altid straks underrette de myndigheder, der er ansvarlige for fuldbyrdelse af foranstaltningen, hvis en domfældt sigtes for ny kriminalitet. Det vil normalt sige den behandlingsansvarlige overlæge og kriminalforsorgen eller tilsynskommunen. Såfremt politikredsen ikke er i besiddelse af de relevante oplysninger, bør der tages kontakt til de regionale statsadvokater, med henblik på at indhente oplysninger herom.

Hvis en foranstaltningsdømt begår ny kriminalitet under en igangværende foranstaltning, er der følgende sanktionsmuligheder:

- Bøde
- Tiltalefrafald
- Ny dom og eventuelt ophævelse af den igangværende foranstaltning

Sager på bødeniveau skal som udgangspunkt afgøres på sædvanlig vis.

5.6.2.1. Anvendelse af tiltalefrafald ved ny kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning

Politidirektøren kan, når særlige omstændigheder ikke taler imod det, frafalde tiltale (tiltalefrafald) for lovovertrædelser begået af personer, der er undergivet foranstaltninger eller forvaring i medfør af straffelovens § 68, § 69 eller § 70, jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 324 af 27. marts 2025 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale.

Det drejer sig eksempelvis om overtrædelser af ringe strafværdighed vedrørende bl.a. hærværk, brugstyveri, lov om euforiserende stoffer eller sager om vold efter § 244 (simpel vold) og § 119 (vold eller trusler om vold mod nogen i offentlig tjeneste), hvor der er tale om meget begrænset voldsanvendelse mv., og der ikke er sket betydelig skade på den forurettede.

I de sager, hvor politidirektøren har meddelt et tiltalefrafald, skal politidirektøren sende en kopi af afgørelsen til den statsadvokat, der fører kontrollen med den igangværende foranstaltning, og til den behandlingsansvarlige overlæge eller den dømtes kommune. Baggrunden herfor er, at et tiltalefrafald kan have betydning for statsadvokaternes kontrol med foranstaltningen og den behandlende institutions senere udtalelse om, hvorvidt en idømt foranstaltning bør fortsætte eller ophæves.

Kompetencen til at meddele tiltalefrafald til personer, der er undergivet foranstaltninger eller forvaring efter straffelovens § 68, § 69 eller § 70, i andre tilfælde, tilkommer statsadvokaten, jf. § 2, nr. 1 og 2, i bekendtgørelse om tiltalefrafald.

Det beror på en konkret vurdering, om statsadvokaten bør meddele tiltalefrafald for kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning. I denne vurdering bør bl.a. indgå:

- Den nu påsigtede strafbare handlingens art og/eller grovhed. I de tilfælde, hvor den nu påsigtede kriminalitet må forventes at udløse en mere indgribende foranstaltning end den, der udløste den igangværende foranstaltning, skal sagen ikke afgøres med tiltalefrafald.
- Antallet af tidligere meddelte tiltalefrafald for kriminalitet begået under den igangværende foranstaltning.
- Den igangværende foranstaltnings karakter, og hvor længe den igangværende foranstaltning har været i kraft.
- Om proportionalitetshensyn eller den fastsatte længstetid indebærer, at den igangværende foranstaltning inden for en kortere periode ophæves eller bortfalder.
- Om der i øvrigt er behov for en anden form for foranstaltning end den igangværende.

I sager med flere forhold, hvor et eller flere forhold er omfattet af politidirektørens kompetence, og hvor et eller flere forhold samtidig er omfattet af statsadvokaternes kompetence, træffer den pågældende statsadvokat afgørelse om tiltalefrafald.

Et tiltalefrafald meddelt efter bekendtgørelse nr. 324 af 27. marts 2025 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale eller tidligere tilsvarende regler vil fremgå af en udskrift af Kriminalregisteret, men vil ikke fremgå af straffeattesten.

5.6.2.2. Tiltale ved ny kriminalitet begået under en igangværende foranstaltning

Hvis sagen ikke kan afgøres med et tiltalefrafald, skal anklagemyndigheden – hvis betingelserne herfor i øvrigt er opfyldt – rejse tiltale.

Anklagemyndigheden kan i den forbindelse nedlægge påstand om at der skal idømmes en ny foranstaltning af samme type, eller en skærpet foranstaltning, og at den igangværende foranstaltning ophæves.

Anklagemyndigheden kan endvidere nedlægge påstand om, at det har sit forblivende med den igangværende foranstaltning. Den påstand kan f.eks. anvendes,

- hvis der ikke er fastsat en længstetid for den igangværende foranstaltning, og der ville skulle fastsættes en længstetid for den nye kriminalitet, jf. straffelovens § 68 a, eller
- hvis den igangværende foranstaltning er en forvaringsdom, jf. straffelovens § 70.

Påstanden skal forelægges for den regionale statsadvokat, jf. pkt. 3.3. ovenfor.

Der skal ikke medvirke nævninger under en sag, hvor påstanden er, at det har sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning, selvom den pågældende er dømt til anbringelse eller forvaring, jf. U 2019.1560H. I sagen fandt Højesteret, at den dagældende bestemmelse i retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2, hvorefter der medvirker nævninger bl.a. i straffesager, hvor der bliver spørgsmål om dom til forvaring, må forstås sådan, at den ikke angår sager, hvor anklagemyndighedens påstand er, at det har sit forblivende med en allerede idømt forvaring. Det er Rigsadvokatens vurdering, at dette fortsat gælder, selvom retsplejelovens § 686, stk. 4, nr. 2, ved lov nr. 661 af 11. juni 2024 blev opdelt i to (nr. 2 og 3).

Ved lovændringen blev der endvidere indsat en ny bestemmelse i retsplejelovens § 686, stk. 3, nr. 4, hvorefter der i sager, hvor der er spørgsmål om, at en foranstaltning efter straffelovens § 68 skal have

sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning, ikke skal deltage domsmænd, medmindre sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte.

For sager, hvor tiltale rejses efter den 15. juni 2024, og hvor anklagemyndighedens påstand er, at en foranstaltning efter straffelovens § 68 skal have sit forblivende med en allerede idømt foranstaltning, vil der således i ingen tilfælde skulle medvirke nævninger, mens spørgsmålet om, hvorvidt der skal deltage domsmænd, beror på en vurdering af, hvorvidt sagen skønnes at være af særlig indgribende betydning for tiltalte.

Af lovbemærkningerne fremgår, at en sag vil have særligt indgribende betydning for tiltalte, hvis det nu påsigtede forhold set i forhold til den tidligere kriminalitet, er så alvorlig, at en domfældelse skønnes at kunne få væsentlig betydning for udfaldet af fremtidige sager om ændring af den idømte foranstaltning.

Hvis anklagemyndighedens påstand er, at dommen har sit forblivende med en igangværende foranstaltning, kan sagen i medfør af retsplejelovens § 855, stk. 3, nr. 3, fremmes til dom i tiltaltes fravær, hvis anklagemyndigheden fremsætter begæring herom, og retten ikke finder tiltaltes tilstedeværelse nødvendig.

Politiet skal altid straks underrette den behandlende institution, hvis en domfældt sigtes for ny kriminalitet.

5.7. Tiltalefrafald til psykisk afvigende kriminelle, som ikke allerede er idømt en foranstaltning

I sager, hvor den sigtede må antages at være omfattet af personkredsen i straffelovens § 16 eller § 69, men hvor pågældende ikke er undergivet en foranstaltning efter straffelovens §§ 68-69, kan anklagemyndigheden – når de nedenfor angivne betingelser er opfyldt – afgøre sagen med et tiltalefrafald.

Tiltalefrafald vil særligt være relevant i de tilfælde, hvor en foranstaltning er unødvendig, fordi den sigtede allerede er anbragt et egnet sted (f.eks. et plejehjem, bosted eller lignede), hvor der kan tages hensyn til pågældendes særegne psykiske tilstand, og/eller vedkommende allerede er underlagt vilkår af en sådan karakter, som man må forvente, at vedkommende vil blive idømt under en straffesag.

Det er en forudsætning for at kunne afgøre sagen med et tiltalefrafald, at sigtedes skyld er utvivlsom, eller at alle faktiske omstændigheder i forbrydelsens gerningsindhold er erkendt.

Sager om vold, jf. straffelovens § 244, og sager om overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1 og § 119 b

Hvis den sigtede er sigtet for vold efter straffelovens § 244 eller overtrædelse af straffelovens § 119, stk. 1, og § 119 b, kan anklagemyndigheden som udgangspunkt afgøre sagen med et tiltalefrafald, når der er tale om meget begrænset voldsanvendelse mv., og der ikke er sket betydelig skade på forurettede, jf. bekendtgørelse nr. 324 af 27. marts 2025 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale § 1, stk. 1, nr. 4. Tiltalefrafald kan betinges af, at den sigtede vedtager en bøde eller betaler erstatning.

Det er i henhold til bekendtgørelsen politikredsen, der har kompetencen til at meddele tiltalefrafald i disse sager.

For så vidt angår forhold begået over for anklagere eller chargeret politipersonale følger det af de almindelige forelæggelsesregler, at afgørelse af, hvorvidt der kan gives et tiltalefrafald, hører under statsadvokatens kompetence, se Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Forelæggelse og indberetning mv., pkt. 3.3.7.

Andre tilfælde

Efter retsplejelovens § 722, stk. 2, kan anklagemyndigheden meddele et tiltalefrafald, hvis der foreligger særlig formildende omstændigheder eller andre særlige forhold, og påtale ikke kan anses for påkrævet af almene hensyn.

Politikredsen skal forelægge spørgsmålet om tiltalefrafald efter denne bestemmelse for statsadvokaten. Der henvises til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Forelæggelse og indberetning mv.

Det vil bero på en konkret vurdering, om anklagemyndigheden skal meddele tiltalefrafald efter § 722, stk. 2. I denne vurdering skal statsadvokaten blandt andet lægge vægt på kriminalitetens art, kriminalitetens grovhed, herunder eventuelle skader, og om sigtede tidligere har fået tiltalefrafald.

6. Efter dom

6.1. Fuldbordelse af foranstaltningsdomme

Byretsdomme, hvor anklagemyndigheden har nedlagt påstand om foranstaltninger efter §§ 68-69, eventuelt jf. § 73, skal fuldbyrdes efter følgende retningslinjer:

Hvis domfældte er idømt den foranstaltning, som anklagemyndigheden har nedlagt påstand om, kan politidirektøren fuldbyrde dommen, når ankefristen er udløbet. I forbindelse med fuldbyrdelsen sendes kopi af dommen til den regionale statsadvokat med henblik på, at statsadvokaten kan føre tilsyn med foranstaltningen.

Hvis påstanden om foranstaltning har været forelagt for den regionale statsadvokat, og domfældte ikke er idømt den foranstaltning, som anklagemyndigheden har nedlagt påstand om, forelægges sagen for statsadvokaten inden udløbet af ankefristen med indstilling om spørgsmålet om anke. Hvis dommen ikke ankes, returneres sagen straks til politidirektøren med henblik på iværksættelse af fuldbyrdelsen, når ankefristen er udløbet.

I sager, hvor påstanden om foranstaltning ikke har været forelagt for den regionale statsadvokat, skal spørgsmålet om anke ikke forelægges for statsadvokaten. Sagen kan dog forelægges for statsadvokaten efter politikredsens vurdering. Politikredsen skal navnlig være særlig opmærksom på ankespørgsmålet i følgende tilfælde:

- Hvis den sigtede er fundet omfattet af straffelovens § 16, og der ikke idømmes en foranstaltning.
- Hvis den idømte foranstaltning ikke er omfattet af retningslinjerne for udformningen af påstanden om de sædvanligt forekommende foranstaltningstyper, jf. pkt. 5.1.-5.3.

I sager, hvor statsadvokaten har rejst tiltale, skal sagen altid forelægges for denne inden udløbet af ankefristen.

Det bemærkes, at NSK skal forelægge sagen for den relevante regionale statsadvokat. For så vidt angår NSK i Østdanmark forelægges sagerne for Statsadvokaten i København, og for så vidt angår NSK i Vestdanmark forelægges sagerne for Statsadvokaten i Viborg.

Politikredsen sender i forbindelse med fuldbyrdelsen en kopi af dommen, mentalundersøgelsen og en eventuel udtalelse fra Retslægerådet og oplysninger om bistandsværgeren til den regionale statsadvokat med henblik på at statsadvokaten kan oprette en kontrolsag. Se nærmere om statsadvokaternes kontrol med foranstaltningssager under pkt. 6.2.

Efterfølgende skal politikredsen sammen med et oplysningsark sende alle øvrige relevante oplysninger, herunder:

- Dombog.
- Samtlige retsbøger fra hovedforhandlingen.
- Mentalundersøgelsen.
- Eventuel udtalelse fra Retslægerådet.
- Udtalelse/høringssvar fra kriminalforsorgen.
- Udtalelse/høringssvar fra kommunen eller Samrådet for udviklingshæmmede lovovertrædere.
- Fuldbyrdelseserklæring fra psykiatrisk afdeling/kommunen.
- Etableringspåtegning fra kriminalforsorgen.
- Oplysninger om forurettede har anmodet om underretning jf. retsplejelovens § 741 og kredsens afgørelse herom.
- Oplysninger om fængsling efter dommen.

Fuldbyrdelse skal ved de fleste foranstaltningsdomme ske ved fremsendelse af en kopi af dommen til domfældtes hjemstedskommune eller et hospital eller den afdeling, der står for visitationen af foranstaltningsdomme, med anmodning om fuldbyrdelse af dommen. Kommunen/hospitalet eller afdelingen skal anmodes om at bekræfte modtagelsen af anmodningen og underrette politidirektøren, når fuldbyrdelsen er iværksat. Politidirektøren skal følge op herpå.

Hvis domfældte er dømt til anbringelse på psykiatrisk afdeling, til anbringelse i sikringsafdelingen eller i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, skal der i forbindelse med fremsendelsen samtidig gøres opmærksom på reglerne om tilladelse til udgang for anbragte, jf. bekendtgørelsen nr. 1492 af 5. december 2024 om udgangstilladelse m.v. til personer, der er anbragt til hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

Hvis domfældte er idømt forvaring efter straffelovens § 70, skal politikredsen i forbindelse med, at dommen sendes til fuldbyrdelse orientere kriminalforsorgsområdet om, hvor den dømte er placeret, hvis forurettede skal underrettes efter retsplejelovens § 741 g.

Hvis domfældte er dømt til anbringelse efter straffelovens §§ 68, 69 eller 73, skal politikredsen i visse tilfælde i forbindelse med fuldbyrdelsesordren orientere kommunen eller det hospital/afdeling, der står for visitationen af dommen, hvis forurettede skal underrettes efter retsplejelovens § 741 g. Der henvises til Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Vejledning af forurettede mv., pkt. 6.3.4.

Er der ved dommen tillige truffet afgørelse om udvisning af domfældte, skal bl.a. Hjemrejsestyrelsen, underrettes om dommen se Rigsadvokatmeddelelsen om udvisning ved dom pkt. 6.3.

Politikredsen skal i forbindelse med fuldbyrdelsen anmode hospitalet eller afdelingen om at underrette politikredsen, når domfældte kan udskrives, således at anklagemyndigheden inden udskrivning kan iværksætte prøvelse efter udlændingelovens § 50 a, jf. også pkt. 7.4., og Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Udvisning ved dom, pkt. 6.5.2.

Den regionale statsadvokat kan for så vidt angår retspsykiatriske patienter træffe bestemmelse om, at anbringelse eller behandling af domfældte kan ske uden for bopælsregionen, hvis sikkerhedsmæssige hensyn eller hensyn til retshåndhævelsen, herunder hensynet til den forurettede, taler herfor, jf. § 18, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 657 af 28. juni 2019 om ret til sygehusbehandling mv.

Hvis der er beskikket en bistandsværge for den dømte, skal oplysningerne herom ligeledes medsendes i forbindelse med, at dommen sendes til fuldbyrdelse. Det bemærkes i den forbindelse, at oplysningerne bør indeholde relevante kontaktdata på bistandsværgeren. Fuldbyrdelse af dommen skal dog ikke afvente beskikkelse af bistandsværge.

Hvis der til dommen er knyttet tilsyn af kriminalforsorgen eller andre vilkår, der skal fuldbyrdes af kriminalforsorgen, skal politidirektøren tillige sende en kopi af dommen til kriminalforsorgen med anmodning om iværksættelse af tilsynet.

6.1.1. Fuldbyrdelse af foranstaltninger over for psykisk syge

Foranstaltninger over for psykisk syge fuldbyrdes af sygehusvæsenet, der drives af regionerne, jf. § 74 i sundhedsloven (Lovbekendtgørelse nr. 275 af 12. marts 2025).

Regionsrådenes modtagepligt er beskrevet i § 1 i lov nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling. Ifølge § 2 i samme lov påhviler det regionsrådet for Region Sjælland at drive Sikringsafdelingen.

Udgifterne, der er forbundet med behandling, undersøgelse mv. af foranstaltningsdømte, der har bopæl her i landet, afholdes af regionsrådet i bopælsregionen, jf. § 48, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 657 af 28. juni 2019 om ret til sygehusbehandling mv.

6.1.2. Fuldbyrdelse af foranstaltninger over for mentalt retarderede

Foranstaltninger over for mentalt retarderede fuldbyrdes af kommunerne. Kommunernes pligt til at modtage personer, der er dømt til anbringelse i institution for personer med vidtgående psykiske handicap, fremgår af § 108 stk. 1, jf. stk. 6, i lovbekendtgørelse nr. 155 af 11. februar 2025 om social service (serviceloven) og § 23 i bekendtgørelse nr. 1239 af 22. november 2019 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter serviceloven.

Kommunalbestyrelsen for Lolland Kommune har pligt til at etablere tilbud i særlig sikret afdeling på Kofoedsminde og til i dette tilbud at modtage personer, som i henhold til dom eller retskendelse skal optages i særligt botilbud, jf. bekendtgørelsens § 22, stk. 4.

Kommunalbestyrelsen fører tilsyn med personer med betydeligt og varigt nedsat psykisk funktionsevne, som i henhold til dom eller retskendelse eller som vilkår for tiltalefrafald eller prøveløsladelse skal undergives tilsyn af de sociale myndigheder, jf. § 16 a i lovbekendtgørelse nr. 261 af 13. marts 2024 om retssikkerhed og administration på det sociale område. Kommunalbestyrelsen kan i den forbindelse træffe afgørelse om ophold i boform efter § 108 i lov om social service.

Udgifterne, der er forbundet med ophold på en døgninstitution, afholdes som udgangspunkt af kommunen, jf. § 173 i serviceloven.

Yderligere oplysninger kan findes på Socialstyrelsens hjemmeside.

6.1.3. Varetægtsfængsling efter dom, herunder under anke

Har tiltalte været varetægtsfængslet under sagen, skal anklagemyndigheden i forbindelse med domsafsigelsen overveje, om der er grundlag for at opretholde varetægtsfængslingen frem til fuldbyrdelse af en idømt foranstaltning, herunder under en eventuel anke.

Hvis der er idømt en foranstaltning, der ikke indledes med en anbringelse eller indlæggelse, vil der som udgangspunkt ikke være et grundlag for varetægtsfængsling frem til fuldbyrdelse, medmindre der samtidig er sket udvisning.

Hvis den pågældende er dømt til anbringelse eller forvaring, vil der som udgangspunkt være behov for at søge den pågældende varetægtsfængslet, evt. i surrogat hvis der er samtykke hertil, frem til fuldbyrdelse eller endelig dom, også i det tilfælde hvor den tiltalte ikke har været fængslet op til domsafsigelsen.

Tilsvarende kan der være behov for at søge en udlænding varetægtsfængslet efter endelig dom eller under en ankesag efter retsplejelovens eller hjemrejselovens regler, der henvises her til Rigsadvokatmeddelelsen om udvisning ved dom, pkt. 4.2. og 6.4.1.

6.2. De regionale statsadvokaters kontrol med foranstaltninger efter straffelovens §§ 68-69 og § 73

Den regionale statsadvokat fører kontrol med alle idømte foranstaltninger, jf. straffelovens §§ 68-69. Kontrollen omfatter også domme efter straffelovens § 73, hvor retten har bestemt, at der skal anvendes foranstaltninger efter §§ 68-69, indtil eventuel overførsel til afsoning kan ske.

Statsadvokaten skal efter modtagelse af en § 73-dom, hvori der er udmålt en straf, anmode kriminalforsorgen om at lave en strafberegning, som indgår i controlsagen. Anklagemyndigheden har pligt til at påse, at en foranstaltning ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt, jf. straffelovens § 72, stk. 1.

Straffelovens § 72 indebærer bl.a., at der efter omstændighederne kan være pligt til at indbringe spørgsmålet om opretholdelse af den idømte foranstaltning for retten før udløbet af den længstetid, der er fastsat

efter § 68 a, stk. 1 og 3, eller efter § 69 a, stk. 1 og 3, og før der efter § 68 a, stk. 2, 2. pkt., indtræder pligt for anklagemyndigheden til at forelægge spørgsmålet om opretholdelse af en tidsubestemt foranstaltning for retten.

Bestemmelsen gælder også for foranstaltninger, der er idømt før ikrafttrædelsen af lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven. Om domme afsagt før den 1. juli 2000, se pkt. 6.2.6. om kontrol med domme afsagt før den 1. juli 2000.

De regionale statsadvokaters kontrol føres ved, at der som udgangspunkt én gang årligt fra den institution/tilsynsførende myndighed, der varetager fuldbyrdelsen af foranstaltningen, indhentes en erklæring om behovet for at opretholde foranstaltningen. Varetages fuldbyrdelsen af foranstaltningsdommen af flere institutioner/myndigheder, f.eks. en psykiatrisk afdeling og kriminalforsorgen, indhentes udtalelser fra begge. Dette gælder uanset, om der er fastsat en længstetid for foranstaltningen. I sager, hvor der er fastsat en længstetid for ophold i institutionen, jf. straffelovens § 68 a og § 69 a, fører de regionale statsadvokater også kontrol med længstetiden for opholdet i institutionen. Dette er forudsat i afsnit 3.5. i de almindelige bemærkninger i lovforslaget til lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven (L 144 af 8. december 1999).

Vedrørende den behandlingsansvarlige og ledende overlæges ansvar henvises til den ovenfor nævnte vejledning nr. 9614 af 8. november 2010.

Endvidere skal der indhentes en udskrift fra Kriminalregisteret, bl.a. for at kontrollere, om domfældte er meddelt tiltalefrafald i foranstaltningstiden.

Der kan i øvrigt efter omstændighederne være grundlag for at indhente en udtalelse fra bistandsværgen.

Kontrollen skal føres for at sikre, at foranstaltningen bliver ophævet, hvis behandlingsmæssige hensyn eller proportionalitetshensyn ikke taler for at opretholde foranstaltningen, eller hvis risikoen for recidiv ikke længere er til stede. Der kan således efter omstændighederne være pligt til at indbringe spørgsmålet om at opretholde foranstaltningen for retten før udløbet af en længstetid.

I Straffelovrådets betænkning nr. 1372/1999 om tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 (kapitel 4, punkt 3.1. (side 57) og punkt 4.2.1.2. (side 67)) fremgår bl.a. om proportionalitetshensynet, at det ville stride mod principperne bag straffelovens § 16 at kræve proportionalitet mellem den begåede kriminalitet og foranstaltningens art og længde. Derimod er det i overensstemmelse med almindelige retsprincipper at kræve proportionalitet mellem risikoen for ny kriminalitet (herunder kriminalitetens art og grovhed) og foranstaltningens art og længde.

Det forhold, at en idømt foranstaltning har varet længere end den straf, som den foranstaltningsdømte var blevet idømt, hvis den pågældende ikke havde været straffri efter straffelovens § 16 eller § 69, bevirker således ikke i sig selv, at foranstaltningen er uproportional. Der bør i hver enkelt sag foretages en konkret vurdering, hvor samtlige sagens momenter, herunder særlig risikoen for recidiv, indgår.

Højesteret har i tre sager refereret i U 2010.415/1H, U 2011.797H og U 2011.2971/1H taget stilling til spørgsmålet om proportionalitet og opretholdelse af foranstaltningen bl.a. med henvisning til en afvejning

af foranstaltningens art og længde over for risikoen for ny personfarlig kriminalitet. I alle tre sager blev foranstaltningen ud fra denne afvejning opretholdt.

Er statsadvokaten efter at have modtaget den/de nævnte udtalelser i tvivl om, hvorvidt foranstaltningen bør opretholdes, forlænges eller ændres, kan der eventuelt være grundlag for at forelægge spørgsmålet herom for Retslægerådet.

I Retslægerådets Årsberetning 2021, side 90, er nærmere anført, hvad en lægelig erklæring bør indeholde af oplysninger, herunder væsentlige dele af patientens sygehistorie, patientens aktuelle sociale situation, beskrivelse af den aktuelle behandlingsplan samt et forslag til ændring/ophævelse af den idømte foranstaltning.

Det bemærkes i øvrigt, at der hidtil ikke af de institutioner mv., der varetager fuldbyrdelsen af foranstaltningsdomme, er opkrævet betaling for udstedelsen af erklæringer til statsadvokaten.

Kontrollen med domme efter straffelovens § 73, hvor retten har idømt straf, har det formål, at statsadvokaten skal påse, at foranstaltningen kun anvendes, indtil det helbredsmæssigt er forsvarligt, at domfældte overføres til en afsoningsanstalt. Statsadvokaten skal endvidere påse, at spørgsmålet om eventuel forlængelse af længstetiden indbringes for retten. Når overførsel til afsoningsinstitution kan ske, underretter statsadvokaten Kriminalforsorgen herom, jf. også pkt. 5.4. om foranstaltninger eller straf over for personer omfattet af straffelovens § 73.

6.2.1. Kontrol med indlæggelser

Kriminalforsorgen skal underrette den regionale statsadvokat om indlæggelser i de tilfælde, hvor der i dommen er fastsat en længstetid for ophold i institution. Det fremgår af § 69 a, stk. 1, jf. § 3, stk. 4, i cirkulære 9275 af 30. april 2015 om Kriminalforsorgens tilsyn med personer, der er idømt en foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 69.

Endvidere påhviler det overlægerne på psykiatriske sygehuse mv. at give meddelelse til statsadvokaten om enhver indlæggelse i henhold til domme, hvor der efter straffelovens § 69 a (tidligere straffelovens § 69, stk. 2), er fastsat en længstetid for opholdet på institution, jf. Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69.

Underretningen sker med henblik på de regionale statsadvokaters kontrol med foranstaltningsdommen.

Herudover foretager den regionale statsadvokat kontrollhøring af Kriminalforsorgen og den behandlende myndighed (f.eks. psykiatrisk afdeling) tre måneder før udløbet af længstetiden for opholdet i institution.

6.2.2. Domstolsprøvelse af indlæggelse

Højesteret har i kendelsen trykt i U. 2020.3492 fastslået, at der ikke er adgang til domstolsprøvelse af beslutning om genindlæggelse i henhold til dom til behandling på psykiatrisk afdeling.

I den konkrete sag, var en person i 2013 dømt til at undergive sig behandling på psykiatrisk afdeling med tilsyn af kriminalforsorgen i forbindelse med afdelingen under udskrivning, således at kriminalforsorgen sammen med overlægen kunne træffe bestemmelse om genindlæggelse.

Tiltalte blev i juni og september 2018 genindlagt på psykiatrisk afdeling på baggrund af behandlingsdommen. Sagen angik for Højesteret, om der efter straffelovens § 72, stk. 2, var adgang til domstolsprøvelse af beslutningerne om at genindlægge tiltalte. Højesteret fastslog, at straffelovens § 72, stk. 2, ikke omfatter en situation som den foreliggende, hvor der er truffet beslutning om genindlæggelse i henhold til en behandlingsdom. Der var ikke grundlag for at antage, at dette resultat vil være i strid med artikel 5, stk. 4, i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

På den baggrund kan genindlæggelse i henhold til en behandlingsdom ikke prøves i medfør af straffelovens § 72, stk. 2.

Hvis den domfældte, dennes bistandsværg eller advokat fremsætter anmodning om domstolsprøvelse af genindlæggelse i henhold til en behandlingsdom, skal anklagemyndigheden, såfremt indbringelsespåstanden fastholdes, sende sagen til retten med påstand om afvisning af sagen.

Hvis der derimod er tale om indlæggelse i henhold til en ambulant behandlingsdom, har Højesteret i kendelse af 19. august 2022 fastslået, at der er adgang til domstolsprøvelse, jf. straffelovens § 72, stk. 2, af en beslutning om indlæggelse i henhold til en dom til ambulant behandling, som hjemler indlæggelse.

I den konkrete sag var en person i 2019 dømt til at undergive sig ambulant psykiatrisk behandling ved psykiatrisk afdeling med tilsyn af Kriminalforsorgen, således at Kriminalforsorgen sammen med overlægen kunne træffe bestemmelse om indlæggelse.

Tiltalte var i perioden fra den 1. juli 2020 til den 31. august 2020 indlagt i henhold til foranstaltningsdommen. Den 28. september 2020 blev tiltalte igen indlagt i henhold til dommen.

Sagen for Højesteret vedrørte, om der efter straffelovens § 72, stk. 2, var adgang til domstolsprøvelse af beslutningerne om at indlægge tiltalte i henhold til foranstaltningsdommen.

Højesteret fastslog, at forarbejderne til straffelovens § 72, stk. 2, må forstås sådan, at der i medfør af bestemmelsen kan ske domstolsprøvelse af en beslutning om indlæggelse i henhold til en dom til ambulant behandling, som hjemler indlæggelse, og at der således i den konkrete sag var adgang til en sådan prøvelse.

Hvis den domfældte, dennes bistandsværg eller advokat fremsætter anmodning om domstolsprøvelse af en indlæggelse eller genindlæggelse i henhold til en dom til ambulant behandling, som hjemler indlæggelse, skal anklagemyndigheden derfor snarest muligt indbringe spørgsmålet for retten, jf. straffelovens § 72, stk. 2.

Opmærksomheden henledes i øvrigt på, at en klage over indlæggelse kan være udformet sådan, at der reelt er tale om en anmodning om ændring eller ophævelse af foranstaltningen, jf. straffelovens § 72.

I øvrigt henvises til bestemmelsen i retsplejelovens § 998, stk. 1, om forelæggelse for retten af tvist med hensyn til dommens fortolkning eller i andre henseender. Spørgsmål om, på hvilket hospital eller afdeling indlæggelse skal ske, vil formentlig ikke være undergivet rettens prøvelse, mens f.eks. spørgsmålet om, hvorvidt indlæggelsen er besluttet af rette myndighed, må antages at være undergivet rettens prøvelse, jf. herved U 1996.1421V.

Rigsadvokaten skal underrettes om domstolsafgørelser af generel betydning vedrørende den retlige prøvelse af indlæggelser i henhold til foranstaltningsdomme.

6.2.3. Kontrol med foranstaltninger, hvor der er fastsat en længstetid

De regionale statsadvokater skal påse, at der i god tid inden udløbet af tidsbestemte foranstaltninger bliver taget stilling til, om anklagemyndigheden skal anmode om forlængelse af foranstaltningen. Kontrollen med tidsbestemte foranstaltninger skal tilrettelægges således, at de fornødne oplysninger foreligger så tidligt, at sagen kan indbringes for retten i god tid, inden fristen udløber.

Foranstaltninger med en længstetid på 5 år, jf. § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1, kan under særlige omstændigheder forlænges med 2 år ad gangen, jf. § 68 a, stk. 1, 3. pkt., og § 69 a, stk. 1, 3. pkt., og pkt. 4.4. om længstetid for foranstaltninger, der medfører, at den dømte skal eller kan anbringes i institution.

Foranstaltninger med en længstetid på indtil 3 år, jf. § 68 a, stk. 3, og § 69 a, stk. 3, kan under særlige omstændigheder forlænges. Den samlede tid for foranstaltningen kan dog ikke overstige 5 år, jf. også pkt. 4.4.4. og pkt. 4.4.5. om længstetid ved foranstaltninger, der ikke medfører eller kan medføre anbringelse i institution.

Når den fastsatte længstetid for en idømt foranstaltning udløber, bortfalder foranstaltningen uden videre, medmindre anklagemyndigheden forinden har indbragt spørgsmålet om forlængelse af længstetiden for retten.

Østre Landsret har i U 2009.94Ø udtalt, at straffelovens § 68 a, stk. 1, 3. pkt., må forstås således, at forlængelse kan ske, når anklagemyndigheden har indbragt spørgsmålet om forlængelse inden længstetidens udløb.

6.2.4. Kontrol med foranstaltninger, hvor der ikke er fastsat en længstetid

Er der ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, skal anklagemyndigheden på eget initiativ indbringe spørgsmålet om ændring eller ophævelse af foranstaltningen for retten 5 år efter afgørelsen, medmindre spørgsmålet har været forelagt for retten inden for de sidste 2 år. Derefter forelægges spørgsmålet for retten mindst hvert andet år. Formålet med disse bestemmelser er at sikre, at der jævnlige sker domstolsprøvelse af spørgsmålet om opretholdelse af foranstaltninger, der er fastsat på ubestemt tid.

De fornødne oplysninger skal foreligge så tidligt, at sagen kan indbringes for retten i god tid, inden fristen for domstolsprøvelse udløber.

6.2.5. Kontrol med længstetid for ophold i institution

Når længstetiden for ophold i institution efter § 69 a, stk. 1, er udløbet, kan indlæggelse i henhold til dommen ikke opretholdes eller iværksættes, medmindre længstetiden bliver forlænget. Om fastsættelse af en ny længstetid for institutionsophold efter udløbet af en tidligere fastsat længstetid for ophold henvises til U 2002.2425Ø.

Hvis længstetiden for opholdet efter anklagemyndighedens opfattelse bør forlænges, bør spørgsmålet herom derfor indbringes for retten i så god tid, at retten har mulighed for at træffe afgørelse i sagen inden udløbet af længstetiden.

Om den løbende kontrol med varigheden af opholdet på institution henvises også til pkt. 6.2.1. om kontrol med indlæggelser.

6.2.6. Kontrol med domme afsagt før den 1. juli 2000

Bestemmelsen i straffelovens § 72 om statsadvokaternes pligt til at føre kontrol med idømte foranstaltninger gælder også for foranstaltninger, der er idømt før 1. juli 2000, hvor lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven trådte i kraft. For disse foranstaltninger er der således ikke fastsat en længstetid.

Der skal derfor løbende føres kontrol med de idømte foranstaltninger, således at det sikres, at foranstaltningen ikke opretholdes i længere tid og videre omfang end nødvendigt.

For så vidt angår de sager, hvor foranstaltningen, efter tidligere at have været indbragt, i dag fortsat er opretholdt, vil det bero på en konkret vurdering, om anklagemyndigheden i medfør af straffelovens § 72, stk. 1, på ny skal indbringe disse sager for retten af egen drift, jf. bemærkningerne til ikrafttrædelsesbestemmelserne i § 2 i lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven (L 144 af 8. december 1999).

6.2.7. Sagsbehandlingen, når en foranstaltning begæres ophævet

En begæring om ophævelse af en foranstaltning kan fremsættes af domfældte, bistandsværgen, anklagemyndigheden, institutionens ledelse eller Kriminalforsorgen, jf. straffelovens § 72, stk. 2. Også andre kan på vegne af den domfældte fremsætte begæring om ophævelse af en foranstaltning, f.eks. et af domfældtes familiemedlemmer eller en advokat.

Sager, hvor der rejses spørgsmål om ophævelse af en foranstaltning, forelægges for den regionale statsadvokat, der herefter indhenter følgende oplysninger, inden sagen forelægges for retten:

- 1) En udtalelse fra afdelingen/institutionen om domfældtes behandlingsforløb, herunder en udtalelse om, hvorvidt det kan anbefales, at foranstaltningen ophæves eller eventuelt ændres. Om indholdet af erklæringen henvises til pkt. 6.2. om statsadvokatens kontrol med foranstaltninger.
- 2) En udtalelse fra Kriminalforsorgen i de sager, hvor domfældte har været undergivet tilsyn af Kriminalforsorgen.
- 3) En udskrift fra Kriminalregisteret.
- 4) Eventuelt en udtalelse fra bistandsværgen.

Statsadvokaten tager herefter – eventuelt efter sagens forelæggelse for Retslægerådet – stilling til, hvilken påstand anklagemyndigheden skal nedlægge under sagens behandling i retten. Sagen indbringes herefter for retten.

Det er en konkret vurdering, om sagen skal forelægges for Retslægerådet. I denne vurdering indgår tillige anmodninger fra den forvarede advokat.

6.2.8. Indbringelse af den idømte foranstaltning for retten

Hvis den idømte foranstaltning skal indbringes for retten, fremsender den regionale statsadvokat som udgangspunkt sagen til den politikreds, hvor den foranstaltningsdømte bor, opholder sig eller er dømt, jf. straffelovens § 72, jf. § 59, stk. 2. Det er således politidirektøren, som indbringer sagen og møder for anklagemyndigheden i byretten, medmindre der er tale om sager, hvor statsadvokaten selv finder at burde møde. Det kan f.eks. være sager af mere principiel karakter, eller større sager, hvor det er hensigtsmæssigt, at statsadvokaten, som kender sagen, selv møder.

Statsadvokaten skal i forbindelse med fremsendelse af sagen til politidirektøren anføre eventuelle frister for sagens behandling, herunder frister for indbringelsen for retten.

Sagen skal være færdigbehandlet forud for indbringelse for retten, herunder skal alle relevante oplysninger være indhentet.

Politidirektøren bør i forbindelse med, at sagen indbringes for retten, anføre, hvornår længstetiden udløber, og under henvisning hertil anmode om, at sagen berammes hurtigst muligt.

Efter sagens indbringelse for retten bør politidirektøren følge op på, at berømmelse sker snarest.

6.2.8.1. Domfældtes tilstedeværelse under sagen

En sag om opretholdelse eller ophævelse af en foranstaltning idømt efter straffelovens §§ 68 og 69, behandles efter retsplejelovens 4. bog om strafferetsplejen, jf. straffelovens § 72, stk. 2, jf. § 59, stk. 2. Bestemmelserne om hovedforhandling i 1. instans i retsplejelovens kapitel 78, herunder § 855, finder ikke direkte anvendelse. Det almindelige princip om, at domfældte skal underrettes om et retsmøde til behandling af en anmodning om ophævelse eller opretholdelse af en idømt foranstaltning, og at domfældte har ret til at overvære retsmødet, finder derfor anvendelse, men det kan ikke antages, at domfældte har pligt til at give møde, medmindre retten særligt har pålagt ham en sådan pligt. Der henvises til AM. 2020.11.03V.

Der kan således ikke begæres afsagt anholdelsesbeslutning vedrørende en foranstaltningsdømt, der er udeblevet fra et retsmøde om opretholdelse eller ophævelse af en foranstaltning, men sagen kan derimod fremmes uden den pågældendes tilstedeværelse, i det omfang det fremgår af indkaldelsen. Hvis den domfældte ikke møder, er det således afgørende, om han er indkaldt til retsmødet, og her er oplyst om udeblivelsesvirkninger, samt at der er advokat til stede i retsmødet.

Er der meddelt lovligt forfald, f.eks. i form af sygdom, og angiver forsvareren at foranstaltningsdømte ønsker at deltage i retsmødet, bør sagen imidlertid udsættes.

6.2.9. Kære

Hvis byretten ikke følger anklagemyndighedens påstand om opretholdelse/ændring af den idømte foranstaltning, skal sagen forelægges for den regionale statsadvokat inden udløbet af kærefristen, medmindre statsadvokaten på forhånd har anmodet politikredsen om at kære kendelsen med opsættende virkning.

Det bemærkes, at NSK skal forelægge sagen for den relevante regionale statsadvokat. Det vil sige, at for så vidt angår NSK i Østdanmark forelægges sagen for Statsadvokaten i København og for så vidt angår NSK i Vestdanmark forelægges sagen for Statsadvokaten i Viborg.

Kæremål fremsættes for den ret, der afsagt kendelsen, jf. retsplejelovens § 970 og § 971.

Hvis kendelsen kæres af anklagemyndigheden, skal dette forkyndes for domfældte uden ophold, jf. retsplejelovens § 970.

6.3. De regionale statsadvokaters kontrol med forvaringsdomme

Efter straffelovens § 72 påhviler det anklagemyndigheden at påse, at en forvaringsdom ikke opretholdes i længere tid og i videre omfang end nødvendigt.

De regionale statsadvokater fører kontrol med varigheden af alle forvaringsdomme. Statsadvokatens kontrol indebærer en årlig gennemgang af samtlige forvaringssager, hvor statsadvokaten blandt andet vurderer, om der skal hentes en udtalelse fra kriminalforsorgen om behovet for at opretholde, ændre eller ophæve den idømte foranstaltning. Der afholdes årligt et møde med Direktoratet for Kriminalforsorgen, hvor udvalgte sager drøftes jf. bekendtgørelse nr. 182 af 26. februar 2019 om udgang til indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (udgangsbekendtgørelsen) § 18.

I sager, hvor der efter straffelovens § 72 rejses spørgsmål om ændring, herunder prøveudskrivning eller endelig ophævelse af en forvaringsdom, indhenter statsadvokaten i medfør af bekendtgørelse nr. 1018 af 28. juni 2022 (prøveudskrivningsbekendtgørelsen) § 7 snarest muligt en erklæring fra en speciallæge i psykiatri, samt en udtalelse om spørgsmålet om prøveudskrivning. Statsadvokaten afgør herefter, om der skal indhentes yderligere erklæringer mv. vedrørende den forvaringsdømte, samt om spørgsmålet om eventuel prøveudskrivning skal forelægges for Retslægerådet.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) har ved dom af 9. juli 2019 (klagesag nr. 51072/15), udtalt, at Danmark har krænket Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5, stk. 1 (retten til personlig frihed og sikkerhed), ved, at Østre Landsret i 2015 ikke imødekom en anmodning om at indhente en psykiatrisk vurdering af forvarede fortsatte farlighed fra andre end de ansatte psykiatere i Herstedvester Fængsel, hvor han sad i forvaring. EMD lagde vægt på, at der dels var forløbet ca. 8 år fra seneste forelæggelse for Retslægerådet og dels at der i sagen var opstået en mistillid mellem den forvarede og de læger på Herstedvester, der skulle udarbejde erklæringerne, en såkaldt ”dead-lock”-situation. Der var henset til situationen et øget incitament til at få sagen forelagt for en uvildig ekspert. Domstolen statuerede dog, at Retslægerådet kan være den uvildige ekspert.

På baggrund af EMD-dommen har Kriminalforsorgen udarbejdet retningslinjer, der beskriver de situationer, hvor Kriminalforsorgen af egen drift skal forelægge en sag for Retslægerådet.

Statsadvokaterne vil fremover som følge af EMD-dommen vurdere, om en sag skal forelægges for Retslægerådet, enten som led i den almindelige kontrol med foranstaltningens længde og omfang eller i forbindelse med, at sagen begæres indbragt for retten, jf. straffelovens § 72. I vurderingen vil blandt blive lagt vægt på, hvor lang tid, der er forløbet siden sagen sidst har været forelagt for Retslægerådet, om der er udvikling i udslusningsforløbet, samt om den forvarede ønsker sagen forelagt for Retslægerådet.

Statsadvokaten lader snarest muligt sagen indbringe for retten. Dette skal ske ved fremsendelse af sagen til den politikreds, hvor den forvaringsdømte opholder sig. Politidirektøren indbringer herefter sagen for retten samt møder i denne.

Ved afgørelsen af, om anklagemyndigheden skal påstå en forvaringsdom opretholdt eller ændret, skal anklagemyndigheden blandt andet lægge vægt på følgende:

- de lægelige oplysninger
- de momenter, der førte til, at domfældte blev idømt en forvaringsdom (kriminalitetens art, pågældendes farlighed, tidligere kriminalitet, personlige forhold mv.)
- om domfældte har gennemført et længerevarende udslusningsforløb
- om domfældte er sigtet for ny kriminalitet

Højesteret har i kendelsen U 2020.17 truffet afgørelse om opretholdelse af forvaring. T blev i 2010 idømt forvaring, jf. straffelovens § 70, for grov vold i gentagelsestilfælde og trusler. T var tidligere dømt flere gange for ligeartet kriminalitet. Under en sag om opretholdelse af foranstaltningen i 2018 fremlagdes en psykiatrisk speciallægeerklæring fra 2018, hvoraf fremgik bl.a., at T ikke længere udviste tegn på svær personlighedsforstyrrelse og ikke havde symptomer på behandlingskrævende psykiatrisk lidelse, at han havde gennemgået et forløb med uledsagede udgange og orlov uden problemer, men at der vurderedes at være behov for et udslusningsforløb via en af kriminalforsorgens pensioner med henblik på at vurdere hans tilstand og adfærd i en længere periode i friere rammer. Prøveudskrivning på nuværende tidspunkt var ikke tilrådeligt. Det vurderedes, at T kunne få vanskeligheder i forhold til nogle store ændringer i sine livsbetingelser, og at der således ville være en ikke uvæsentlig risiko for recidiv til misbrug, hvis han blev prøveudskrevet. T var i juni 2019 blevet sigtet for et nyt forhold af personfarlig kriminalitet. Højesteret inddrog oplysningerne om ny kriminalitet i vurderingen og fandt efter en samlet vurdering, at det var nødvendigt at opretholde den idømte forvaring, jf. straffelovens § 72. Da der ikke var truffet bestemmelse om forvaring i medfør af straffelovens § 68, men efter § 70, var der ikke hjemmel til at bestemme, at foranstaltningen skulle ændres til en mindre indgribende foranstaltning. T's subsidiære påstand om udstationering i eget hjem kunne derfor heller ikke tages til følge.

Behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte er omtalt i bekendtgørelse nr. 1018 af 28. juni 2022 (prøveudskrivningsbekendtgørelsen) samt Direktoratet for Kriminalforsorgens vejledning nr. 9467 af 27. juni 2024 om Kriminalforsorgens tilsyn med prøveløsladelse, betinget dømte m.v. (tilsynsvejledningen) og vejledning nr. 9756 af 28. juni 2022 om behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte (prøveudskrivningsvejledningen).

Bestemmelse om prøveudskrivning fra forvaring træffes af retten ved kendelse.

Der vil normalt være knyttet en række vilkår til prøveudskrivningen, herunder vilkår om, at der under nærmere angivne betingelser kan ske tilbageførsel til fængslet (anstalten). Det vil endvidere normalt være

bestemt, at spørgsmålet om genanbringelsens opretholdelse i givet fald skal indbringes for retten senest 1 uge efter tilbageførslen. Det er retten, der træffer afgørelse om vilkår for prøveudskrivningen.

Da det er den regionale statsadvokat, der fører kontrol med varigheden af forvaringsdomme, skal også sager om administrativ tilbageførsel af prøveudskrevne behandles af den regionale statsadvokat.

Sager, hvor politiet anmodes om bistand til tilbageførsel af en person, som er prøveudskrevet fra forvaring, forelægges derfor straks for statsadvokaten med påtegning om, at sagen haster. Statsadvokaten påser herefter, at sagen indbringes for retten senest 1 uge efter tilbageførslen.

Kriminalforsorgen er på tilsvarende vis instrueret om straks at underrette statsadvokaten, når en prøveudskrevet person administrativt er ført tilbage til anstalten.

6.4. Udvisning af udlændinge i forbindelse med ændring, herunder prøveudskrivning eller ophævelse af en foranstaltningsdom

I udlændingelovens § 50 a er der fastsat regler om rettens prøvelse af spørgsmålet om udvisning i de tilfælde, hvor en udlænding, der er undergivet foranstaltninger, er udvist ved dom.

Bestemmelsen indebærer, at spørgsmålet om udvisning skal prøves i forbindelse med udskrivning af den pågældende.

Er den pågældende dømt til forvaring eller anbringelse, prøves spørgsmålet om udsendelse af retten i forbindelse med en afgørelse efter straffelovens § 72 om ændring af foranstaltningen, jf. udlændingelovens § 50 a, stk. 1. Disse sager behandles af de regionale statsadvokater, jf. pkt. 6.2. om de regionale statsadvokaters kontrol med foranstaltninger og pkt. 6.3. om de regionale statsadvokaters kontrol med forvaringsdomme.

I tilknytning hertil bestemmes, at sager om domstolsprøvelse af udvisning i forbindelse med udskrivning ved andre foranstaltninger, der indebærer frihedsberøvelse, jf. § 50 a, stk. 2, forud for sagens indbringelse af politidirektøren skal forelægges for statsadvokaten, således at statsadvokaten afgør, hvilke oplysninger mv. der skal tilvejebringes i forbindelse med domstolsprøvelsen.

Nærmere retningslinjer om behandlingen af disse sager er i øvrigt fastsat i pkt. 6.5.2. i Rigsadvokatmeddelelsen, afsnittet om Udvisning ved dom.

6.5. Frihedsgoder og udgangstilladelse for anbragte på hospital eller institution eller i forvaring

Spørgsmål om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller i institution i henhold til strafferetlig afgørelse, er reguleret i bekendtgørelse nr. 1492 af 5. december 2024 (med senere ændringer) om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret.

Bekendtgørelsen finder anvendelse på meddelelse af udgangstilladelser mv. til personer, som i medfør af:

1. straffelovens § 68, § 69 og § 73 er dømt til anbringelse i hospital for sindslidende, herunder sikringsafdelingen, under Afdeling for Retspsykiatri, Region Sjælland, eller i institution for personer med vidtgående psykiske handicap,
2. straffelovens § 74 a er anbragt i en sikret afdeling på en døgninstitution for børn og unge,
3. retsplejelovens § 765, stk. 2, nr. 3 eller 4, er anbragt i institution eller hospital mv., og
4. retsplejelovens § 809, stk. 2, er indlagt til mentalundersøgelse på hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution.

Bekendtgørelsen finder endvidere anvendelse på meddelelse af udgangstilladelse mv. til personer, som i medfør af § 40, stk. 1, (om farlighedsdekret) i lovbekendtgørelse nr. 1045 af 18. september 2024 om anvendelse af tvang i psykiatrien (psykiatriloven) er anbragt i Sikringsafdelingen, under Afdeling for Retspsykiatri, Region Sjælland.

For så vidt angår personer, der er i forvaring, træffer Kriminalforsorgen afgørelse om tildeling af frihedsgoder efter § 19 i bekendtgørelse nr. 1754 af 21. december 2023 om udgang til indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i Kriminalforsorgens institutioner (udgangsbekendtgørelsen). Kriminalforsorgen skal imidlertid høre anklagemyndigheden om regelmæssig udgang.

7. Love og forarbejder

- Lovbekendtgørelse nr. 185 af 1. februar 2022 om anvendelse af tvang i psykiatrien (psykiatriloven)
- Lovbekendtgørelse nr. 1079 af 10. august 2023 Udlændingeloven § 50 a – bemærkninger
- Lov 2005-12-21 nr. 1396 af 21. december 2005 om retspsykiatrisk behandling mv.
- Lovbekendtgørelse nr. 1011 af 17. juni 2023 (sundhedsloven) § 74
- Lovbekendtgørelse nr. 1089 af 16. august 2023 om social service (serviceloven)
- Lovbekendtgørelse nr. 1109 af 24. august 2023 om retssikkerhed og administration på det sociale område
- Lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven (historisk)
- Forarbejder til lov nr. 438 af 31. maj 2000 om ændring af straffeloven (L 144 af 8. december 1999)
- Straffelovrådets betænkning nr. 1372/1999 om tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 (s. 67)
- Bekendtgørelse nr. 467 af 26. september 1978 om forsvarerbeskikkelse
- Bekendtgørelse nr. 1018 af 28. juni 2022 om behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte (prøveudskrivningsbekendtgørelsen) (afsnit 8)
- Bekendtgørelse nr. 324 af 27. marts 2025 om politidirektørernes og statsadvokaternes adgang til at frafalde tiltale
- Bekendtgørelse nr. 947 af 24. september 2009 om bistandsværger
- Bekendtgørelse nr. 1492 af 5. december 2024 om udgangstilladelse mv. til personer, der er anbragt i hospital eller institution i henhold til strafferetlig afgørelse eller i medfør af farlighedsdekret
- Bekendtgørelse nr. 657 af 28. juni 2019 om ret til sygehusbehandling mv.
- Bekendtgørelse nr. 441 af 21. april 2023 (udgangsbekendtgørelsen)
- Bekendtgørelse nr. 1239 af 22. november 2019 om magtanvendelse og andre indgreb i selvbestemmelsesretten over for voksne samt om særlige sikkerhedsforanstaltninger for voksne og modtagepligt i boformer efter lov om social service
- Cirkulære nr. 9275 af 30. april 2015 om Kriminalforsorgens tilsyn med personer, der er idømt en foranstaltning efter straffelovens § 68 eller § 69
- Cirkulære nr. 234 af 10. december 1976 om foranstaltninger over for psykisk afvigende kriminelle (historisk)

- Cirkulære nr. 9612 af 9. august 2021 om myndighedernes ansvar i forhold til udveksling af oplysninger til brug for sikkerhedsvurderinger af anholdte, varetægtsarrestanter, og surrogatanbragte
- Vejledning nr. 9749 af 28. juni 2022 om Kriminalforsorgens tilsyn med prøveløsladte, betinget dømte mv. (tilsynsvejledningen)
- Vejledning nr. 9756 af 28. juni 2022 om behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte (prøveudskrivningsvejledningen)
- Regulativ for Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland
- Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 3. maj 2001 om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54
- Aftale mellem Justitsministeriet og Fyns Amt, Nordjyllands Amt og Århus Amt om ambulante mentalundersøgelser
- Justitsministeriets cirkulæreskrivelse af 10. juni 1988 til overlæger på psykiatriske sygehuse og sygehusafdelinger om beregningen af længstetid for ophold på psykiatrisk sygehusafdeling i henhold til straffelovens § 69
- Retslægerådets Årsberetning 1994, side 107

Bilag 1 - Regulativ for Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland

VESTSJÆLLANDS AMT
Udviklingsafdelingen

REGULATIV FOR SIKRINGSAFDELINGEN VED AMTSHOSPITALET I NYKØBING SJÆLLAND

1.

Sikringsafdelingen ved Amtshospitalet i Nykøbing Sjælland udgør en særlig enhed indenfor hospitalet, men indgår som en integreret del af hospitalets retspsykiatriske afdeling.

2.

Afdelingen optager sindssyge personer om hvem det ved dom, kendelse eller administrativ resolution i medfør af § 40 i lov nr. 331 af 24. maj 1989 om frihedsberøvelse og anden tvang i psykiatrien bestemmes, at der bør træffes sikkerhedsforanstaltninger over for dem. Der optages dog kun personer, som af Justitsministeriet skønnes egnede dertil. Desuden modtages varetægtsfængslede efter kendelse til hospitalsmæssig mentalobservation i henhold til retsplejelovens § 809, stk. 2, når de af anklagemyndigheden anses for så personfarlige eller risikoen for undvigelse for så stor, at observation i Sikringsafdelingen er påkrævet. Varetægtsfængslede herudover modtages alene i henhold til retsplejelovens § 777.

3.

Sikringsafdelingen bør udadtil yde fængselsmæssig sikkerhed og indadtil byde hospitalsmæssige forhold hvad angår behandling, pleje og fysisk miljø i overensstemmelse med de til enhver tid gældende normer for god psykiatrisk sygehusstandard.

4.

Sikringsafdelingen drives af Vestsjællands Amt og er undergivet tilsyn af Sundhedsstyrelsen i overensstemmelse med lov nr. 397 af 10. juni 1987 om sundhedsvæsenets centralstyrelse m.v.

5.

Regler vedrørende betaling for patienter på Sikringsafdelingen er fastlagt i Indenrigsministeriets bekendtgørelse nr. 184 af 31. marts 1976 om amternes indbyrdes betalingsforpligtelser i forbindelse med varetagelsen af retspsykiatriske opgaver.

6.

Forinden en patient modtages i Sikringsafdelingen, skal der tilstilles denne lægelige oplysninger i fornødent omfang samt den pågældende sags akter. Såfremt sidstnævnte ikke er fremsendt ved patientens modtagelse, skal de på anmodning efterfølgende snarest stilles til rådighed.

7.

Ingen patient kan udskrives fra Sikringsafdelingen, før den foranstaltning, der har ført til indlæggelsen, er ophævet eller lempet af vedkommende myndighed.

8.

En patients undvigelse fra Sikringsafdelingen skal hurtigst muligt, udover til det lokale politi, meddeles til Justitsministeriet.

Dette regulativ træder i kraft den 1. JUNI 1994. Samtidig ophæves Regulativ for Sikringsanstalten ved Sindssygehospital i Nykøbing Sjælland af 28. maj 1932.

Dato 1 JUNI 1994

Underskrift

NIELS MORTENSEN
direktør

Bilag 2 - Cirkulæreskrivelse til politi- og anklagemyndighed om gennemførelse af ambulante menta-

Justitsministeriet
Civil- og Politiafdelingen

Cirkulæreskrivelse til politi og anklagemyndighed

Dato: 3. MAJ 2001
Kontor: Politisk sekretariat
Sagsbeh.: Anne Berg-Eriksen
Sagsnr.: 2000-210-0012
Dok.: AER200430
+ bilag

Cirkulæreskrivelse til politi- og anklagemyndighed om gennemførelse af ambulante mentalundersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54

1. Rigsadvokaten og Landsforeningen af Beskikkede Advokater pegede i begyndelsen af 2000 på, at det i flere dele af landet var forbundet med betydelige vanskeligheder at få gennemført ambulante mentalundersøgelser, herunder at få disse gennemført inden for rimelig tid.

Justitsministeriet har på den baggrund haft drøftelser med Sundhedsministeriet, Sundhedsstyrelsen, Amdrætsforeningen og Rigsadvokaten med henblik på at få etableret en hensigtsmæssig og formaliseret ordning vedrørende de ambulante mentalundersøgelser.

Som resultat af disse drøftelser er der indgået en aftale mellem Justitsministeriet og Århus, Nordjyllands og Fyns amter om ambulante mentalundersøgelser. Aftaleteksten er optrykt som bilag til cirkulæreskrivelsen.

2. Aftalen indebærer, at ambulante mentalundersøgelser i området vest for Storebælt fremover udføres på følgende retspsykiatriske afdelinger og klinikker:

Middelfart Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling
Politikredsene 23-32 og 35-36 (Fyn og Sønderjylland)

Risskov Psykiatrisk Hospital, Retspsykiatrisk Klinik
Politikredsene 33-34, 37-40 og 42-46 (Midtjylland)

Ålborg Psykiatrisk Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling
Politikredsene 41 og 47-54 (Nordjylland)

Slotsholmsgade 10
1216 København K

Telefon: 33 92 33 40
Telefax: 33 93 35 10

E-post: jm@m.dk
Internet: http://www.jm.dk

undersøgelser i straffesager i politikredsene 23-54

De pågældende afdelinger/centre udpeger en kontaktperson, som anklagemyndigheden kan rette henvendelse til i forbindelse med rekvirering af ambulante mentalundersøgelser.

Finder vedkommende afdeling eller klinik, at det på grund af en særlig belastning ikke er muligt at foretage den ambulante mentalundersøgelse inden for rimelig tid, videregives sags akter m.v. efter aftale og med en nærmere begrundelse herfor til den nærmeste anden afdeling eller klinik, som er omfattet af aftalen, og som herefter foretager mentalundersøgelsen.

3. Det følger af aftalen, at mentalerklæringen så vidt muligt skal foreligge senest 6 uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret mentalundersøgelsen. I indkæringsperioden vil der imidlertid kunne være vanskeligheder forbundet med at overholde denne frist, i det omfang man endnu ikke har haft mulighed for at få etableret det fornødne beredskab. Man må derfor være opmærksom på, at der i indkæringsperioden vil kunne forekomme overskridelser af den aftalte tidsfrist, og det er forudsat, at 6 ugers fristen i aftalen først træder i kraft pr. 1. juli 2001.

4. I aftalen er fastsat en enhedspris på kr. 25.000 (2000-niveau) pr. færdig retspsykiatrisk erklæring, som er udarbejdet i tilknytning til en ambulant mentalundersøgelse. Enhedsprisen er inklusiv overhead-udgifter, herunder kompensation for eventuelle uerudgifter som følge af, at mentalobservator udebliver.

5. Den fremtidige ordning for politikredse 1-22 – omfattet af Storebælt – er i øjeblikket under overvejelse. De eksisterende ordninger i disse politikredse opretholdes derfor indtil videre.

Mod venlig hilsen

Lars J. Findsen

- 2 -

Bilag 3 - Aftale mellem Justitsministeriet og Fyns Amt, Nordjyllands Amt og Århus Amt om ambulante mentalundersøgelser

Justitsministeriet
Civil- og Politiafdelingen

Dato: 26. januar 2001
Kontor: Politikontoret
Sager: 2000-210-0012
Dok.: AER20401

AFTALE MELLE M JUSTITSMINISTERIET OG FYNS AMT, NORDJYLLANDS AMT OG ÅRHUS AMT OM AMBULANTE MENTALUNDERSØGELSER

1. Ambulante mentalundersøgelser i straffesager

Efter retsplejelovens § 809, stk. 1, skal sigtede i straffesager underkastes mentalundersøgelse, når dette findes at være af betydning for sagens afgørelse. Hvis den pågældende ikke udtrykkeligt samtykker i undersøgelsen, kan denne kun finde sted efter retskendelse. Er sigtede fængslet, kan der alene ske mentalundersøgelse efter retskendelse.

Findes det ikke påkrævet, at den sigtede i forbindelse med mentalundersøgelsen indlægges på hospital for sindslidende, i institution for personer med vidtgående psykiske handicap eller i anden egnet institution, foretages mentalundersøgelsen ambulant.

Under en ambulant mentalundersøgelses forløb vil observanden enten være på fri fod eller vareretagsfængslet, og ambulante mentalundersøgelser gennemføres således uden indlæggelse på den institution, der foretager undersøgelsen.

Det er anklagemyndigheden, der på grundlag af sigtedes udtrykkelige samtykke eller retskendelse herom rekvirerer ambulante mentalundersøgelser.

2. Rekvirering af ambulante mentalundersøgelser

Vest for Storebælt foretages ambulante mentalundersøgelser efter anmodning fra anklagemyndigheden på følgende retspsykiatriske afdelinger og klinikker:

Middelfart Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling

Politikredsene 23-32 og 35-36 (Fyn og Sønderjylland)

Risikov Psykiatrisk Hospital, Retspsykiatrisk Klinik

Politikredsene 33-34, 37-40 og 42-46 (Midtjylland)

Ålborg Psykiatrisk Sygehus, Retspsykiatrisk Afdeling

Politikredsene 41 og 47-54 (Nordjylland)

De pågældende afdelinger og klinikker udpeger en kontaktperson, som anklagemyndigheden kan rette henvendelse til i forbindelse med rekvirering af ambulante mentalundersøgelser.

Finder vedkommende afdeling eller klinik det p.g.a. særlig belastning ikke muligt at foretage en anmodet ambulant mentalundersøgelse inden for rimelig tid, videregives sagens akter m.v. efter aftale og med en nærmere begrundelse herfor til den nærmeste anden afdeling eller klinik omfattet af aftalen, der herefter foretager den ambulante mentalundersøgelse.

3. Udfærdigelse af retspsykiatriske erklæringer

En ambulant mentalundersøgelse af en sigtet person foretages med henblik på udarbejdelse af en retspsykiatrisk erklæring til brug for rettens afgørelse af straffesagen mod den pågældende.

Ved anklagemyndighedens rekvirering af ambulante mentalundersøgelser angives, hvilke spørgsmål der ønskes besvaret i den retspsykiatriske erklæring. Anklagemyndigheden oplyser endvidere, hvad der er rejst sigtelse for, og om den sigtede erkender sig skyldig eller ikke.

Så snart alle de oplysninger, der er nødvendige til brug for foretagelse af en ambulant mentalundersøgelse, er tilvejebragt, fremsendes straffesagens akter hurtigst muligt til vedkommende afdeling eller klinik i overensstemmelse med Rigsadvokatens retningslinier herom.

Den retspsykiatriske erklæring, som udfærdiges på baggrund af en ambulant mentalundersøgelse, skal affattes på følgende måde:

- 2 -

1. Introduktion

Kortfattet præsentation af sagen med de væsentligste indledende oplysninger om observanden.

2. Sygdomme, kriminalitet m.v. i slægten

Oplysninger om eventuel genetisk disposition, hyppigt forekommende kriminalitet i familien m.v.

3. Ydre levnedsløb

Social anamnese med oplysninger om barndomshjem, skolegang, erhvervsforløb, ægteskabelige forhold, økonomi m.v.

4. Legemlige helbredstilstand

Kort somatisk anamnese med oplysninger bl.a. om eventuelle mere alvorlige legemlige sygdomme, psykosomatiske symptomer og sygdomme af psykiatrisk relevans, herunder neuroinfektioner, epilepsi eller alvorlige hovedtraumer. Der bør i den forbindelse indhentes eventuelle lægebreve fra tidligere indlæggelser, der ikke er åbenbart betydningsløse i relation til den ambulante mentalundersøgelse.

Afsnittet herom bør ligeledes indeholde nærmere oplysninger om observandens aktuelle legemlige helbredstilstand, herunder oplysning om eventuel medikamentel eller anden behandling mod legemlig sygdom.

5. Tidligere kriminalitet

Gennemgang af eventuelle tidligere straffesager mod observanden, som er blevet afgjort ved dom eller ved tiltalefrafald med vilkår af betydning for den foreliggende sag. Afsnittet kan afsluttes med den pågældendes eventuelle bemærkninger til tidligere straffesager.

6. Den nu påsigtede kriminalitet

Kort omtale af sigtelsen mod observanden – herunder på hvilket tidspunkt eller i hvilken tidsperiode, den påsigtede kriminalitet er begået – samt et kort resumé af straffesagen baseret på sagens akter. Derefter oplysning om observandens eventuelle egne bemærkninger til den påsigtede kriminalitet.

- 3 -

7. **Observandens egne oplysninger om sin psykiske udvikling og tilstand**
Grundig og detaljeret psykiatrisk anamnese med hovedvægt på de områder, der er af betydning for den konkrete straffesag, som danner grundlag for den ambulante mentalundersøgelse.
8. **Andres oplysninger om observandens psykiske udvikling og tilstand**
Eventuelle oplysninger fra psykiatere, psykologer, familiemedlemmer m.v.
Dette afsnit bør opdeles kronologisk med angivelse af observandens alder i forbindelse med de enkelte oplysninger.
9. **Observandens forhold under observationen**
Dette afsnit kan eventuelt udelades, men kan dog være relevant f.eks. i forbindelse med observandens fremmøde, varetægtsfængsling, isolationsfængsling, medikamentel behandling eller lignende.
10. **Psykologisk undersøgelse**
Angivelse af de anvendte psykologiske tests med disses konklusioner samt diskussion af eventuelle uoverensstemmelser mellem resultaterne af den psykologiske og den psykiatriske undersøgelse.
11. **Klinisk vurdering**
Sammenfatning af undersøgerens indtryk af observanden, herunder beskrivelse af eventuelle ændringer i observandens tilstand under forløbet af undersøgelsen, omfanget af observandens medvirken ved undersøgelsen m.v.
12. **Objektivt legemligt**
Kortfattet oplysning om resultatet af en almindelig somatisk undersøgelse og neurologisk status, med uddybning vedrørende eventuelle abnorme fund.
13. **Resumé**
Dette afsnit bør medtages i sager af mere vanskelig eller omfattende karakter, hvor undersøgeren fremdrager de væsentligste elementer, diskuterer de fremkomne oplysninger, undersøgelsesresultater og observationer samt begrundet sin opfattelse.

- 4 -

14. **Konklusion**
Konklusionen på den ambulante mentalundersøgelse bør udfærdiges kortfattet, overskueligt og med utvetydige og klare udsagn. Den skal endvidere være egnet til fremlæggelse under sagens behandling for retten.

I konklusionen skal undersøgeren tage stilling til de nærmere spørgsmål, anklagemyndigheden har stillet ved rekvireringen af den ambulante mentalundersøgelse.

Findes observanden at være omfattet af straffelovens § 16, skal der i konklusionen peges på en egnet foranstaltning efter straffelovens § 68. Findes observanden at være omfattet af straffelovens § 69, stk. 1, skal der tages stilling til, om en foranstaltning efter § 68, 2. pkt. – og i givet fald hvilken – findes mere formålstjenlig end almindelig straf.

På tilsvarende vis skal det anføres, hvis observanden findes at være omfattet af straffelovens § 70 om forvaring eller § 73 om personer, der er kommet i en ikke blot forbigående tilstand af den i § 16 og § 69, stk. 1, nævnte art efter den strafbare handling foretaget.

Vedkommende sygehus m.v. udfærdiger en retspsykiatrisk erklæring som beskrevet ovenfor så vidt muligt senest seks uger efter, at anklagemyndigheden har rekvireret en ambulant mentalundersøgelse og til brug herfor fremsendt straffesagens akter. Foreligger erklæringen ikke inden dette tidspunkt, oplyser vedkommende sygehus m.v. over for anklagemyndigheden, hvad årsagen hertil er, og hvornår erklæringen kan forventes at foreligge.

4. Betaling

Der fastsættes en enhedspris, som udgør 25 000 kr. (2000-niveau) pr. færdig retspsykiatrisk erklæring, som er udarbejdet i tilknytning til en ambulant mentalundersøgelse. Enhedsprisen er inklusive overhead-udgifter, herunder kompensation for eventuelle merudgifter som følge af, at mentalobservander udebliver.

Fyns Amt, Nordjyllands Amt og Århus Amt påtager sig at foretage en opfølgning på udgifterne ved gennemførelsen af ambulante mentalundersøgelser to år efter aftalens indgåelse.

- 5 -

5. Opsigelse

Aftalen kan af hver af parterne opsiges med 1 års varsel.

6. Ikrafttrædelse

Aftalen træder i kraft den 15. februar 2001.

Justitsministeriet

Århus Amt
Fyns Amt
Nordjyllands Amt

- 6 -

Bilag 4 - Vejledning om registrering i POLSAS af mentalerklæringer

1. Ved anmodning om mentalundersøgelse skal der ske følgende registrering i bilag/anmærkninger:

- Feltet "Type" skal udfyldes med U (udgående) + undertype AME (anmodning om mentalundersøgelse), når anmodning om mentalundersøgelse sendes til modtager (Retspsykiatrisk Klinik eller regionerne)
- Personnummer på den person, der skal mentalundersøges skal altid udfyldes samtidig, da der kan være flere sigtede i sagen

Bilag 4 Anmærkninger	
Kode:	POLSAS
AP-TEST Syst. et	Dato: 10/09-2010 Kl: 09:40
J. nr.: 100-00000-00000000	Personnummer: 1 20 206
Indtast i WILLIS og liggende (Vejrgang)	Originalsagen
000	Sagshandlet
Afd: 15	
Udvalgt: 001 Dato: 10/09-2010 Type: U	Baggrund
Udvalgt: 002 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 003 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 004 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 005 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 006 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 007 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 008 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 009 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 010 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 011 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 012 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 013 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 014 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 015 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 016 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 017 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 018 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 019 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 020 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 021 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 022 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 023 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 024 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 025 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 026 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 027 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 028 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 029 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 030 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 031 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 032 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 033 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 034 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 035 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 036 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 037 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 038 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 039 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 040 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 041 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 042 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 043 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 044 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 045 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 046 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 047 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 048 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 049 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 050 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 051 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 052 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 053 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 054 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 055 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 056 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 057 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 058 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 059 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 060 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 061 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 062 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 063 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 064 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 065 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 066 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 067 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 068 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 069 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 070 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 071 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 072 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 073 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 074 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 075 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 076 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 077 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 078 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 079 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 080 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 081 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 082 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 083 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 084 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 085 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 086 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 087 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 088 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 089 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 090 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 091 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 092 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 093 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 094 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 095 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 096 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 097 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 098 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 099 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående
Udvalgt: 100 Dato: 10/09-2010 Type: U	Udgående

Bemærk: Der skal oprettes en selvstændig postering for hver person.

Feltet "Type" skal kun udfyldes ved første anmodning om mentalundersøgelse. Såfremt der fremsættes ny anmodning om mentalundersøgelse, eksempelvis hvis mentalundersøgelsen i stedet skal foregå under indlæggelse (i stedet for ambulant), skal ny anmodning ikke registreres. En sådan anmodning noteres som hidtil i tekstfeltet i bilag/anmærkninger.

2. Når kredslen modtager en mentalundersøgelse fra Klinik/hospital, skal der ske følgende registrering i POLSAS:

- Feltet "Type" skal udfyldes med E (erklæring) + undertype MEA (mentalundersøgelse, ambulant) eller undertype MEI (mentalundersøgelse, indlæggelse)

Bilag 5 Anmærkelser		PULSAS		Befr.: 10/09-2016 KL: 0940	
Kredst: ALF-TEST-Syst. - og					
J.nr.: 1000-0000-0000-00		Personnummer...: 1	OPD. SAG.		
Indkomst i tillæg og lignende	BTLAG - ANMERKELSER	Udgiftslisten		ACS	75
Vestageren	002	Sagtekstskilt			
Tilføj anmærkelser:					
Linje: 004	Dato: 10/09-2016	Type: U	Udgående	ANK	Anvendelse af mentalundersøgelse
Dokument dato...		Personnr:	333333333	Evdet:	Endet:
Person:	Endet:	Personnr:		Personnr:	Endet:
Tekst:					
Linje: 005	Dato: 10/09-2016	Type: X	Erklæring	MEA	Mentalundersøgelse, ambulant
Dokument dato...		Personnr:	111111111	Evdet:	Endet:
Person:	Endet:	Personnr:		Personnr:	Endet:
Tekst:					
Linje: 006	Dato: 10/09-2016	Type: X	Erklæring	MEI	Mentalundersøgelse, indlagt
Dokument dato...		Personnr:	555555555	Evdet:	Endet:
Person:	Endet:	Personnr:		Personnr:	Endet:
Tekst:					

Bemærk: Der skal oprettes en selvstændig postering for hver person.

Bilag 5 - Actioncard om Politiets behandling af sager mod psykisk afvigende kriminelle

(Et opdateret actioncard er på vej)

Bilag 6 - Kriminalforsorgens retningslinjer for situationer, hvor de af egen drift skal forelægge en sag for Retslægerådet.

Direktoratet for Kriminalforsorgen

Center for Straffuldbyrdselse

31. august 2020
Sager: 19-61-0102

Kriminalforsorgsområderne

Retningslinjer for høring af Retslægerådet i sager, hvor indsatte er idømt en tidsbestemt straf

1. Det fremgår af § 7 i bekendtgørelse om løsladelse af dømte, der udsættes for fængselstraf (løsladelsesbekendtgørelsen), at der - inden der træffes afgørelse om tilladelse til løsladelse på prøve - indhentes en udtalelse fra Retslægerådet, hvis den indsatte udsættes for fængsel på livstid, eller der er tvivl om, hvorvidt den indsatte vil frembyde fare for andres liv eller helbred. Til brug ved sagens forelæggelse for Retslægerådet skal der tilvejebringes en erklæring om den indsatte fra en speciallæge i psykiatri.

Det fremgår endvidere af § 3, stk. 2, i bekendtgørelse om behandlingen af sager om prøveudskrivning af forvaringsdømte (prøveudskrivningsbekendtgørelsen), at i tilfælde, hvor Kriminalforsorgsområdet finder, at anklagemyndigheden skal anmodes om at indbringe spørgsmålet om prøveudskrivning for retten, indhentes en erklæring fra en speciallæge i psykiatri. Det samme gælder, hvis den forvaringsdømte eller bistandsværger anmoder om prøveudskrivning, jf. prøveudskrivningsbekendtgørelsen § 7, stk. 1. Der er ikke i prøveudskrivningsbekendtgørelsen fastsat retningslinjer for høring af Retslægerådet.

2. Ved dom afsagt den 9. juli 2019 har Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol fastslået, at det var en krænkelse af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 5 at nægte en forvaringsdømt en ekstern vurdering af, om han fortsat er farlig, idet der ikke havde været foretaget en sådan ekstern vurdering i 8 år sammenholdt med, at der var tale om en fastlåst situation, hvor den forvaringsdømte ikke ønskede at samarbejde med fængslets psykiatere, der fastholdt kravet om kendsdriftsdæmpende medicin som forudsætning for prøveudskrivning.

3. På baggrund af dommen har Direktoratet for Kriminalforsorgen udarbejdet nedenstående retningslinjer for, i hvilke tilfælde Retslægerådet, ud over de i løsladelsesbekendtgørelsen § 7 nævnte tilfælde, skal anmodes om en udtalelse vedrørende institutionens vurdering af farlighed.

Retslægerådet anmodes om en udtalelse, når følgende betingelser er opfyldt:

- Den indsatte er idømt en tidsbestemt straf, hvilket vil sige forvaringsdømte (både de danske forvaringsdømte og de grønlandske forvaringsdømte, der afsoner i Danmark) og livstidsdømte, og
- der er tale om sager, hvor der er spørgsmål om at tildele frihedsgoder, dvs. udgang, overførsel fra lukket til åbent fængsel, herunder åben afdeling i Grønland, og prøveudskrivning/prøveløsladelse. Det gælder både i situationer, hvor kriminalforsorgen af egen drift skal behandle spørgsmålet, og i situationer, hvor den indsatte an søger om udgang, overførsel fra lukket til åbent fængsel, herunder åben afdeling i Grønland, eller prøveudskrivning/prøveløsladelse, og

- der er tale om en fastlåst situation, hvor den dømte afviser at indgå i en behandling, som kriminalforsorgen vurderer er en forudsætning for at få tildelt frihedsgoder. Der er tale om alle former for behandling, såsom fx psykiatrisk/sexologisk behandling, herunder med kendsdriftsdæmpende medicin, alkoholitbehandling og stofmisbrugsbehandling, og
- der er indtrådt omstændigheder, som er til ugunst for den indsatte. Som eksempel på en sådan situation kan nævnes sager, hvor det hidtil har været en forudsætning for udsættelse udgang, at den indsatte er i behandling, men hvor den indsatte forhold har medført, at dette krav skærpes til også at gælde ved lediaget udgang. Det gælder imidlertid også i situationer, hvor der ikke er indtrådt omstændigheder, som er til ugunst for den indsatte, men hvor der er gået lang tid (som udgangspunkt 5-6 år), siden Retslægerådet har afgivet udtalelse i sagen. Hvis der ikke foreligger en nyere udtalelse fra Retslægerådet, udarbejdet under afsoningen, skal beregningen af de som udgangspunkt 5-6 år ske fra den udtalelse, som blev udarbejdet til brug for straffesagen.

4. Det er Direktoratet for Kriminalforsorgen, der forelægger sager, der er omfattet af nærværende retningslinjer, for Retslægerådet, når det drejer sig om udgang (bortset fra lediaget udgang til grønlandske forvaringsdømte), overførsel fra lukket til åbent fængsel (bortset fra overførsel af grønlandske forvaringsdømte fra Herstedvester Fængsel til åben afdeling i Grønland) og prøveudskrivning fra fængsel på livstid efter straffelovens § 41, stk. 1.

Det er Kriminalforsorgsområde Sjælland, der forelægger sager, der er omfattet af nærværende retningslinjer, for Retslægerådet, når det drejer sig om lediaget udgang til grønlandske forvaringsdømte.

Det er Kriminalforsorgen i Grønland, der forelægger sager, der er omfattet af nærværende retningslinjer, for Retslægerådet, når det drejer sig om overførsel af grønlandske forvaringsdømte fra Herstedvester Fængsel til åben afdeling i Grønland.

Det er den relevante statsadvokat, der forelægger sager, der er omfattet af nærværende retningslinjer, for Retslægerådet, når det drejer sig om prøveudskrivning fra en dansk forvaringsdom. Kriminalforsorgen (Kriminalforsorgsområdet) efter forudgående drøftelse med Direktoratet for Kriminalforsorgen vil, såfremt der efter kriminalforsorgens vurdering foreligger en situation, som er omfattet af nærværende retningslinjer, i forbindelse med fremsendelsen af en udtalelse om spørgsmålet om prøveudskrivning gøre den relevante statsadvokat opmærksom herpå.

Det er Rigsdadvokaten, der forelægger sager, der er omfattet af nærværende retningslinjer, for Retslægerådet, når det drejer sig om prøveudskrivning fra en grønlandsk forvaringsdom, der afsoner i Danmark. Kriminalforsorgen (Kriminalforsorgsområdet) efter forudgående drøftelse med Direktoratet for Kriminalforsorgen vil, såfremt der efter kriminalforsorgens vurdering foreligger en situation,

som er omfattet af nærværende retningslinjer, i forbindelse med fremsendelsen af en udtalelse om spørgsmålet om prøveløsladelse gøre Rigsadvokaten opmærksom herpå.

Side 3 af 3

Rigsadvokaten, den 1. april 2025

RIGSADVOKATEN

/ Rigsadvokaten

- * Anmodning om mentalundersøgelse samt relevante akter sendes så vidt muligt elektronisk til Retspsykiatrisk Klinik i Skejby på: PS. O.faelles.post@rm.dk. Det vil sige, at i det omfang sagen allerede foreligger digitalt i henhold til Samarbejdsaftalen mellem Domstolsstyrelsen, Rigsadvokaten og Rigspolitiet om digitale hovedforhandlinger i straffesager, sendes anmodningen pr. e-mail.